

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Vendula Devodier

Role státního zástupce v trestním řízení

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Katarína Tejnská, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 13. 4. 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 224 784 znaků včetně mezer.

Vendula Devodier

V Praze dne 13. 4. 2021

Poděkování

Na tomto místě bych ráda vyjádřila poděkování vedoucí mé práce JUDr. Kataríně Tejské, Ph.D. za odborné vedení, cenné poznatky a rady, jež mi při psaní práce poskytla.

Rovněž děkuji mé rodině za veškerou podporu jak materiální, tak psychickou, kterou mě zahrnovali po celou dobu mého studia.

Ringrazio infinitamente la mia famiglia che mi hanno sempre sostenuta sia economicamente che emotivamente e che mi hanno permesso di percorrere e concludere questo cammino.

Obsah

Úvod.....	1
1 Pojem veřejné žaloby, její vznik a vývoj.....	3
1.1 Pojem veřejné žaloby.....	3
1.2 Vznik a vývoj veřejné žaloby v kontinentální Evropě.....	4
1.3 Historie veřejné žaloby v českých zemích.....	7
1.3.1 Veřejná žaloba do roku 1848.....	7
1.3.2 Veřejná žaloba v habsburské monarchii v letech 1848–1918.....	8
1.3.3 Veřejná žaloba v letech 1918–1993.....	8
1.3.4 Změna prokuratury ve státní zastupitelství.....	10
2 Právní úprava působnosti státního zastupitelství.....	11
2.1 Ústavní zakotvení státního zastupitelství.....	11
2.2 Další předpisy upravující působnost a činnost státního zastupitelství.....	13
3 Soustava státních zastupitelství a dohled v rámci ní.....	16
3.1 Soustava státních zastupitelství.....	16
3.2 Dohled v rámci soustavy státních zastupitelství.....	18
4 Základní zásady ovlivňující činnost státního zástupce.....	21
4.1 Zásada obžalovací.....	21
4.2 Zásada oficiality.....	22
4.3 Zásada legality.....	23
5 Působnost státního zástupce v jednotlivých fázích trestního řízení.....	29
5.1 Působnost státního zástupce v trestním řízení obecně.....	29
5.2 Státní zástupce v přípravném řízení.....	30
5.2.1 Ke vztahu státního zástupce a policejního orgánu.....	32
5.2.1.1 Pojmy „policejní orgán“ a „vyšetřovací orgán“.....	32
5.2.1.2 Činnost policejního orgánu během přípravného řízení.....	33
5.2.1.3 Vztah státního zástupce a policejního orgánu.....	35
5.2.2 K zastavení trestního stíhání.....	37
5.2.3 K obžalobě.....	41
5.3 Státní zástupce v řízení před soudem.....	47
5.3.1 Úkoly státního zástupce v hlavním líčení.....	47

5.4	Státní zástupce v řízení o opravných prostředcích	48
5.4.1	K dovolání	53
6	Činnost státního zástupce při odklonech od standardního trestního řízení	58
6.1	Obecně k odklonům	58
6.2	Charakteristika jednotlivých odklonů	60
6.2.1	Podmíněné zastavení trestního stíhání	60
6.2.2	Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání	62
6.2.3	Narovnání	64
6.2.4	Odstoupení od trestního stíhání v řízení o provinění	65
6.2.5	Dohoda o vině a trestu	66
6.3	Blíže k vybraným odklonům	68
6.3.1	K narovnání	68
6.3.2	K dohodě o vině a trestu	72
6.3.2.1	Recentní změny právní úpravy dohody o vině a trestu	73
	Závěr	79
	Seznam použitých zkratk	82
	Seznam použitých zdrojů	83
	Abstrakt	89
	Klíčová slova	90
	Abstract	91
	Key Words	92

Úvod

Držíte v rukou diplomovou práci, jejímž tématem je „Role státního zástupce v trestním řízení“. K výběru tohoto tématu jsem byla vedena jak mým dlouhodobým nadšením pro trestní právo obecně, tak zájmem o činnost státních zástupců, který se v průběhu psaní této práce ještě zvýšil. Před zahájením vysokoškolského studia jsem žila v domněnku, že role státního zástupce spočívá pouze v zastupování veřejné žaloby v řízení před soudem, tedy v účasti na soudním jednání a snaze prokázat vinu obžalovaného. Že státní zástupce plní významné role ve všech stádiích trestního řízení, a že v přípravném řízení má dokonce dominantní postavení a je označován za jeho pána, jsem se dozvěděla až při studiu trestního práva. Je to rovněž státní zástupce, který je v přípravném řízení oprávněn ke schvalování, rozhodování či sjednávání tzv. odklonů v trestním řízení, jejichž využitím je věc vyřízena bez nutnosti ji předkládat k rozhodnutí soudu.

Jedná se o téma podle mého názoru velice aktuální, jelikož jsou otázky týkající se státního zastupitelství odbornou veřejností často diskutovány a relevantní právní úprava prošla v uběhlých měsících a letech hned několika změnami. Cílem této práce je tedy zejména podat výklad o činnostech státního zástupce v jednotlivých fázích trestního řízení zahrnující i právní předpisy, které aktivitu státních zástupců upravují, stejně jako se zamyslet nad možnými důsledky některých recentních změn trestněprávních předpisů odrážejících se v povinnostech státních zástupců, zejména stále relativně nového požadavku uvádět druh navrhovaného trestu i jeho výměru již v žalobním návrhu. Práce se tudíž neomezuje pouze na popis úkolů státního zástupce během konkrétních stádií trestního řízení, nýbrž obsahuje i zamyšlení nad některými nuancemi či úvahy týkající se oblastí jevících se jako problematické, při kterých se pokouší nalézt důvod těchto problémů či přednést návrhy dle *lege ferenda*.

Práce je rozdělena na šest kapitol, které se dále dělí na podkapitoly a body. První kapitola je věnována pojmu veřejné žaloby, jejímu vzniku a historii. Institut veřejné žaloby totiž prošel, stejně jako uspořádání celého trestního procesu, od svého vzniku četnými změnami. Při snaze porozumět funkcím státního zástupce je tedy příjemné prvně se bryskně seznámit s tím, kdo veřejnou žalobu zastupoval v minulosti, jaké úkoly mu byly svěřeny, jak jsme se dostali k uspořádání dnešnímu a kterými úvahami byl tento vývoj veden. Druhá kapitola předkládá úpravu působnosti státního zastupitelství. Na prvním místě je vysvětleno jeho ústavní zakotvení a následuje přehled jiných právních předpisů, z nichž pramení jednotlivé úkoly státního zastupitelství, a to jak v oblasti trestní, tak netrestní. Do kapitoly třetí je zařazeno pojednání o tom, jak je tvořena soustava státních zastupitelství a jak probíhá dohled v rámci ní, a to jak dohled vnější, tak vnitřní. V souvislosti s dohledem obsahuje tato kapitola rovněž odlišení od často zaměňovaného institutu dozoru. Následuje

kapitola čtvrtá obsahující výklad o základních zásadách, které ovlivňují činnost státního zástupce. Jedná se o zásadu obžalovací a zásady oficiality a legality. Tento úsek považuji za nezbytný úvod ke kapitole následující, ve které se již věnuji konkrétním činnostem státního zástupce v jednotlivých fázích trestního řízení. Zásady trestního řízení totiž vnímám jako jakousi stavební desku trestního řízení, na níž je pak toto vybudováno. Přirozeně se od těchto zásad odvíjí též činnost státního zástupce, jejímuž pochopení musí předcházet získání dobrého přehledu o ideách, od nichž se odvíjí. Jak již bylo zmíněno, v další kapitole následuje přehled o činnostech státního zástupce podle jednotlivých fází trestního řízení. Zprvu je pojednáno o úkonech státního zástupce během trestního řízení obecně, následují činnosti v přípravném řízení, v rámci nichž se zaměřuji i na vztah státního zástupce a policejního orgánu, dále pak činnosti státního zástupce v řízení před soudem a související s opravnými prostředky. Práce je zakončena kapitolou šestou, obsahující výklad úkonů státního zástupce v případech tzv. odklonů. Zařazení těchto činností do samostatné kapitoly bylo vedeno snahou o větší přehlednost práce, která by jinak byla, vzhledem k jejich velkému rozsahu, a tedy i potřebě o nich pojednat hlouběji, narušena.

1 Pojem veřejné žaloby, její vznik a vývoj

1.1 Pojem veřejné žaloby

Právo a zároveň povinnost trestat pachatele trestných činů je jedním z projevů státní suverenity, resp. vnitřní svrchovanosti státu a náleží tedy pouze jemu. Princip veřejné žaloby pak spočívá v tom, že pachatele trestných činů lze trestat pouze prostřednictvím procesu, ve kterém na straně žalobce figurují k tomu státem řízené orgány, jež stát zastupují.¹

Ve státech s kontinentální právní kulturou se vyvinuly dva hlavní modely veřejné žaloby. Jedná se o model státního zastupitelství, který je uplatňován v České republice, a model prokuratury, jenž je charakteristický například pro Slovensko či Polsko a v němž sehrává stěžejní roli generální prokurátor či jejich kolegium.²

Oba modely mají společné, že nejvyšší článek soustavy orgánů vyhodnocuje její činnost a zajišťuje její jednotný chod prostřednictvím závazných pokynů či metodických dokumentů. Odlišnosti mezi těmito modely pak spočívají například v rozdílném rozsahu pravomocí nejvyššího článku ve vztahu k jednotlivým článkům soustavy. V modelu prokuratury má generální prokurátor či kolegium generálních prokurátorů jednak pravomoc udílet závazné pokyny v konkrétní věci kterémukoli prokurátorovi na jakémkoli stupni organizační struktury, jednak kteroukoli věc prokurátorovi odejmout a vyřídit ji sám či předat prokurátorovi jinému. Oproti tomu v modelu státního zastupitelství se kontrolní pravomoc realizuje zpravidla jen mezi bezprostředně vyšším a nižším článkem soustavy. Nejvyšší státní zástupce tak zpravidla není oprávněn zasahovat do konkrétní věci, jelikož je jeho dozorová pravomoc omezena pouze na bezprostředně podřízený článek soustavy státního zastupitelství (vrchní státní zastupitelství). Výjimku z tohoto pravidla představují některá ustanovení zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen *trestní řád*), která opravňují nejvyššího státního zástupce rušit nezákonná rozhodnutí státního zástupce kteréhokoli článku soustavy o nestíhání podezřelého, o zastavení trestního stíhání či o postoupení věci. Dalším rozdílem mezi modelem prokuratury a modelem státního zastupitelství je i odlišná šíře obecné pravomoci orgánů zastupujících veřejnou žalobu. Generální prokurátor zpravidla mívá i jinou pravomoc než zastupování veřejné žaloby. Jedná se například o vykonávání obecného dozoru nad zachováváním zákonnosti ve veřejné správě. Oproti tomu obecná pravomoc státního zastupitelství je omezena pouze na zastupování veřejné žaloby v trestním řízení. Je možné, aby mu byly přiznány i pravomoci jiné, pouze však na základě

¹ FENYK, J. *Veřejná žaloba*. Díl první, Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2001, str. 10.

² FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN: 978-80-7598-306-0, str. 174.

zvláštního zákona. Takovým zvláštním zákonem je v České republice např. zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, který v ustanovení § 8 umožňuje státnímu zastupitelství vstoupit do řízení či v některých případech i podat návrh na zahájení řízení nebo zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, který v ustanovení § 66 odst. 2 stanoví, že nejvyšší státní zástupce je oprávněn podat žalobu ve veřejném zájmu proti rozhodnutí správního orgánu. Na závěr sekce o rozdílech mezi modely veřejné žaloby lze uvést, že generální prokuratura se rovněž podílí na formování trestní politiky, resp. politiky kontroly kriminality, a to zejména ve státech, v nichž je trestní řízení založeno na zásadě oportunitity. V zemích, jejichž trestní řízení je vybudováno na principu legality, je tato funkce svěřena vládě a zákonodárcům.³

1.2 Vznik a vývoj veřejné žaloby v kontinentální Evropě

Podobně jako celé trestní řízení, neměl vždy institut veřejné žaloby, co se týče jeho orgánů a jim svěřených úloh, podobu, kterou má dnes. Než se stal takovým, jakým jej známe, musel od svého vzniku projít četnými změnami.

Při zkoumání historie veřejné žaloby je potřeba nejdříve se vydat do starověkého Říma. Tehdejší trestní právo se rozpadalo na dva právní odvětví, na trestní právo soukromé pro tzv. soukromé delikty a trestní právo veřejné pro zločiny. Co se týče soukromých deliktů, ty byly projednávány u obecných soudů na základě žaloby podávané poškozeným. Rozhodování ve věcech zločinů bylo však v pravomoci magistrátů, tedy krále nebo jiných vykonavatelů veřejné moci, kteří vedli vyšetřování jednostranně, inkvizičním způsobem. Základem pro jejich rozhodovací činnost bylo volné uvážení.⁴ Na rozdíl od rozsudků soudu se bylo možné proti rozhodnutím magistrátů odvolat. Právo se takto odvolat náleželo římským občanům, kterým byl magistrátem uložen buďto trest smrti nebo vysoká pokuta. Na základě tohoto odvolání bylo poté rozhodnutí o uloženém trestu přeneseno na lidové shromáždění.⁵

Později začaly na tomto území vznikat soudní poroty, kterým bylo nově vydávanými trestními zákony svěřováno rozhodovat o určitých trestných činech. Řízení před těmito porotami bylo zahájeno podáním žaloby. Ta však nebyla podávána orgánem veřejné žaloby jako je tomu dnes, jelikož v Římě žádný orgán představující veřejnou žalobu zřízen nebyl. Žalobcem byl jakýkoli římský občan, který se dověděl o nějakém protiprávním jednání nebo byl jeho svědkem. Měl tak právo a

³ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN: 978-80-7598-306-0, str. 174-176.

⁴ FENYK, J. *Veřejná žaloba*. Díl první, Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2001, str. 9.

⁵ SCHELLE, K. *Vývoj trestního řízení*. Ostrava: Key Publishing, 2012, Právo, ISBN: 978-80-7418-139-9, str. 8.

zároveň povinnost vznést proti pachateli žalobu, o jejíž podání měl nejdříve povinnost požádat magistráty předsedající porotě.⁶

Kořeny institutu veřejné žaloby lze pravděpodobně nalézt v právu francouzském. Do konce 13. století zde nebylo až na výjimky možné se nechat v řízení před soudy zastoupit. Na začátku 14. století v řízení začali figurovat zmocněnci krále, resp. veřejní žalobci, jejichž funkce měla povahu stálého úřadu a jejichž úkolem bylo tlumočit v řízení názor krále či vazalů. Nebyla jim tedy svěřena pravomoc trestně stíhat pachatele trestných činů. Řízení bylo inkviziční, a soud tedy sám vedl vyšetřování a následně rozhodoval o vině a trestu.⁷

Zásada inkviziční se uplatňovala až do konce 18. století, a to jak ve Francii, tak v Itálii, Španělsku, Německu i Rakousku včetně zemí českých. Počátkem 19. století v těchto zemích však proběhla právní reforma kladoucí si za cíl změnit inkviziční proces na proces ovládaný zásadou obžalovací, pro kterou je charakteristické, že funkce žalobce není svěřena soudu, ale samotnému procesnímu subjektu – žalobci. Základem nového zřízení byl francouzský *Code d'instruction criminelle 1808*, který ve Francii platí v novelizované podobě dodnes a jehož význam spočíval ve vztahu k veřejné žalobě zejména v tom, že zřídil státní orgán – veřejného žalobce a rozdělil trestní řízení na dvě části – řízení přípravné a řízení před soudem. V souvislosti s tímto rozfázováním trestního řízení nabyly i nově zřízený veřejný žalobce určité pravomoci. Zejména mu náleželo žalobní právo. Jeho pravomoci týkající se průběhu a výsledku řízení však nebyly rozsáhlé. Pánem sporu zůstal soudce a veřejný žalobce se v zásadě řídil jeho zjištěními.⁸

Výrazný milník ve vývoji veřejné žaloby ve Francii představovalo využití tehdejšího Ministerstva věcí veřejných k zastupování státu v trestním řízení. Ministerstvo věcí veřejných byl orgán, který existoval již před platností *Code d'instruction criminelle 1808*, nicméně tehdy mu náležela pouze pravomoc zastupovat stát ve věcech veřejného zájmu mimo trestní oblast. Nově se z něj stal orgán oprávněn stát zastupovat ve všech soudních sporech, které stát vedl. Zajímavé je, že ministerstvo sice vykonávalo veřejnou žalobu, avšak nebylo procesní stranou, nýbrž součástí soudu, se kterým rovněž působilo. Tento koncept byl posléze přijat i ve značné části Evropy včetně rakouských (a tedy i českých) zemí a změněn byl na našem území až přijetím rakouského trestního řádu z r. 1873.

Co se týče vývoje veřejné žaloby ve dvacátém století, dá se rozlišovat mezi tzv. socialistickými zeměmi, kde byla vytvořena prokura, tj. relativně jednotný systém veřejné žaloby inspirovan

⁶ SCHELLE, K. *Vývoj trestního řízení*. Ostrava: Key Publishing, 2012, Právo, ISBN: 978-80-7418-139-9, str. 10.

⁷ FENYK, J. *Veřejná žaloba*. Díl první, Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2001, str. 10.

⁸ Tamtéž, str.11.

sovětskou doktrínou, a zeměmi západní Evropy (Francie, Belgie, Španělsko, Německo, Rakousko atd.), kde se žádné výrazné změny neudály. Charakteristická byla pro západoevropské země několikastupňová soustava orgánů veřejné žaloby, kdy prvnímu článku byla svěřena pravomoc vést trestní stíhání, zastupovat obžalobu před soudem a vykonávat kontrolu nad výkonem trestu odnětí svobody, druhý stupeň pak figuroval v řízení odvolacím a třetí představoval Generální orgán veřejného žalobce při Kasačním soudu. Ten sice neměl vůči orgánům prvních dvou stupňů žádná oprávnění, měl však možnost podat opravný prostředek ke Kasačnímu soudu proti rozhodnutím soudů první instance.

Po pádu totalitních systémů se některé země při volbě systému orgánů veřejné žaloby vrátily k francouzskému systému, jiné zachovaly monokratický systém veřejného žalobce v modifikované podobě či se vydaly svou vlastní cestou.⁹

⁹ FENYK, J. *Veřejná žaloba*. Díl první, Praha: Institut ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2001, str. 11-14.

1.3 Historie veřejné žaloby v českých zemích

1.3.1 Veřejná žaloba do roku 1848

Vznik prokuratury na našem území lze spojovat se zřízením úřadu královského prokurátora císařem Zikmundem v roce 1437. Ten byl zřízen za účelem zastupování krále v soudních řízeních a ochrany královských majetkových práv.¹⁰ Kompetence osoby vykonávající tuto službu však byly značně limitované a spočívaly pouze v zastupování panovníka v soudních sporech o nároky fisku na odúmrti.¹¹ Tuto funkci jako první vykonával Vilém ze Žlutic, který je tudíž označován za prvního prokurátora. Správně se jmenoval Vilém z Nečtin a přídomek „ze Žlutic“ používal v důsledku krátkodobého držení části města a panství Žlutice. Jednalo se o šlechtice, který během husitských válek poskytl císaři Zikmundovi vojenské služby, panovník mu tak důvěřoval a měl o něm za to, že by se vzhledem ke své povaze a schopnostem pro nově zřízený úřad hodil. Vykonával jej však krátce, jelikož po smrti Zikmundova zetě Albrechta Habsburského ztratila funkce vlivem faktického bezvládní svůj smysl.¹²

Dalším královským prokurátorem, který však již byl vybaven celou řadou dalších kompetencí, byl Jan z Rabštejna. Byl jmenován v roce 1453 a mezi jeho oprávnění patřilo kupříkladu právo zastupovat panovníka ve všech soudních řízeních, a to trestních i netrestních, oprávnění podávat žaloby, vést svědky a odpovídat svědkům protistrany a realizovat i mnohé další procesní úkony. Měl rovněž právo se v řízení nechat zastoupit.¹³

V 16. století se rozsah působnosti královských prokurátorů rozšířil ještě víc. Jednak začali stíhat ty trestné činy, které nebyly stíhány soukromými žalobci, udíleli rovněž právní rady panovníkovi a podíleli se na zákonodárství. Za vlády Habsburků pak vystupovali prokurátoři jako ochránci veřejného zájmu. Toto postavení potvrdilo i Obnovené zřízení zemské a zároveň prokurátorovi ukládalo povinnost stíhat všechny trestné činy. Trestní řízení však na našem území bylo ovlivňováno zásadou inkviziční, tudíž funkci žalobce reálně vykonával soud a význam prokurátorů jako ochránců veřejného žalobce tak byl nevelký.¹⁴

¹⁰ SCHELLE, K. *Vývoj trestního řízení*. Ostrava: Key Publishing, 2012, Právo, ISBN: 978-80-7418-139-9, str. 23.

¹¹ KINDL, V., SKŘEJPEK, M., BĚLOVSKÝ, P., et. al. *Právní stav a právní profese v minulosti*. Vydání druhé, upravené a rozšířené. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN: 978-80-7552-030-2, str. 166.

¹² STARÝ, M. *Rozhovor s právním historikem Markem Starým*. Státní zastupitelství, 2020, roč. 17, č. 3. ISSN: 1214-3758.

¹³ KINDL, V., SKŘEJPEK, M., BĚLOVSKÝ, P., et. al. *Právní stav a právní profese v minulosti*. Vydání druhé, upravené a rozšířené. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN: 978-80-7552-030-2, str. 166.

¹⁴ SCHELLE, K. *Vývoj trestního řízení*. Ostrava: Key Publishing, 2012, Právo, ISBN: 978-80-7418-139-9, str. 24.

1.3.2 Veřejná žaloba v habsburské monarchii v letech 1848–1918

Rok 1848 představoval zvrát v ve vývoji orgánů veřejné žaloby. Na území habsburské monarchie začala totiž působit první státní zastupitelství. Právně byl však tento úřad konstituován až v roce 1850, a to na základě Stadionovy ústavy. Oficiálně byla tedy činnost státních zastupitelství zahájena až k 1. 7. 1850. Jejich organizaci specifikoval a působnost vymezoval *organický zákon pro státní zastupitelství*, který jim ukládal zejména stíhat všechny trestné činy s výjimkou těch, které mohly být stíhány pouze na základě žaloby poškozeného, podávat trestní žaloby a zastupovat stát v trestních řízeních.

Státní zástupci plnili důležitou funkci nejen v řízení před soudem, ale i v řízení přípravném, které, i když bylo vedeno vyšetřujícím soudcem, nemohlo být zahájeno jinak než na návrh státního zástupce. V řízení před soudem měl pak státní zástupce postavení procesní strany. K jeho právům patřilo např. zúčastnit se porady soudu, nahlížet do spisu či podávat návrh na přerušování nebo zastavení řízení, na zatčení svědka nebo na vyloučení veřejnosti při hlavním přelíčení.

Kromě pravomocí v oblasti trestněprávní byly státním zástupcům svěřeny i některé pravomoci v netrestní oblasti. Jednalo se jednak o jejich působení při projednávání některých věcí občanskoprávních, např. neplatnosti manželství či prohlášení za mrtvého, jednak o jejich účast na administrativních vnitrojustičních věcech.¹⁵

1.3.3 Veřejná žaloba v letech 1918–1993

Samostatný československý stát byl vyhlášen dne 28. října 1918. Na základě recepční normy¹⁶ převzala nově vzniklá Československá republika platný rakouský a uherský právní řád a zachovala tak kontinuitu s ním i s veřejnou správou. Československo z monarchie převzalo rovněž i soudní soustavu včetně orgánů veřejné žaloby, které byly po vzoru Rakouska nazvány státní zastupitelství.¹⁷

Mezi změny provedené v následujících letech patří zejména odstranění titulů státní nadvládní a vrchní státní nadvládní a přejmenování vedoucích státních zástupců na prokurátory. Soustava orgánů veřejné žaloby byla třístupňová. Jednalo se o Generální prokuraturu, vrchní státní zastupitelství a státní zastupitelství při krajských soudech.¹⁸

¹⁵ KINDL, V., SKŘEJPEK, M., BĚLOVSKÝ, P., et al. *Právní stav a právní profese v minulosti*. Vydání druhé, upravené a rozšířené. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN: 978-80-7552-030-2, str. 204.

¹⁶ Zákon č. 11/1918 Sb.

¹⁷ FENYK, J. *Veřejná žaloba*. Díl první, Praha: Institut ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2001, str. 16.

¹⁸ *Vznik a historie státního zastupitelství*, ke dni 9. 10. 2020 dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/vice-o-sz/historie-verejne-zaloby/>. [cit. 9. 10. 2020]

V období protektorátu došlo v důsledku rozdělení Československa¹⁹ k výrazným změnám v organizaci veřejné žaloby. V Sudetech byl zaveden systém po vzoru Německa, na území Protektorátu platilo právo dvojí a Slovenský stát šel cestou tvorby zákonů nových.

Poválečná léta znamenala návrat k úpravě předmnichovské. Toto období přineslo pouze několik nezas tak podstatných změn.²⁰

Na vývoj veřejné žaloby po roce 1948 měl zásadní vliv sovětský model. Ústavním zákonem č. 64/1952 Sb., o soudech a prokuratuře, a zákonem č. 65/1952 Sb., o prokuratuře byla po sovětském vzoru vytvořena prokuratura. Ta představovala samostatný, jednotný, centralizovaný a monokratický orgán, který vykonával dozor nad zachováváním a prováděním zákonů nejen soudy, ale i všemi ministry, národními výbory, úřady, úředními osobami, jakož i občany. Nejednalo se tedy pouze o orgán veřejné žaloby v trestním procesu, nýbrž o orgán střežící zákonnost jak při trestním řízení, tak i ve sféře občanskoprávní.²¹ Je zde vidět kontrast mezi postavením státních zástupců dnešních, jejichž úlohy jsou oproti tehdejší prokuratuře značně okleštěné. Úkolem tehdejší prokuratury bylo vykonávat „nejvyšší dozor“ ve všech oblastech života společnosti a její dozor v rámci přípravného řízení trestního byl pojmán pouze jako součást komplexního dozoru nad zachováváním zákonnosti ve všech sférách společenského života.²²

V souvislosti s federalizací Československa v roce 1969 měla prokuratura čtyřstupňovou soustavu. Tvořila ji Generální prokuratura Československé socialistické republiky, Generální prokuratura České socialistické republiky, Generální prokuratura Slovenské socialistické republiky a dále krajské a okresní prokuratury. Federální generální prokuratura vykonávala dozor nad orgány s federální působností, zasahovat do činnosti republikových prokuratur byla značně omezena, jelikož ty byly podřízené příslušnému republikovému prokurátorovi.²³

Po listopadu 1989 začala být působnost prokuratury postupně oklešťována, a to jak v důsledku společenských změn, tak v souvislosti s mezinárodní snahou zvýšit úroveň ochrany lidských práv a základních svobod. Řada oprávnění tak byla přenesena z prokuratury na soud. Bylo například stanoveno, že o vzetí do vazby, vydání příkazu k zatčení, prodloužení vazby a nařízení domovní prohlídky může rozhodovat pouze soud.²⁴

¹⁹ Protektorát Čechy a Morava, sudetoněmecké pohraničí a Slovenský stát.

²⁰ FENYK, J. *Veřejná žaloba*. Díl první, Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2001, str. 16.

²¹ CHMELÍK, J. a kol. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, ISBN: 978-80-7380-488-6, str. 105.

²² RŮŽIČKA, M. *Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, ISBN: 80-7179-929-7, str.474.

²³ LATA, J. *Státní zastupitelství ve světle proměn: drama o čtyřech dějstvích*. Praha: Auditorium, 2016. ISBN: 978-80-87284-58-2, str. 17.

²⁴ CHMELÍK, J. a kol. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čejek, 2014, ISBN: 978-80-7380-488-6, str. 106.

1.3.4 Změna prokuratury ve státní zastupitelství

V souvislosti s rozdělením Československa v roce 1993 vyvstala nutnost připravit Ústavu České republiky, která by transformovala prokuraturu na státní zastupitelství. Bylo třeba se však vypořádat s otázkou, do jaké části v systému veřejné moci bude státní zastupitelství zařazeno.

V úvahu přicházely tři varianty, a to zařazení do moci soudní, moci výkonné či zakotvení státního zastupitelství jako soustavy samostatných orgánů, které nespádají ani do moci soudní ani výkonné.²⁵

Původní vládní návrh Ústavy se přiklonil k variantě první, a to k zařazení státního zastupitelství do moci soudní. Návrh obsahoval pouze dnešní čl. 80 odst. 1 Ústavy.²⁶ K tomuto vládnímu návrhu se vyjádřily výbory České národní rady, které ve společné zprávě navrhly přesun předmětného článku o státním zastupitelství do části upravující moc výkonnou. Rovněž lze v této souvislosti zmínit připomínky k vládnímu návrhu Ústavy České republiky zaslané předsedou České advokátní komory Karlem Čermákem, který upozornil na skutečnost, že většina demokratických ústav se o státním zastupitelství (popř. o prokuratuře) výslovně nezmiňuje. V důsledku toho vyvstala otázka, zda bylo nezbytné, aby nová Ústava České republiky výslovně vyjadřovala postavení státního zastupitelství.

Po projednání návrhu v prosinci 1992 zvítězil názor, že Státní zastupitelství má být upraveno v hlavě Ústavy věnující se moci výkonné. Státní zastupitelství je tak personálně, organizačně i materiálně podřízené ministerstvu spravedlnosti. Ze systematiky hlavy třetí Ústavy však plyne, že se jedná o specifický orgán, který stojí vedle „běžných“ orgánů moci výkonné a který je charakteristický svou úzkou vazbou k soudní moci.²⁷

Na závěr této podkapitoly je možno uvést, že i současná Ústava České republiky obsahuje ustanovení o prokuratuře, a to ve svých přechodných a závěrečných ustanoveních, konkrétně v čl. 109, ve kterém pověřila prokuraturu České republiky výkonem funkce státního zastupitelství, a to dočasně, do doby jeho zřízení. To se uskutečnilo k 1. lednu 1994, dni účinnosti zákona o státním zastupitelství²⁸, kdy státní zastupitelství nahradilo prokuraturu České republiky.

²⁵ LATA, J. *Státní zastupitelství ve světle proměn: drama o čtyřech dějstvích*. Praha: Auditorium, 2016. ISBN: 978-80-87284-58-2, str. 24.

²⁶ „Státní zastupitelství zastupuje veřejnou žalobu v trestním řízení; vykonává i další úkoly, stanoví-li tak zákon.“

²⁷ LATA, J. *Státní zastupitelství ve světle proměn: drama o čtyřech dějstvích*. Praha: Auditorium, 2016. ISBN: 978-80-87284-58-2, str. 35.

²⁸ Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ZSZ či zákon o státním zastupitelství).

2 Právní úprava působnosti státního zastupitelství

2.1 Ústavní zakotvení státního zastupitelství

Jak již bylo zmíněno v předchozím výkladu, je státní zastupitelství zakotveno v čl. 80 Ústavy České republiky²⁹, jehož první odstavec zní: „*Státní zastupitelství zastupuje veřejnou žalobu v trestním řízení; vykonává i další úkoly, stanoví-li tak zákon.*“ Odstavec druhý pak stanoví: „*Postavení a působnost státního zastupitelství stanoví zákon.*“

Z prvního odstavce plyne, že hlavním úkolem státního zastupitelství je zastupovat veřejnou žalobu v trestním řízení. Je možné, aby byly zákonem státnímu zastupitelství uloženy i úkoly jiné, nicméně jádrem jeho působnosti zůstává plnění funkce veřejné žaloby, tedy zastupování státu v trestním procesu. Zde použitému termínu „veřejná žaloba“ odpovídá v trestním řádu³⁰ používaný termín „obžaloba“. Státní zástupci tedy podávají obžalobu jménem státu. Mezi těmito termíny není významový rozdíl, jelikož trestní řád nepřipouští možnost soukromé žaloby v trestním řízení.³¹

Co se týče odstavce druhého, je zákonem, který stanovil postavení a působnosti státního zastupitelství již rovněž dříve zmiňovaný zákon o státním zastupitelství, který nabyl účinnosti dnem 1. 1. 1994. Tímto však není zmocnění k zákonné úpravě působnosti státního zastupitelství vyčerpáno. Zvláštní zákony mohou působnost státního zastupitelství rozšířit (viz níže a kapitola 1., podkapitola 1.1.).

Dalších pár odstavců této kapitoly je věnováno již dříve nastíněnému problému systematického zařazení úpravy státního zastupitelství v rámci Ústavy a s ním související nejistoty ohledně postavení státního zastupitelství.

Ústava zařazuje státní zastupitelství do hlavy třetí mezi orgány moci výkonné. Toto zařazení vychází z toho, že státní zastupitelství, i když se nejedná o správní úřad, prosazuje státní zájmy, zejména co se týče trestní politiky. Není však jednoznačné, zda se jedná o orgán moci výkonné, či nikoli.

Na tuto problematiku existuje více náhledů. Jeden říká, že státní zastupitelství orgán moci výkonné je a jako takový respektuje ve sféře své působnosti politiku vlády. Proto je zákonem začleněno do resortu ministerstva spravedlnosti.³² Další názor tvrdí, že státní zastupitelství je orgánem

²⁹ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen Ústava).

³⁰ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen trestní řád či TR).

³¹ HENDRYCH, D., SVOBODA, C. a kol. *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1997, ISBN: 80-7179-084-2, str. 126.

³² HENDRYCH, D., SVOBODA, C. a kol. *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1997, ISBN: 80-7179-084-2, str. 126 -127.

sui generis, který má rysy moci výkonné i moci soudní.³³ Tento druhý názor je vyjádřen například v rozsudku Nejvyššího správního soudu z roku 2012, který jako jeden z důvodů uvádí, že „*ani z Ústavy samotné nelze dovozovat charakter státního zastupitelství jako správního orgánu. Článek 79 odst. 1 hovoří o ministerstvech a jiných správních úřadech, vedle toho pak článek 80 samostatně upravuje státní zastupitelství. Přestože systematicky je státní zastupitelství zařazeno k moci výkonné, nejedná se o vykonavatele veřejné správy ve smyslu § 4 odst. 1 písm. a) s. ř. s., neboť při výkonu své působnosti vystupuje jako samostatný, nezávislý a nestranný orgán.*“³⁴ K názoru, že státní zastupitelství není orgánem moci výkonné, nýbrž orgánem *sui generis*, se přikláním i já, a to zejména z důvodu odlišných pravomocí státního zastupitelství od správních úřadů. Státní zastupitelství nemůže vydávat právní předpisy ani není orgánem, který by byl oprávněn ve správním řízení rozhodovat o právech či povinnostech fyzických a právnických osob, jak činí orgány správní. Další významný rozdíl spočívá v odlišném druhu činnosti státního zastupitelství, kterou je podle Ústavy zastupování veřejné žaloby v trestním řízení a další úkoly, stanoví-li tak zákon.

Zezulová je toho názoru, že je vzhledem k tomu, že státní zastupitelství výslovně zastupuje veřejný zájem a nikoli stát, je namíste nazývat státní zastupitelství „orgánem právní ochrany *sui generis*“, přičemž má za to, že se jedná o „předstupen“ moci soudní.³⁵ Podle Laty je státnímu zastupitelství přisuzován jakýsi justiční charakter vzhledem k jeho roli veřejného žalobce v trestním řízení.³⁶ Podobnost státního zastupitelství a orgánů moci soudní pak pramení i z provázanosti jejich soustav. Jako o orgánu moci soudní se však o státním zastupitelství hovořit nedá. Plyne tak v první řadě z odlišné funkce státního zastupitelství a soudů v trestním řízení. Státní zástupce je povinen stíhat všechny trestné činy, o kterých se dozví, pokud zákon nebo vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanoví jinak (§ 2 odst. 3 TŘ). Má tak výlučnou žalobní pravomoc. Dalšími prvky, které státní zastupitelství od moci soudní odlišují, jsou kupříkladu instanční dohled, trestněprávní ochrana soudcovské nezávislosti, která státním zástupcům nesvědčí, nebo i petiční právo, které není ve prospěch státních zástupců omezeno.³⁷ V neposlední řadě plyne i ze systematického zařazení státního zastupitelství v Ústavě, že není součástí soudní moci.

³³ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN: 978-80-7400-496-4, str. 158.

³⁴ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 6. 2012, č.j. 1 As 51/2012, str. 248.

³⁵ LATA, J., PAVLÍK, J., ZEZULOVÁ, J. *Zákon o státním zastupitelství. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, ISBN: 978-80-7598-800-3, str. 12.

³⁶ LATA, J. *Státní zastupitelství ve světle proměn: drama o čtyřech dějstvích*. Praha: Auditorium, 2016. ISBN: 978-80-87284-58-2, str. 35-36.

³⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 6. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 17/10.

V této souvislosti již dlouhou dobu probíhají diskuze týkající se možných ústavních úprav, které by pomohly postavení státního zastupitelství vyjasnit, ať už se jedná o zásahy do samotného článku 80, o přesunutí úpravy státního zastupitelství do jiné hlavy či vytvoření hlavy věnované čistě státnímu zastupitelství. Já mám vzhledem k mému výše uvedenému názoru na povahu státního zastupitelství za to, že by bylo nejvhodnější jej zařadit do samostatné hlavy, jak je tomu například u České národní banky. Méně razantním řešením, které by však umožnilo ujasnění postavení státního zastupitelství, by byl počín většinově zastáván experty při několika kulatých stolech, jež proběhly na jaře roku 2017 a kde byly diskutovány otázky jednotlivých hlav Ústavy, jak popisuje Gerloch.³⁸ Měli za to, že by bylo vhodné ponechat úpravu státního zastupitelství v hlavě třetí, ale zavést vhodné mezititulky. Hlava třetí totiž obsahuje podtitulek prezident republiky a podtitulek vláda. Článek 80 je zařazen do podtitulku vláda a nic jej neodděluje od článků upravujících ministerstva a jiné správní úřady. To jsem již při studiu ústavního práva ve druhém ročníku vnímala jako do jisté míry matoucí. Jak ukazují závěry diskuzí z jara 2017, vyústilo by zavedení mezititulků nejen v lepší orientaci čtenáře, ale mělo by rovněž znamenat posílení jejich autonomie, zejména státního zastupitelství, ale také nezávislých správních úřadů.³⁹

Na závěr této podkapitoly ještě nutno zmínit další ustanovení ústavní úrovně týkající se státního zastupitelství, ačkoli se v tomto případě již nejedná o zakotvení státního zastupitelství jako takového. Jsou jimi čl. 20 odst. 2 LZPS⁴⁰, podle kterého může být zákonem omezeno právo na podnikání a jinou hospodářskou činnost či právo zakládat a sdružovat se v politických stranách a hnutích, a dále čl. 27 odst. 4 LZPS, který státním zástupcům zapovídá právo na stávkou.

2.2 Další předpisy upravující působnost a činnost státního zastupitelství

Úkoly stanovené státnímu zastupitelství Ústavou dále upřesňuje a rozvádí **zákon o státním zastupitelství**, který se vzhledem k poněkud strohé úpravě státního zastupitelství na ústavněprávní úrovni těší velkému významu. Konkrétně upravuje postavení, působnost, vnitřní vztahy, organizaci a správu státního zastupitelství. Dále rovněž postavení státních zástupců jakožto osob, prostřednictvím kterých je činnost státního zastupitelství vykonávána a právních čekatelů, tedy osob, které se připravují na výkon funkce státních zástupců (§1 odst. 2). V neposlední řadě upravuje působnost Ministerstva spravedlnosti, jakožto ústředního orgánu státní správy státního zastupitelství (§13b odst. 1).

³⁸ GERLOCH, A. *Ústavní zakotvení státního zastupitelství*. Státní zastupitelství, 2018, roč. 15, č. 4. ISSN: 1214-3758, str. 21.

³⁹ Tamtéž, str. 22.

⁴⁰ Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku (dále jen LZPS).

Mezi další důležité předpisy upravující činnost státního zastupitelství patří **zákon č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství a o změně souvisejících zákonů**, jenž stanoví rozsah úkonů vyšších úředníků státního zastupitelství, které jsou jim svěřeny v trestním řízení a na úseku netrestní působnosti státního zastupitelství, a opravňuje je se podílet na dalších činnostech státního zastupitelství (§1 odst. 2), **zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích)**, podle kterého organizuje státní zastupitelství vedle Justiční akademie vzdělání státních zástupců, právních čekatelů či jiných zaměstnanců státního zastupitelství či Justiční akademii v těchto činnostech poskytuje součinnost (§83 odst. 1 a §129 odst. 2), **zákon č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů**, podle nějž se posuzuje kárná odpovědnost státního zástupce a jeho způsobilost vykonávat svou funkci (§2), **zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)**, nejvýznamnější předpis upravující činnosti státního zástupce v trestním řízení, a **zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (o obětech trestných činů)**, obsahující úpravu některých povinností státního zástupce vůči obětem trestných činů, jako například respektovat jejich důstojnost a osobnost, přistupovat k nim zdvořile a šetrně, vzhledem k možnostem jim vycházet vstříc či v určitých situacích jim poskytovat informace (§3 odst. 2 a §8). Dále také **zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád**, který umožňuje v některých případech státnímu zastupitelství či nejvyššímu státnímu zástupci podat návrh na zahájení občanského soudního řízení nebo do již zahájeného řízení vstoupit (§35), **zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních**, který taktéž v některých případech opravňuje státní zastupitelství ke vstupu do zahájeného řízení či k podání návrhu na jeho zahájení a rovněž k některým dalším úkonům (§8), **zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní**, opravňující nejvyššího státního zástupce podat žalobu ke správnímu soudu proti rozhodnutí správního orgánu, a to tehdy, když k tomu shledá závažný veřejný zájem (§66 odst. 2), **zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon**, umožňující státnímu zastupitelství vstoupit do zahájeného insolvenčního řízení, včetně incidenčních sporů, a moratoria (§7c), **zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)**, podle kterého soud v uvedených situacích na návrh státního zastupitelství, pokud na tom shledá závažný veřejný zájem, zruší obchodní korporaci a nařídí její likvidaci (§ 93), **zákon č. 91/2012 Sb., mezinárodním právem soukromém**, umožňující Nejvyššímu státnímu zastupitelství vstoupit do zahájeného řízení o uznání cizího rozhodnutí (§ 51 odst. 2), **zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím**, ukládající státnímu zastupitelství povinnost poskytovat informace vztahující se k jeho působnosti (§ 2 odst. 1), **zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních**, upravující postupy justičních orgánů (včetně státního zastupitelství), ústředních orgánů

(včetně Nejvyššího státního zastupitelství) a jiných orgánů v oblasti justiční spolupráce ve věcech trestních a postavení některých subjektů působících v této oblasti (§1), **zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)**, stanovující mimo jiné i specifika postupu v řízení ve věcech mládeže vztahující se ve velké míře i na státního zástupce jakožto na orgán činný v trestním řízení, **zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim**, který podobně stanoví mimo jiné i specifika řízení proti osobám právnickým, **vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 23/1994 Sb., o jednacím řádu státního zastupitelství, zřízení poboček některých státních zastupitelství a podrobnostech o úkonech prováděných právními čekateli**, zabývající se některými otázkami ohledně organizace a činnosti státního zastupitelství, a **sdělení Ministerstva práce a sociálních věcí č. 296/2019 Sb., o vyhlášení výše platové základny pro určení platu státních zástupců podle zákona č. 201/1997 Sb., o platu a některých dalších náležitostech státních zástupců a o změně a doplnění zákona č. 143/1992 Sb., o platu a odměně za pracovní pohotovost v rozpočtových a v některých dalších organizacích a orgánech, všechny ve znění pozdějších předpisů**. Následně také etický kodex státního zástupce upravující způsob výkonu působnosti státního zastupitelství státním zástupcem. Podtrhuje nutnost výkonu činnosti podle zákona, nezávisle a nestranně. Dále zmiňuje požadavky odbornosti, důvěryhodnosti, důstojnosti a spolupráce státních zástupců jak mezi sebou, tak s jinými orgány.⁴¹

V této souvislosti lze rovněž zmínit pokyny obecné povahy nejvyššího státního zástupce.⁴² Jedná se o interní předpisy, k jejichž vydávání opravňuje ZSZ nejvyššího státního zástupce a jejichž účelem je sjednocení postupu státních zástupců při výkonu působnosti státního zastupitelství či zajištění jednotné vnitřní organizace státního zastupitelství (§12 odst. 1 ZSZ). Pokyny obecné povahy bývají řešeny otázky procesního charakteru.⁴³

⁴¹ *Právní předpisy upravující činnost*, ke dni 6. 3. 2021 dostupné z <https://verejnazaloba.cz/vice-o-sz/pravni-predpisy/>. [cit. 6. 3. 2021]

⁴² *Pokyny obecné povahy*, ke dni 19. 10. 2020 dostupné z <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/pokyny-obecne-povahy/>. [cit. 19. 10. 2020]

⁴³ KOUDELKA, Z., RŮŽIČKA, M., VONDRUŠKA, F. *Zákon o státním zastupitelství s komentářem a judikaturou*. Praha: Leges, 2010, ISBN: 978-80-87212-25-7, str. 56.

3 Soustava státních zastupitelství a dohled v rámci ní

3.1 Soustava státních zastupitelství

Zákon o státním zastupitelství v §1 odst. 1 zřizuje státní zastupitelství jako soustavu jednotlivých úřadů státu. V návaznosti na toto ustanovení pak v §6 již konkrétně stanoví strukturu této soustavy. Tu tvoří Nejvyšší státní zastupitelství, vrchní státní zastupitelství, krajská státní zastupitelství a okresní státní zastupitelství. Dále ZSZ stanoví, že v době branné pohotovosti státu do soustavy státního zastupitelství spadají také vyšší a nižší polní státní zastupitelství.⁴⁴ Je zde tak patrný rozdíl mezi státním zastupitelstvím a soudy, jelikož soudní soustava vyplývá již z Ústavy, kdežto soustavu státního zastupitelství předkládá až zákon.

V ustanovení §7 stanoví ZSZ, že sídla i obvody působnosti státních zastupitelství se shodují se sídly a obvody soudů. Z toho vyplývá, že sídlem Nejvyššího státního zastupitelství je Brno⁴⁵ a obvodem jeho územní působnosti je celá Česká republika. Vrchní státní zastupitelství se na našem území nacházejí dvě, sídlící v Praze a Olomouci a jejich obvody působnosti odpovídají obvodům vrchních soudů v Praze a Olomouci.⁴⁶ Dalšími články soustavy jsou pak krajská státní zastupitelství. Těch je na území České republiky celkem 8.⁴⁷ Působnost krajského státního zastupitelství v obvodu hlavního města Prahy vykonává Městské státní zastupitelství v Praze. Posledním článkem jsou okresní státní zastupitelství. V obvodu Prahy vykonávají působnost okresních státních zastupitelství obvodní státní zastupitelství a v obvodu města Brna Městské státní zastupitelství v Brně. Celkem na našem území působí 86 okresních státních zastupitelství včetně Městského státního zastupitelství v Brně a 10 obvodních státních zastupitelství v Praze.

V ustanovení §40 odst. 2 umožňuje ZSZ Ministerstvu spravedlnosti, aby vyhláškou zřídilo mimo jiné i pobočky vrchního, krajského nebo okresního státního zastupitelství. Ministerstvo spravedlnosti tak učinilo již dříve zmiňovaným JŘSZ, kterým byly zřízeny brněnská a ostravská pobočka Vrchního státního zastupitelství v Olomouci, Krajskému státnímu zastupitelství v Ústí nad Labem byla vytvořena pobočka v Liberci, Krajskému státnímu zastupitelství v Ostravě pobočka v Olomouci, Krajskému státnímu zastupitelství v Brně pobočky ve Zlíně a v Jihlavě a Okresnímu státnímu zastupitelství v Karviné pobočka v Havířově.

⁴⁴ Existence vyšších a nižších polních státních zastupitelství je časově vázána na dobu branné pohotovosti státu. Termín „branná pohotovost státu“ se v minulosti používal pro stav ohrožení státu či válečný stav, v současné době se již neuvádí. V této souvislosti je třeba odkázat na čl. 43 odst. 1 Ústavy upravující válečný stav a na čl. 7 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, upravující stav ohrožení státu. Dále pak na úpravu v krizovém zákoně. Zdroj informací: LATA, J., PAVLÍK, J., ZEŽULOVÁ, J., *Zákon o státním zastupitelství. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, ISBN: 978-80-7598-800-3, str. 36.

⁴⁵ §10 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ZSS)

⁴⁶ §11 odst. 1 ZSS

⁴⁷ §11 odst. 2 ZSS

Na tomto místě je vhodné zmínit, že již v minulosti bylo zaznamenáno několik pokusů o zrušení článku vrchních státních zastupitelství⁴⁸ a tyto snahy se objevují dodnes. Ministryně spravedlnosti Marie Benešová je toho názoru, že čtyři články jsou pro Českou republiku příliš a navrhuje zrušit vrchní státní zastupitelství. Ruku v ruce s nimi by v zájmu jednotnosti mělo jít i zrušení vrchních soudů. Agendu závažné hospodářské a finanční kriminality, která náleží vrchním státním zástupcům, by převzali krajští žalobci a soudci.⁴⁹ Jiný návrh přednesl před několika lety bývalý ministr spravedlnosti Robert Pelikán. Jeho záměr se lišil v tom, že namísto převzetí agendy hospodářské a finanční kriminality krajskými státními zastupitelstvími by měl být pro tuto agendu vytvořen speciální útvar. Tento návrh se těšil přízně jak nejvyššího státního zástupce Pavla Zemana, tak vedoucí vrchního státního zastupitelství Lenky Bradáčové i Unie státních zástupců.⁵⁰ Žádná z navrhovaných změn soustavy státního zastupitelství zatím neprošla. Snahy na její zeštíhlení zde však pořád jsou. Otázka, zda a kdy se dočkáme novelizace soustavy státního zastupitelství tedy stále zůstává stát.

V čele jednotlivých státních zastupitelství stojí vedoucí státní zástupci. Jsou jimi nejvyšší státní zástupce, vrchní státní zástupci, krajští státní zástupci (tím se na základě legislativní zkratky myslí i městský státní zástupce v Praze) a okresní státní zástupci (včetně obvodních státních zástupců v Praze a městského státního zástupce v Brně). Tyto osoby mají za úkol organizovat a řídit práci toho kterého státního zastupitelství. Vedoucí státní zástupci mají svého náměstka či náměstkyni.

Do a z funkcí jsou státní zástupci jmenováni a odvoláváni následovně: Nejvyššího státního zástupce jmenuje vláda, a to na návrh ministra spravedlnosti. Rovněž může vláda na návrh ministra spravedlnosti nejvyššího státního zástupce odvolat. Vrchní, krajské a okresní státní zástupce jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti na návrh bezprostředně nadřízeného vedoucího státního zástupce. Odvolat může ministr spravedlnosti tyto osoby pouze z jednoho zákonného důvodu, a to v případě, že závažným způsobem poruší povinnost vyplývající z výkonu funkce vedoucího státního zástupce. Nejedná se tedy o situace, kdy vedoucí státní zástupce poruší povinnost vyplývající z výkonu funkce státního zástupce – to je řešitelné prostřednictvím kárné odpovědnosti.

Zde je patrný rozdíl mezi úpravou odvolání nejvyššího státního zástupce a jiných vedoucích státních zástupců. Pro odvolání nejvyššího státního zástupce nestanoví ZSZ. Je tedy možné, aby

⁴⁸ LATA, J., PAVLÍK, J., ZEZULOVÁ, J., *Zákon o státním zastupitelství. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, ISBN: 978-80-7598-800-3, str. 36.

⁴⁹ Benešová uvažuje o zrušení vrchních státních zastupitelství. Zanikla by místa Bradáčové a Ištvana, www.lidovky.cz [online], 2. 5. 2019, dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/benesova-chce-zrusit-vrchni-statni-zastupitelstvi-zanikla-by-mista-bradacova-a-istvana.A190502_105818_In_domov_vlh. [cit. 20. 10. 2020].

⁵⁰ Pelikán v novém zákoně o státním zastupitelství navrhuje zrušit vrchní stupně, www.ceska-justice.cz [online], 3. 3. 2015, dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2015/03/pelikan-v-novem-zakone-o-statnim-zastupitelstvi-navrhuje-zrusit-vrchni-stupne/>. [cit. 20. 10. 2020].

vláda nejvyššího státního zástupce odvolala i bez udání důvodu.⁵¹ Toto hodnotím jako nedostatek předmětného ustanovení ZSZ, jelikož zde vzniká nedůvodná nerovnost mezi stabilitou funkce nejvyššího státního zástupce a stabilitou funkcí jiných vedoucích státních zástupců, a to zejména s ohledem na to, že pro odvolání vrchních, krajských či okresních státních zástupců nestačí aby jakkoli porušili povinnost jim vyplývající z jejich funkce vedoucího státního zástupce, ale aby toto porušení bylo závažné.

3.2 Dohled v rámci soustavy státních zastupitelství

Zákon o státním zastupitelství upravuje určitá kontrolní oprávnění a povinnosti v rámci hierarchických vztahů uvnitř soustavy státních zastupitelství, označovaná jako dohled. V § 12c je dohled definován jako „výkon oprávnění stanovených tímto zákonem k zajištění řídicích a kontrolních vztahů mezi různými stupni státních zastupitelství a uvnitř jednotlivých státních zastupitelství při výkonu působnosti státního zastupitelství“. Z této definice a následujících ustanovení ZSZ plyne, že má dohled dvě základní formy. Jedná se o dohled označovaný jako vnější, tedy dohled mezi jednotlivými stupni státních zastupitelství (§ 12d), a dohled vnitřní, tedy dohled vedoucích státních zástupců nad ostatními státními zástupci působícími u daného státního zastupitelství (§ 12e).⁵²

Dohled vnější vykonává vždy nejbližší vyšší státní zastupitelství nad státními zastupitelstvími v jeho obvodu nejbližší nižšími, a to při vyřizování věcí v jejich působnosti, tj. věcí trestních i mimotrestních. Není však oprávněno k výkonu dohledu v oblasti státní správy těchto státních zastupitelství. Při výkonu dohledu má možnost dávat nejbližší nižším státním zastupitelstvím písemné pokyny k jejich postupu. Ty se mohou týkat konkrétních věcí či více věcí určitého druhu. Například je tak nejbližší vyšší státní zastupitelství oprávněno vyžadovat informace v jednotlivých věcech, přezkoumat kteroukoli věc vyřízenou nižším státním zastupitelstvím a v souvislosti s tímto i žádat vydání veškerého relevantního spisového materiálu, provádět u nižšího státního zastupitelství prověrky jednotlivých věcí nebo prověrky celkové či těmto státním zastupitelstvím při splnění zákonných předpokladů určitou věc odejmout a vyřídit ji samo.⁵³ Písemné pokyny jsou zásahem do samostatnosti nižších státních zastupitelství a zástupců. Zákon proto upravuje možnost

⁵¹ PAVLÍČEK V. a kolektiv. *Ústavní právo a státověda, II. Díl. Ústavní právo České republiky*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2015, ISBN: 978-7502-084-0, str. 943.

⁵² BRADÁČOVÁ, L. *Dozor a dohled ve státním zastupitelství není totéž*. Právní prostor [online], 25. 7. 2016, dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/dozor-a-dohled-ve-statnim-zastupitelstvi-neni-totez>. [cit. 20. 10. 2020].

⁵³ LATA, J., PAVLÍK, J., ZEŽULOVÁ, J. *Zákon o státním zastupitelství. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR 2020, ISBN: 978-80-7598-800-3, str. 90-91.

státního zástupce pokyn odmítnout, a to v případě, že je pokyn v rozporu se zákonem. Toto odmítnutí musí být řádně odůvodněno. V případě, že by nižší státní zástupce udělený pokyn nesplnil, aniž by přitom namítl jeho nezákonnost, jednalo by se zpravidla o kárné provinění. Na namítnutí nezákonnosti pokynu může vyšší státní zastupitelství, jež tento pokyn vydalo, reagovat několika způsoby. Pokud na splnění pokynu netrvá, věc vrátí nižšímu státnímu zástupci. V případě, že by na jeho plnění trvalo, usnesením odejme věc nižšímu státnímu zastupitelství a věc vyřídí samo. Odejmut mu věc může také v případě jeho nečinnosti či nedůvodných průtahů, aniž by tomuto muselo předcházet udělení pokynu.⁵⁴

Dohled vedoucího státního zástupce nad státními zástupci působícími u státního zastupitelství, v jehož čele stojí, je pak dohledem vnitřním. V čele každého státního zastupitelství stojí jeden státní zástupce, a právě tato osoba vykonává vnitřní dohled. Může však výkonem dohledových oprávnění pověřit i jiného státního zástupce. Pokyny vedoucího státního zástupce nebo jím pověřeného jiného státního zástupce jsou ostatní státní zástupci povinni se řídit a jsou pro ně závazné. Na rozdíl od pokynů nejbližší vyššího státního zastupitelství adresovaných nejbližší nižšímu státnímu zastupitelství v rámci dohledu vnějšího zde není vyžadována jejich písemná forma. Recipienti těch to pokynů však mohou žádat o jejich písemnou formu. Mohou pokyn také odmítnout; pouze však, pokud je pokyn v konkrétní věci v rozporu se zákonem. Postup po odmítnutí je zde v podstatě stejný jako u dohledu vnějšího – státní zástupce, který pokyn vydal, buďto uzná důvod odmítnutí pokynu a na jeho splnění netrvá nebo věc předloží vrchnímu státnímu zástupci k rozhodnutí, zda pokyn zruší nebo ponechá věc k vyřízení státními zástupci, který pokyn vydal. Pokud odmítnutý pokyn vydal sám vrchní státní zástupce a na jeho splnění trvá, vyřídí věc sám.⁵⁵

Dohled může být vykonáván buďto z moci úřední nebo na základě podnětu. Takový podnět je oprávněn podat zejména obviněný nebo jeho obhájce.⁵⁶ V případě dohledu vykonávaného z moci úřední má přednost dohled vnější. Souběžný výkon dohledu vnějšího a vnitřního je v téže věci vyloučen. V případě podnětu k vykonání dohledu je oprávněno věc vyřídít nejbližší vyšší státní

⁵⁴ Tamtéž, str. 95-96.

⁵⁵ KOUDELKA, Z., RŮŽIČKA, M., VONDRUŠKA, F. *Zákon o státním zastupitelství s komentářem a judikaturou*. Praha: Leges, 2010, ISBN: 978-80-87212-25-7, str. 99-105.

⁵⁶ BRADÁČOVÁ, L. *Dozor a dohled ve státním zastupitelství není totéž*. Právní prostor [online], 25. 7. 2016, dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/dozor-a-dohled-ve-statnim-zastupitelstvi-neni-totez>. [cit. 20. 10. 2020]; Ústavní soud v nálezu ze dne 2. 3. 2015, sp. zn. I. ÚS 1565/14 dospěl k názoru, že „žádost o výkon dohledu nejbližšího vyššího státního zastupitelství podle § 12d odst. 1 zákona o státním zastupitelství je obecně účinným oprávněným prostředkem pro osobu, která namítá závadný postup v šetření k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byla obětí spáchaného trestného činu a jako takovou je jí nutno pro příště vyčerpat před podáním ústavní stížnosti v souladu s § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.“ Zdroj informací: RŮŽIČKA, M. *Dohled v soustavě státního zastupitelství*. Státní zastupitelství, 2015, roč. 13, č. 6, ISSN: 1214-3758, str. 15.

zastupitelství. Vedoucí státní zástupce v tomto případě není oprávněn před předáním věci nejbližší vyššímu státnímu zastupitelství věc přezkoumávat či vyřizovat.⁵⁷

V tomto kontextu ještě nutno dodat zmínku o institutu dozoru, za který je dohled často chybně zaměňován. Jedná se o institut upravený v ustanovení § 174 TŘ a je tvořen souborem práv a povinností náležejících státnímu zástupci pro výkon kontroly policejních orgánů v průběhu trestního řízení. Díky těmto oprávněním a povinnostem je to právě státní zástupce, kdo je pánem přípravného řízení. Policejní orgán je povinen plnit jeho pokyny a nemá proti nim žádný opravný prostředek. Odmítnout plnit pokyn může pouze v případě jeho nezákonnosti.⁵⁸ Institut dozoru je podrobněji rozveden v kapitole páté v rámci pojednání o působnosti státního zástupce v přípravném řízení.

⁵⁷ Tamtéž, str. 102.

⁵⁸ BRADÁČOVÁ, L. *Dozor a dohled ve státním zastupitelství není totéž*. Právní prostor [online], 25. 7. 2016, dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/dozor-a-dohled-ve-statnim-zastupitelstvi-neni-totez>. [cit. 20. 10. 2020].

4 Základní zásady ovlivňující činnost státního zástupce

Zásady trestního řízení jsou určité právní principy, vůdčí právní ideje, na kterých je trestní řízení vybudováno. Vyjadřují názor zákonodárce na to, jaký by trestní proces měl být a jak by měl probíhat. Základní zásady, v jejichž duchu se trestní řízení nese, jsou obsaženy v ustanovení § 2 TŘ a dají se členit podle několika hledisek. Jelínek i Šámal uvádějí tradiční dělení zásad podle převažujícího obsahu. Známe tak zásady obecné (jako „obecné“ je označuje Jelínek⁵⁹; Šámalova učebnice obsahuje označení „zásady společné celému trestnímu řízení“⁶⁰), zásady zahájení řízení, zásady dokazování⁶¹ a samostatně stojící zásadu veřejnosti a zásadu materiální pravdy, resp. zásadu náležitého zjištění skutkového stavu. V následujícím pojednání se budu věnovat zásadám zahájení řízení, kterými jsou zásada obžalovací, zásada oficiality, a zásada legality. Tyto zásady nesou největší význam pro činnost státního zástupce jako orgánu činného v trestním řízení.

4.1 Zásada obžalovací

První ze zásad vztahujících se k zahájení trestního řízení je zásada obžalovací. Je vyjádřena v ustanovení § 2 odst. 8 TŘ, a tkví v pravidle, že řízení před soudem může být zahájeno pouze na základě obžaloby, návrhu na potrestání nebo návrhu na schválení dohody o prohlášení viny a přijetí trestu (dále jen dohoda o vině a trestu). Uplatňuje se tedy pouze v řízení před soudem, v přípravném řízení nikoli. Jak obžalobu, tak návrh na potrestání i návrh na schválení dohody o vině a trestu podává státní zástupce. Z tohoto mu vyplývá velice významné postavení, jelikož jiný subjekt soudu žalobu předložit nemůže a rovněž ani soud sám nemůže zahájit řízení.⁶² Následně toto ustanovení hovoří o tom, že veřejnou žalobu zastupuje státní zástupce. Důsledkem tohoto je rozdělení procesních funkcí mezi různé procesní subjekty. Figuruje zde jednak veřejná žaloba reprezentována státním zástupcem, proti němu stojí obžalovaný, popř. zastoupený obhájcem a jejich spor rozhoduje třetí subjekt, tedy nestranný soud.⁶³ Zde je patrný rozdíl oproti řízení inkvizičnímu,

⁵⁹ Mezi zásady obecné jsou řazeny zásada stíhání jen ze zákonných důvodů, zásada rychlosti řízení, zásada přiměřenosti, zásada spolupráce se zájmovými sdruženími občanů. Zásada zajištění práva na obhajobu a zásada zajištění práv poškozeného. Zdroj informací: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, str. 126.

⁶⁰ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-496-4, str. 84.

⁶¹ Zásady dokazování jsou následující: zásada vyhledávací, zásada bezprostřednosti a ústnosti, zásada presumpce nevinu a zásada volného hodnocení důkazů. Zdroj informací: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, str. 126.

⁶² ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-496-4, str. 105.

⁶³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-465-0, str. 43.

často uplatňovanému v minulosti, kde funkce žalovací i rozhodovací byly svěřeny jednomu subjektu.

S rozdělením procesních funkcí souvisí rovněž rovné postavení procesních stran, které mají stejná práva podávat návrhy, vyjadřovat se k návrhům druhé strany, nabízet důkazy, vyjadřovat se k prováděným důkazům, klást vyslychaným osobám otázky a vyjádřit své konečné stanovisko k výsledkům celého trestního řízení prostřednictvím závěrečné řeči.⁶⁴

Zásada obžalovací se projevuje i v několika dalších oprávněních či povinnostech státního zástupce. Například v možnosti státního zástupce vzít obžalobu zpět, a to až do doby, kdy se soud prvního stupně odebere k závěrečné poradě. V případě, že o věci rozhoduje samosoudce, do doby, kdy začne vyhlášovat rozhodnutí. Tímto se věc vrací do přípravného řízení. V neposlední řadě jsou projevem zásady obžalovací povinná účast státního zástupce na hlavním líčení nebo aktivní účast stran na dokazování. Státní zástupce je tak oprávněn nejen navrhoprovádění důkazů, ale rovněž je se souhlasem nebo na výzvu soudu sám provádět.⁶⁵

4.2 Zásada oficiality

Neméně významnou je zásada oficiality, vyjádřená v ustanovení §2 odst. 4 TŘ: „*Jestliže tento zákon nestanoví něco jiného, postupují orgány činné v trestním řízení z úřední povinnosti.*“ Jedná se o vyjádření požadavku na urychlené projednání věci a šetření práv a svobod zúčastněných osob. Je tak dáno právo a zároveň povinnost orgánů činných v trestním řízení, za předpokladu, že jsou pro to zákonné podmínky, provádět úkony bez ohledu na stanovisko zúčastněných osob. Zde lze poukázat na již dříve zmiňovaný státní monopol stíhat a trestat pachatele trestných činů, jehož je tato zásada projevem. Ustanovení § 2 odst. 4 TŘ vyjadřuje zásadu oficiality obecně. Konkrétní projevy této zásady upravuje na jiných místech. Jedná se například o povinnost soudu po podání obžaloby nevyčkávat další návrhy a postupovat tak, aby řízení směřovalo k vyřízení věci, jak stanoví § 181 odst. 2 TŘ.⁶⁶

Trestní řád však zná i případy, kdy je postup orgánů činných v trestním řízení vázán na žádost, návrh nebo jiný podnět oprávněné osoby. Jedná se o výjimky ze zásady oficiality a jsou jimi zejména:

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ Tamtéž, str. 44-45.

⁶⁶ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, str. 136-137.

- zahájení opravného řízení, které je možné pouze na základě opravného prostředku;
- rozhodnutí o svědečném, což se děje pouze v případě, že svědek svůj nárok včas uplatní;
- rozhodnutí o znalečném na návrh znalce;
- rozhodnutí o výši a náhradě nákladů obhájce na jeho návrh;
- rozhodnutí o tom, zda stát ponese náklady na znalecký posudek, na žádost obviněného nebo poškozeného, kteří posudek vyžádali;
- povolení odkladu výkonu peněžitého trestu nebo jeho splácení po částkách předsedou senátu jen na žádost odsouzeného;
- rozhodnutí, zda se propadnutí majetku vztahuje na určité věci nebo prostředky na návrh nebo žádost příslušné organizační složky státu či osoby k tomu oprávněné podle § 346 odst. 1 TŘ;
- rozhodování o zahlazení odsouzení na žádost odsouzeného nebo na návrh zájmového sdružení a v některých případech i na žádost osob, které by mohly ve prospěch odsouzeného podat odvolání;
- rozhodování o uznání cizozemského rozhodnutí na území České republiky krajským soudem na návrh Ministerstva spravedlnosti.⁶⁷

Konečně zná trestní řád i úkony, které můžou orgány činné v trestním řízení činit jak z vlastní iniciativy, tak na návrh či žádost oprávněné osoby. Jedná se například o podmíněné propuštění z trestu odnětí svobody, o kterém soud rozhoduje na návrh státního zástupce nebo ředitele věznice, kde je trest vykonáván, nebo na žádost odsouzeného **nebo i bez takovéto žádosti** (§ 331 odst. 1 TŘ). V těchto případech je postup z úřední povinnosti možný, nicméně v praxi je častěji rozhodováno na základě návrhu či žádosti.⁶⁸

4.3 Zásada legality

Zásada oficiality platí pro všechny fáze trestního řízení, čímž se liší od zásady následující, a to zásady legality. Ta je speciálním projevem zásady oficiality, ale váže se na zahájení trestního řízení. Stejně jako zásady předchozí je vyjádřena v úvodních ustanoveních trestního řádu, konkrétně

⁶⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-465-0, str. 27-28.

⁶⁸ Tamtéž, str. 28.

v § 2 odst. 3, podle něhož je státní zástupce povinen stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, pokud zákon, přímo použitelný předpis Evropské unie nebo vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanoví jinak. Tato povinnost státního zástupce vplývá rovněž z ustanovení § 4 odst. 1 ZSZ. Je tudíž povinen dbát na to, aby byli řádně a včas stíháni pachatelé všech trestných činů, o kterých se státní zástupce dozví. Samozřejmě pouze za předpokladu, že jsou pro to splněny zákonné podmínky, tedy je zde zákonný důvod, jak vyplývá ze zásady stíhání jen ze zákonných důvodů.⁶⁹ Konkrétní kroky, kterými státní zástupce (a na základě systematického výkladu i policejní orgán) naplňuje povinnost stíhat všechny trestné činy jsou například přijímání oznámení o trestných činech, činění opatření k odhalení trestných činů a ke zjištění jejich pachatelů, objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, zahájení trestního stíhání či podání obžaloby u soudu.⁷⁰

Z obecného pravidla stíhat všechny trestné činy, o kterých se státní zástupce dozví, zná trestní řád několik výjimek. Ty se dělí do tří skupin:

1. Případy, kdy státní zástupce stíhat nesmí:

- je-li trestní stíhání nepřípustné;
- jde-li o osoby vyňaté z pravomoci orgánů činných v trestním řízení proto, že používají výsad a imunit podle zákona nebo mezinárodního práva;
- neudělí-li poškozený souhlas k zahájení trestního stíhání v případech, kde to trestní řád vyžaduje;
- věc spadá do jurisdikce jiného státu podle mezinárodní smlouvy, která je součástí právního řádu.

⁶⁹ §2 odst. 1 TR; čl. 8 odst. 2 LZPS.

⁷⁰ Kromě obžaloby také podání návrhu na potrestání nebo návrhu na schválení dohody o vině a trestu. Zdroj informací: ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-496-4, str. 103.

2. Případy, kdy státní zástupce stíhat může, ale nemusí:

- je-li trestní stíhání neúčelné, přičemž jeho neúčelnost spočívá v tom, že trest, k němuž by trestní stíhání vedlo, je zcela bez významu vedle trestu, který byl pro jiný čin obviněnému uložen nebo jej podle očekávání postihne;
- je-li trestní stíhání neúčelné, jelikož o skutku již bylo rozhodnuto jiným orgánem, kázeňsky, kárně, cizozemským soudem nebo úřadem a toto rozhodnutí lze považovat za dostačující;
- je-li trestní stíhání neúčelné, jelikož vzhledem k významu chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobu provedení činu a jeho následku, nebo okolnostem, za nichž byl čin spáchán, a vzhledem k chování obviněného po spáchání činu, zejména jeho snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu, je zřejmé, že účelu trestního řízení již bylo dosaženo;
- jsou-li splněny podmínky tzv. odklonů. Jedná se o prostředky umožňující jiné vyřízení trestní věci než tradiční postavení před soud, který by rozhodl o vině a trestu. Považují je za prostředky co do činnosti státního zástupce tak významné, že zasluhují podrobnější pojednání v samostatné části práce. Je tak učiněno v kapitole č. 6.

3. Dočasné odložení trestního stíhání:

- v případě, že je to potřebné pro odhalení trestné činnosti spáchané ve prospěch organizované zločinecké skupiny, nebo jiného úmyslného trestného činu, anebo zjištění pachatelů;
- v případě, že se jedná o osobu, která je dočasně vyňata z pravomoci orgánů činných v trestním řízení nebo je-li její trestní stíhání pro nedostatek souhlasu oprávněného orgánu dočasně nepřipustné;
- v případě, že se jedná o jeden z šesti trestných činů korupční povahy vyjmenovaných v ustanovení § 159c odst. 1 TŘ. Toto ustanovení dále stanoví i podmínky, jejichž splnění je pro tento postup nutné: *„podezřelý slíbil úplatek, majetkový nebo jiný prospěch jen proto, že byl o to požádán, učinil o tom dobrovolně a bez zbytečného odkladu oznámení státnímu zástupci či policejnímu orgánu, oznámí policejnímu orgánu skutečnosti, které mu jsou známy o trestné činnosti toho, kdo o tento úplatek, majetkový či jiný prospěch požádal, a zaváže se podat*

v přípravném řízení i řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o těchto skutečnostech.“

Za opak zásady legality je považována zásada oportunity, a to z toho důvodu, že umožňuje státnímu zástupci v konkrétním případě pachatele nestíhat pro důvod účelnosti (vhodnosti), i když jiné podmínky pro trestní stíhání splněny jsou. Některé z výše zmíněných výjimek ze zásady legality (všechny případy uvedené v bodě 2 a z bodu 3 případ v první odrážce) jsou právě případy oportunity.

V souvislosti v těmito dvěma proti sobě stojícími principy a jejich vlivu na trestní řízení vystávají v praxi jisté problémy ústící do úvah, zda by v rámci legislativních změn bylo vhodné usilovat o zavedení více výjimek z principu legality či přímo přechod k principu oportunity. Jedním z těchto problémů jsou tzv. prázdné schránky, mrtvé schránky či prázdné skořápky. Takto jsou označovány právnické osoby, které existují jen formálně, nemají reálné sídlo, fakticky nevyvíjejí žádnou činnost, nevlastní žádný majetek a jejich statutárním orgánem zpravidla bývá osoba, na kterou byla právnická osoba převedena a která nemá žádnou spojitost s probíhajícím trestním řízením. Podle zásady legality je státní zástupce povinen stíhat i tyto právnické osoby, nicméně je otázkou, zda je tento postup účelný a zda by nebylo vhodné učinit v tomto směru nějaké legislativní změny.

Nejvyšší státní zastupitelství vydalo dne 7. května 2019 Zvláštní zprávu o poznatcích z aplikace § 8 odst. 5 a dalších ustanovení zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 183/2016 Sb., která obsahuje shrnutí dosavadních poznatků nižších státních zastupitelství z aplikace některých ustanovení TOPO a pojem prázdných schránek je v ní několikrát skloňován. Kupříkladu Odbor závažné hospodářské a finanční kriminality VZS v Praze je ve vztahu ke stíhání prázdných schránek, které hodnotí jako neefektivní a neekonomické, pro zavedení principu oportunity. Mimo to uvádí, že stíhání takovýchto společností zbytečně prodlužuje trestní řízení.⁷¹ O zavedení principu oportunity do trestního stíhání uvažuje i nejvyšší státní zástupce Pavel Zeman: „*Je velká úvaha, jestli by nestálo za to, dát do oblasti trestního stíhání právnických osob princip oportunity. To znamená, že bychom nebyli zavázáni*

⁷¹ Zvláštní zpráva o poznatcích z aplikace § 8 odst. 5 a dalších ustanovení zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 183/2016 Sb. ze dne 7. 5. 2019, uveřejněná pod sp. zn. 4 NZN 604/2018. Ke dni 7. 3. 2021 dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/Zvl%20st%20zpr%20o-poznate%20ch-z-aplikace-%20%20-%20odst.-5-a-dal%20ustanoven%20z%20kona-o-trestn%20odpov%20dnosti-pr%20vnick%20ch-osob-a-%20%20-%20zen%20proti-nim-k-7.-5.-2019.pdf>

*stíhat všechno to, o čem se dozvíme. My nechceme být tím, kdo za peníze státu bude ty společnosti likvidovat. Domnívám se, že zavedení principu oportunitu by možná pomohlo.*⁷² Jelínek však poukazuje na to, že konsekvencí zavedení principu oportunitu by byla odpovědnost státního zástupce za výsledek. Domnívá se, že „*by to veřejnost ani nepřijala, protože by najednou bylo velké množství zproštěných věcí, protože by se ukázalo, že státní zástupce neunes v uvozovkách to důkazní břemeno.*“⁷³ Na půdě Ministerstva spravedlnosti se pak debatuje spíše o možnosti zavedení výjimek, na základě kterých by státní zástupce stíhat nemusel a které by se týkaly jak osob právnických, tak fyzických.⁷⁴ K vydání se cestou výjimek ze zásady legality namísto zavedení principu oportunitu v oblasti trestního stíhání právnických osob se přiklání i nejvyšší státní zastupitelství ve výše zmiňované zvláštní zprávě, konkrétně ve shrnutí problematiky prázdných schránek. Je uvedeno, že stíhání takových právnických osob vede k administrativní zátěži trestního řízení a znamená i řadu praktických obtíží. Nicméně řešit tuto situaci zavedením úplně odlišného principu než je používán při trestním stíhání osob fyzických nepřipadá pojmově v úvahu. Jako příznivější řešení vidí zachování legality se současným rozšířením výjimek z ní. Vyzdvihnout lze přístup MSZ v Praze, který trestní odpovědnost právnických osob dovozuje pouze tehdy, kdy se jedná o případy skutkově zjevné, kdy lze dovodit, že daná právnická osoba neslouží pouze jako prostředek k páčání trestné činnosti, a zároveň se jedná o jediný efektivní způsob jejího případného zrušení. V ostatních případech využívá MSZ v Praze své netrestní působnosti, prostřednictvím které lze dosáhnout zrušení právnické osoby cestou méně finančně náročnou. V případech prázdných schránek je tak zpravidla zvažováno podání podnětu Městskému soudu v Praze ke zrušení právnické osoby a nařízení její likvidace podle § 172 odst. 1 OZ.⁷⁵

Lze shrnout, že trestní stíhání prázdných schránek je proces nežádoucí. Pokud jde o právnickou osobu, která nemá reálné sídlo, nevlastní žádný majetek, nevykonává žádnou činnost a jejím statutárním orgánem je osoba, která nemá s trestním řízením nic společného, bude jí jen stěží možno uložit smysluplný trest a naplnit účel trestního stíhání. Trestní stíhání právnické osoby existující

⁷² ŠTEFAN, V. Problém „prázdných schránek“. „Nemuseli bychom stíhat všechny firmy,“ míní šéf státních zástupců. iROZHLAS [online], 9. 6. 2019. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/stihani-sankce-princip-opportunitu-pravo-pavel-zeman-police-ministerstvo-vnitro_1906090702_dok

⁷³ Tamtéž

⁷⁴ Tamtéž

⁷⁵ Zvláštní zpráva o poznatcích z aplikace § 8 odst. 5 a dalších ustanovení zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 183/2016 Sb. ze dne 7. 5. 2019, uveřejněná pod sp. zn. 4 NZN 604/2018. Ke dni 7. 3. 2021 dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/Zvl%20%AD-zpr%20%AD-va-o-poznatc%20%ADch-z-aplikace-%20%A7-8-odst.-5-a-dal%20%ADch-ustanoven%20%AD-z%20%ADkona-o-trestn%20%AD-odpov%20%ADnosti-pr%20%ADvnick%20%ADch-osob-a-%20%99%20%ADzen%20%AD-proti-nim-k-7.-5.-2019.pdf>

jen formálně nemá žádný význam. Navíc dochází k administrativnímu zatížení trestního řízení a jeho prodlužování. K poznámce, že je možné ukládat právnickým osobám označovaným jako prázdne schránky trest jejich zrušení, lze uvést, že takto postupovat je jednak podle § 16 odst. 1 TOPO možné pouze tehdy, pokud její činnost spočívala zcela nebo převážně v páchání trestného činu nebo trestných činů (a tato podmínka ve všech případech splněna nebude), a zároveň je jejího zrušení možno dosáhnout rychleji, efektivněji a s nižšími náklady prostřednictvím jiných prostředků. Co se týče potřebných legislativních změn, přikláním se k variantě setrvání u principu legality za současného zavedení výjimek z ní. Jak trefně shrnuje zvláštní zpráva nejvyššího státního zastupitelství, jsou základní zásady trestního řízení vůdčími idejemi trestního procesu a mají značný význam pro aplikaci i výklad jednotlivých ustanovení trestního řádu. Proto se jeví jako vhodnější, aby se jak pro trestní odpovědnost fyzických osob, tak pro trestní odpovědnost osob právnických použily stejné principy, byť s výjimkami.

5 Působnost státního zástupce v jednotlivých fázích trestního řízení

5.1 Působnost státního zástupce v trestním řízení obecně

Jak vyplývá z předchozího výkladu, bylo státní zastupitelství zřízeno jako soustava úřadů státu, které ve prospěch společnosti a ve veřejném zájmu plní úkoly jim zákonem svěřené. Ústava jim v čl. 80 odst. 1 ukládá plnit úlohu **veřejného žalobce**. Na to navazuje zákon o státním zastupitelství, který v ustanovení § 4 odst. 1 písm. a) ukládá státnímu zastupitelství plnění **úkolů v trestním řízení**. Podrobnější úpravu těchto činností obsahuje trestní řád, který však v ustanovení § 12 odst. 1 TR⁷⁶ mezi orgány činné v trestním řízení řadí státního zástupce, nikoli státní zastupitelství. Jsou to tudíž jednotliví státní zástupci, kteří svou činností zajišťují výkon působnosti státního zastupitelství.⁷⁷

Samotná činnost státního zástupce v trestním řízení lze rozdělit na několik základních úseků. V prvé řadě je státní zástupce v souladu se zásadou legality povinen stíhat všechny veškeré trestné činy, o kterých se dozví.⁷⁸

Dalším úsekem činnosti státního zástupce je zabezpečování výkonu spravedlnosti ve stádiu trestního řízení před podáním obžaloby, tj. v přípravném řízení trestním, a to jak prostřednictvím dozoru nad policejním orgánem, tak vlastními úkony. Za tímto účelem je vybaven oprávněním provést jednotlivé vyšetřovací úkony nebo i celé vyšetřování, některé trestné činy vyšetřuje obligatorně jen on, může dále rozhodnout o použití některých operativně pátracích prostředků, činit meritorní rozhodnutí ve věci či rozhodovat o vazbě.⁷⁹

Jak vyplývá ze zásady obžalovací, řízení před soudem se státní zástupce účastní jako žalobce. Má postavení strany a stojí proti obžalovanému. I zde se předpokládá jeho vysoká aktivita, a to zejména při hlavním líčení v souvislosti s dokazováním.

Posledním úsekem činnosti státního zástupce v trestním řízení je dozor nad dodržováním právních předpisů při výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní výchovy a v jiných místech, kde je podle zákonného oprávnění omezována osobní svoboda (§4 odst. 1 písm. b) ZSS). Výkon této činnosti je podrobněji upraven ve zvláštních zákonech.⁸⁰

⁷⁶ § 12 odst. 1 TR: Orgány činnými v trestním řízení se rozumějí soud, státní zástupce a policejní orgán.

⁷⁷ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-496-4, str. 165.

⁷⁸ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, str. 220.

⁷⁹ Tamtéž, str. 221.

⁸⁰ Např. zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby nebo zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody aj. Zdroj informací: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, str. 224.

5.2 Státní zástupce v přípravném řízení

V České republice se uplatňuje reformovaný typ evropského procesu, mezi jehož prvky patří existence předsoudního stádia trestního řízení. Toto stádium se podle trestního řádu nazývá přípravné řízení. Jeho poměrně zdlouhavou definici obsahuje ustanovení § 12 odst. 10 TŘ.⁸¹ Zjednodušeně lze říct, že **přípravné řízení je úsek trestního řízení, který začíná zahájením úkonů trestního řízení a trvá až do případného podání obžaloby, sjednání dohody o vině a trestu, návrhu na potrestání nebo do jiného úkonu, který má účinky zastavení trestního řízení.**⁸²

Co se týče účelu přípravného řízení, dá se rozlišovat mezi účelem obecným, který je identický s účelem celého trestního řízení, tedy **náležitě zjistit, zda byl spáchán trestný čin, nalézt jeho pachatele a tomuto uložit spravedlivý trest**, a účelem specifickým, který jej odlišuje od jiných stádií trestního řízení a slouží k objasnění jeho podstaty a charakteru. Tímto specifickým účelem je již podle názvu **přípravit řízení před soudem, tj. zjistit, zda je podezření ze spáchání trestného činu určitou osobou natolik odůvodněno, aby mohla být podána obžaloba k soudu, nebo zda je na místě rozhodnout jinak.** Tato funkce přípravného řízení je označována jako funkce rozhodovací. Vedle ní má pak i funkci vyhledávací, spočívající ve vyhledávání informací o spáchaném trestném činu a funkci fixační, tedy zajištění osob a důkazů pro řízení před soudem. Těžištěm dokazování je však hlavní líčení, které je součástí fáze řízení před soudem, tudíž v přípravném řízení je rozsah dokazování omezen. Shromažďují se pouze ty důkazy, které mají pomoci rozhodnout, zda jsou zde podmínky pro podání obžaloby nebo ne. Další funkcí přípravného řízení je funkce odklonná, tedy možnost nevydat se cestou standardní, cestou trestního řízení před soudem, ale vyřešit věc jiným způsobem, a to využitím jednoho z tzv. odklonů. O odklonech podrobněji v kapitole 6. Konečně má přípravné řízení také funkci ochrannou, a to v tom smyslu, že má být zabráněno, aby před soud byla postavena osoba, u níž není dostatečné přesvědčení, že trestný čin spáchala. Tím mají být chráněni nevinní občané před poškozením pověsti spojeným s veřejným trestním řízením a zároveň má být zajištěno, že soudy nebudou vlivem řešení nedostatečně důkazně podložených věcí zahlceny.⁸³

⁸¹ § 12 odst. 10 TŘ: Trestním řízením se rozumí řízení podle tohoto zákona a zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, trestním stíháním pak úsek řízení od zahájení trestního stíhání až do právní moci rozsudku, případně jiného rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení ve věci samé a přípravným řízením úsek řízení podle tohoto zákona od sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů, které mu bezprostředně předcházejí, a nebyly-li tyto úkony provedeny, od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby, návrhu na schválení dohody o vině a trestu, postoupení věci jinému orgánu, zastavení trestního stíhání, nebo do rozhodnutí či vzniku jiné skutečnosti, jež mají účinky zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby, anebo do jiného rozhodnutí ukončujícího přípravné řízení, zahrnující objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a vyšetřování.

⁸² JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, str. 448.

⁸³ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, str. 489-490.

U přípravného řízení rozlišujeme dvě jeho fáze, tedy časové úseky. Kritériem rozdělení je moment zahájení trestního stíhání. Rozlišujeme tak postup před zahájením trestního stíhání (§ 158-159d TR), jenž je započat sepsáním záznamu o zahájení úkonů, které mu bezprostředně předcházejí, a končí zahájením trestního stíhání nebo jiným vyřízením věci, a následně fází vyšetřování definovanou jako „úsek trestního stíhání před podáním obžaloby, návrhu na schválení dohody o vině a trestu, postoupením věci jinému orgánu nebo zastavením trestního stíhání, včetně schválení narovnání a podmíněného zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby či návrhu na schválení dohody o vině a trestu.“⁸⁴ V první fázi přípravného řízení je pachatel je zatím neznámý. V jejím rámci tedy probíhá prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin a směřujících ke zjištění jeho pachatele. Po zahájení trestního stíhání, ve fázi označované jako vyšetřování, je již trestní řízení vedeno proti konkrétní osobě uvedené v usnesení o zahájení trestního stíhání.⁸⁵ Uvedené platí pro standardní a rozšířené přípravné řízení. V případě přípravného řízení zkráceného k zahájení trestního stíhání nedochází. Pokud nedojde k jinému vyřízení věci, je trestní stíhání zahájeno až v momentě, kdy je k soudu doručen návrh na potrestání, resp. až je tento doručen obviněnému. Celé zkrácené přípravné řízení je vlastně fází před zahájením trestního stíhání.⁸⁶

Zatímco v řízení před soudem má státní zástupce postavení strany a má tedy pozici slabší, v přípravném řízení je jeho postavení dominantní. Někdy je označován za pána přípravného řízení.⁸⁷ Toto označení se odráží od jeho povinnosti vykonávat dozor nad postupem policejního orgánu. Při jeho výkonu státní zástupce dbá na dodržování zákonnosti přípravného řízení včetně jeho základních zásad. Činí tak tím, že si zajišťuje přehled o stavu a výsledcích přípravného řízení a účinně působí na jeho průběh, zejména co do jeho rychlosti a zákonnosti. Dozor státního zástupce je tudíž významným prvkem jeho činnosti odrážejícím se v povaze jeho vztahu s policejním orgánem. O tomto vztahu včetně dozoru je blíže pojednáno v následujícím bodě této podkapitoly.

Významnou činností státního zástupce během přípravného řízení je rovněž rozhodování o použití některých z tzv. operativně pátracích prostředků. Například předstíraný převod je možno podle § 158c odst. 2 TR provést pouze na základě jeho písemného povolení. Dále státní zástupce vrchního státního zastupitelství podává návrh soudci vrchního soudu na použití agenta. Rovněž

⁸⁴ § 161 odst. 1 TR.

⁸⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-465-0, str. 1902.

⁸⁶ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-496-4, str. 481-482.

⁸⁷ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, str. 499.

v pravidelných intervalech kontroluje agentovu činnost a dbá, aby jeho použití nebylo v rozporu se zákonem.⁸⁸

Také plní státní zástupce činnost návrhovou v souvislosti buďto s nutnou účastí soudu na některých úkonech nebo nutným souhlasem soudu s některými úkony. Tak například podává státní zástupce žádost o účast soudce na neodkladném nebo neopakovatelném úkonu v případě, že se jedná o výslech svědka nebo rekognici. Soudce se pak takového úkonu zúčastní a odpovídá za zákonnost jeho provedení. Je to však stále státní zástupce, kterému přísluší rozhodnout, zda je jedná o neodkladný nebo neopakovatelný úkon (§ 158a TŘ).⁸⁹

Konečně je třeba uvést, že v některých případech dokonce trestní řád svěřuje státnímu zástupci provést celé vyšetřování. Je tomu tak v případě, že je řízení vedeno proti příslušníkům Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služby, Úřadu pro zahraniční styky a informace, Vojenského zpravodajství a Vojenské policie a zaměstnancům České republiky, zařazeným k výkonu práce v Generální inspekci bezpečnostních sborů (§ 161 odst. 4 TŘ). Podle § 161 odst. 5 písm. b) TŘ pak koná státní zástupce vyšetřování i v případě společného řízení, kde spoluobviněným je osoba jiná, než osoby uvedené v odst. 4. Musí však být splněny podmínky společného řízení podle § 20 odst. 1 TŘ.

5.2.1 Ke vztahu státního zástupce a policejního orgánu

Výše je stručně popsáno postavení a úloha státního zástupce v přípravném řízení. Vzhledem k tomu, že je v této fázi jeho činnost úzce spojena s činností policejního orgánu (což vyplývá z jeho stěžejního úkolu vykonávat dozor nad zákonností přípravného řízení), je v následujících bodech o vztahu těchto dvou orgánů činných v trestním řízení pojednáno podrobněji.

5.2.1.1 Pojmy „policejní orgán“ a „vyšetřovací orgán“

Policejní orgán je vedle státního zástupce a soudu jedním z orgánů činných v trestním řízení. Termín policejní orgán však představuje legislativní zkratku. Který orgán se rozumí policejním orgánem, vykládá trestní řád v § 12 odst. 2. Podle tohoto ustanovení jsou policejními orgány buďto **útvary Policie České republiky, Generální inspekce bezpečnostních sborů, pověřené orgány Vězeňské služby České republiky, pověřené celní orgány, pověřené orgány Vojenské policie, pověřené orgány Bezpečnostní informační služby, pověřené orgány Úřadu pro zahraniční**

⁸⁸ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, str. 500.

⁸⁹ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-496-4, str. 491.

styky a informace, pověřené orgány Vojenského zpravodajství nebo pověřené orgány Generální inspekce bezpečnostních sborů.

Nejčastěji jsou v trestním řízení policejními orgány útvary Policie České republiky. Orgány ostatní jsou jimi pouze v rozsahu vymezeném v písmenech b) až i) daného odstavce. Postavení a úlohu Policie České republiky upravuje **zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky**⁹⁰ a pro plnění úkolů v trestním řízení je kromě trestního řádu podstatný též **závazný pokyn policejního prezidenta č. 103 ze dne 28. května 2013**.⁹¹ Zákon o Policii České republiky ji v § 1 definuje jako jednotný ozbrojený bezpečnostní sbor. V ustanovení následujícím pak stanoví, že policie slouží veřejnosti a jejím úkolem je chránit bezpečnost osob a majetku a veřejný pořádek, předcházet trestné činnosti, plnit úkoly podle trestního řádu a další úkoly na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti svěřené jí zákony, přímo použitelnými předpisy Evropské unie nebo mezinárodními smlouvami, jež jsou součástí právního řádu. Z uvedeného plyne, že úkoly, které Policie České republiky plní podle trestního řádu v souvislosti s trestním řízením, jsou jen jednou z oblastí její činnosti.

Vedle termínu policejní orgány užívá trestní řád v § 161 i termín vyšetřovací orgány. Jsou jimi, není-li stanoveno jinak, **orgány Policie České republiky**, a v dále specifikovaných situacích **Generální inspekce bezpečnostních sborů, státní zástupce, kapitán lodi při dálkových plavbách či pověřený orgán Vojenské policie**.

Pouze vyšetřovací orgán je oprávněn konat vyšetřování. Tím je podle § 161 odst. 1 TR „*úsek trestního stíhání před podáním obžaloby, návrhu na schválení dohody o vině a trestu, postoupením věci jinému orgánu nebo zastavením trestního stíhání, včetně schválení narovnání a podmíněného zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby či návrhu na schválení dohody o vině a trestu.*“ Pokud tedy policejní orgány nejsou zároveň orgány vyšetřujícími, vykonávají úkony pouze před zahájením trestního stíhání. V případě, že by takovýto orgán provedl úkon vyšetřovací, jednalo by se o úkon provedený neoprávněným subjektem, tudíž by šlo o podstatnou vadu řízení a důkaz by byl procesně nepoužitelný.⁹²

5.2.1.2 Činnost policejního orgánu během přípravného řízení

Hlavním úkolem policejního orgánu v přípravném řízení je prověřit a objasnit skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin. Pakliže prověřené a zjištěné skutečnosti nasvědčují

⁹⁰ Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších zákonů (dále jen policejní zákon).

⁹¹ Závazný pokyn policejního prezidenta č. 103/2013 ze dne 28. května 2013 (dále jen ZPPP)

⁹² FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, str. 189-192; JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, str. 226.

tomu, že byl trestný čin spáchán a je dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba, rozhodne policejní orgán, pokud je orgánem vyšetřovacím, o zahájení trestního stíhání. Následně provádí vyšetřování.

Při činnosti v přípravném řízení platí pro policejní orgán zásada oficiality, ze které plyne povinnost postupovat z úřední povinnosti. Je tedy vyžadována jeho aktivní účast v trestním řízení, která bude napomáhat splnění účelu trestního řízení v každé trestní věci. Zásada oficiality je prolomena v případě trestných činů uvedených v § 163 TŘ, pro něž je možné zahájit trestní stíhání a v trestním stíhání již zahájeném pokračovat pouze se souhlasem poškozeného. Dále je policejní orgán povinen postupovat urychleně a bez průtahů (zásada rychlosti řízení), nestranně a tak, aby byl zjištěn skutkový stav, o němž nejsou pochybnosti, v rozsahu nezbytném pro rozhodnutí (zásada materiální pravdy), a vyhledávat důkazy, ať už jsou ve prospěch či neprospěch osoby, proti níž se vede trestní řízení (zásada vyhledávací). Pokud je zasahováno do základních práv a svobod osob, je k provedení úkonu policejního orgánu potřeba předchozího pokynu, souhlasu nebo písemného povolení státního zástupce nebo příkaz, souhlas či předchozí povolení soudce. Platí zde také zásada zdrženlivosti a přiměřenosti.

Ve fázi před zahájením trestního stíhání je policejní orgán povinen učinit veškerá potřebná šetření a opatření k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a směřující ke zjištění jejich pachatele. Činí tak na základě vlastních poznatků, trestních oznámení i podnětů jiných osob a orgánů, pakliže je zde díky nim podezření ze spáchání trestného činu. Za tímto účelem opatřuje potřebné podklady a nezbytná vysvětlení a zajišťuje stopy trestného činu. Rovněž je povinen činit nezbytná opatření k předcházení trestné činnosti. O zahájení úkonů trestního řízení sepíše neprodleně záznam, v němž uvede skutkové okolnosti, pro něž řízení zahajuje. Rovněž uvede, jakým způsobem se o těchto okolnostech dozvěděl. Následně zašle opis záznamu státnímu zástupci, a to do 48 hodin od zahájení trestního řízení. Jsou-li prováděny potřebné neodkladné a neopakovatelné úkony, zašle policejní orgán záznam až po jejich provedení.⁹³

Před zahájením trestního stíhání může policejní orgán sám věc odevzdat příslušnému orgánu nebo rozhodnout o odložení věci. V učebnici trestního práva procesního autorského kolektivu vedeného Fenykem a Císařovou je vyjádřen názor, že v případě odložení věci podle § 159a odst. 3 TŘ, tedy je-li trestní stíhání neúčelné vzhledem k okolnostem uvedeným v § 172 odst. 2 písm. a) nebo b) TŘ, měla by tato diskreční oprávnění, jež jsou průlomem do zásady legality, být svěřena

⁹³ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, str. 192-195.

do rukou státního zástupce.⁹⁴ Je zde reagováno na učebnici jinou, a to učebnici Šámalovu, ve které se autorský kolektiv domnívá, že průlomem do zásady legality „by měly být svěřeny výhradně do rukou státního zástupce, který je za prosazování zásady odpovědný“.⁹⁵ K těmto poznámkám lze však uvést, že co se týče možnosti policejního orgánu rozhodnout o odložení věci podle § 159a odst. 3 TŘ, jeví se současná právní úprava jako velice výhodná pro praxi, a to zejména protože je policejnímu orgánu umožněno rozhodnout tam, kde by jinak bylo potřeba rozhodnutí státního zástupce, pro kterého by toto mohlo být velmi časově náročné. Dnes je uplatňována pružná aplikace zásady legality s omezeným použitím prvků opportunity v přesně zákonem stanovených hranicích. Nemyslím si, že je systému nějak ublíženo, pokud je tato oportunní výjimka svěřena kromě státního zástupce i do rukou policejního orgánu, zejména pokud to přispívá rychlejšímu vyřízení věci. Koneckonců je zde pak možnost státního zástupce díky jeho dozorovým oprávněním dané usnesení o odložení věci zrušit do 30 dnů od jeho doručení nebo na základě stížnosti.

Co se týče postupu policejního (vyšetřovacího) orgánu po zahájení trestního stíhání, postupuje z vlastní iniciativy tak, aby byly v potřebném rozsahu co nejrychleji vyhledány důkazy k objasnění všech základních skutečností důležitých pro posouzení případu. Meritorně rozhodnout na konci vyšetřování není policejní orgán oprávněn. Takto může učinit pouze státní zástupce.

5.2.1.3 Vztah státního zástupce a policejního orgánu

Jak již bylo uvedeno výše, má státní zástupce během přípravného řízení dominantní postavení. Je tak stanoveno v trestním řádu, v zákoně o státním zastupitelství, jakož i v jednacím řádu státního zastupitelství. Policejní orgán podle § 3a odst. 3 policejního zákona sice disponuje procesní samostatností při provádění úkonů v trestním řízení, je však vázán pokyny státního zástupce. Od tohoto je odvozen vztah státního zástupce a policejního orgánu v přípravném řízení, přičemž jeho nejvýznamnějším a definujícím prvkem je dozor státního zástupce nad zachováváním zákonnosti. Ten spočívá v jeho systematické kontrolní činnosti, jež je zaměřená na zjištění stavu vyšetřování, prověřování postupu policejního orgánu co do jeho zákonnosti, rychlosti, správnosti a odůvodněnosti a v případě nedostatků i jejich odstraňování. Jedná se o kontrolní činnost vázající se pouze na fázi přípravného řízení, jejímž cílem je pomoci vydláždít cestu pro pozdější realizaci veřejného zájmu státním zástupcem prostřednictvím obžalovací funkce. Stejně tak se jedná o souhrn prostředků umožňujících státnímu zástupci naplňovat jeho dominantní roli v této fázi řízení.

⁹⁴ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, str. 195.

⁹⁵ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J., FRYŠTÁK, M., KALVODOVÁ, V. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris. ISBN 978-80-7400-496-4. str. 184.

Ustanovení § 157 odst. 2 TŘ státního zástupce vybavuje možností uložit policejnímu orgánu provedení úkonů, které je tento orgán oprávněn provést a kterých je třeba k objasnění věci nebo zjištění pachatele. Je tak oprávněn vyžadovat od policejního orgánu spisy, a to včetně těch, ve kterých nebylo zahájeno trestní řízení, a další dokumenty, materiály a zprávy o postupu. Jedná-li se o spisy, ve kterých ještě trestní řízení zahájeno nebylo, je státní zástupce oprávněn zkoumat, zda je tento stav odůvodněn a jaké kroky mají být učiněny k tomu, aby se existence důvodů pro zahájení trestního řízení objasnila. Dále je oprávněn kteroukoliv věc policejnímu orgánu odejmout a učinit opatření, aby tato byla přikázána jinému orgánu nebo dočasně odložit zahájení trestního stíhání. Následující odstavec pak dává státnímu zástupci možnost v závažných a skutkově složitých věcech, kde je vyžadována znalost speciálních oborů, využít odborné pomoci konzultanta, který těmito znalostmi disponuje.⁹⁶ Zároveň je úkolem státního zástupce odstraňovat zjištěné nedostatky. Ve věcech skutkově, důkazně nebo právně složitých pravidelně prověřuje stav přípravného řízení, účastní se úkonů či si o těchto žádá protokoly a svými pokyny usměrňuje průběh přípravného řízení.⁹⁷

Dozor je v každé individuální věci státním zástupcem vykonáván s ohledem na přístup policejního orgánu k plnění jeho úkolů. Může zaujmout přístup aktivní a iniciační, ale také postup komplementární, vždy takový, aby napomáhal splnění povinností, které státnímu zástupci plynou ze zásady legality. Státní zástupce je v tomto smyslu oprávněn kromě činností podle § 157 odst. 2 TŘ také sám provést jednotlivé úkony, popř. celé prověřování. Může sám vydat jakékoli v úvahu přicházející rozhodnutí včetně vyřízení věci (§ 159a TŘ), rušit nezákonná nebo neodůvodněná rozhodnutí a opatření policejního orgánu a ta nahrazovat vlastními nebo přikázat, aby úkony ve věci prováděla jiná osoba služebně činná v policejním orgánu. Dále je oprávněn kontrolovat, zda policejní orgán zahajuje trestní řízení včas či zda je dodržena stanovená délka prověřování. V případě průtahů je policejní orgán povinen je písemně státnímu zástupci zdůvodnit a státní zástupce může vydat pokyn se seznamem úkonů, jež je třeba provést a spolu s ním i stanovit lhůtu pro jejich provedení. Rovněž je oprávněn rozhodnout o prodloužení prověřování (§ 159 TŘ).⁹⁸ Dozor vykonává státní zástupce samozřejmě během celého přípravného řízení, nicméně má být zvláště

⁹⁶ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-496-4, str. 490-491.

⁹⁷ Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 9/2019 ze dne 3. září 2019, o postupu státních zástupců v trestním řízení, čl. 7 odst. 1-2. Ke dni 28. 11. 2020 dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/POP_9-2019-1.pdf

⁹⁸ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-496-4, str. 490 a JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, str. 503.

intenzivní během vyšetřování, protože v této fázi lze již proti obviněnému použít prostředky představující závažné zásahy do jeho svobody, např. vzít jej do vazby.

Zvýšenou pozornost také věnuje státní zástupce výkonu dozoru ve věcech provinění mladistvých⁹⁹, a to při činnostech podle § 157 odst. 2 i § 174 TR. Organizuje svou činnost tak, aby bylo možné využít zvláštní způsob řízení a vhodná opatření. Rovněž dohlíží na to, aby s mladistvým, proti kterému se řízení vede, policejní orgán zacházel ohleduplně.¹⁰⁰

5.2.2 K zastavení trestního stíhání

Nejzávažnější rozhodnutí ve věci na konci přípravného řízení jsou svěřena státnímu zástupci a lze je rozdělit do několika skupin. První takovou skupinou jsou rozhodnutí meritorní, jimiž jsou postoupení věci jinému orgánu, zastavení trestního stíhání, podmíněné zastavení trestního stíhání, schválení narovnání a odstoupení od trestního stíhání mladistvého. Tyto způsoby rozhodnutí mají společné, že po nabytí právní moci vytvářejí překážku věci rozhodnuté (*exceptio rei iudicate*) a věc, o které tak bylo rozhodnuto již nemůže být předmětem projednání v jiném řízení. Změnit takováto rozhodnutí je možné pouze mimořádným opravným prostředkem. Dále lze hovořit o rozhodnutích prozatímní povahy, které zná trestní řád jen jedno, a to přerušování trestního stíhání. Věc v tomto případě není ukončena definitivně, nýbrž je možné po odpadnutí důvodů jeho přerušování v něm pokračovat. Do třetí skupiny spadají obžaloba a návrh na ochranné opatření. Jedná se o akty nemeritorní, tedy nekončí se jimi trestní stíhání, nýbrž je jen zakončeno přípravné řízení. Jsou nezbytným předpokladem zahájení fáze následující, a to řízení před soudem. Na čtvrtém místě pak stojí samostatně dohoda o vině a trestu.¹⁰¹

V tomto a následujícím bodě je pojednáno blíže jednak o zastavení trestního stíhání, a to z důvodu souvisejícího problému důkazní nouze, vyskytujícího se v praxi, ke kterému jsou předneseny návrhy dle *lege ferenda*, tak o obžalobě vzhledem k recentním změnám ve směru jejich obsahových náležitostí, zejména k nové povinnosti státního zástupce uvádět v obžalobě návrh druhu a výše trestu.

Zastavení trestního stíhání je způsob meritorního vyřízení věci po zahájení trestního stíhání v případě, že nejsou dány podmínky pro podání obžaloby (§ 176 TR) nebo jiného meritorního

⁹⁹ § 59 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, dále jen (ZSVM).

¹⁰⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-465-0, str. 2220.

¹⁰¹ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-496-4, str. 537.

rozhodnutí. Pouze státní zástupce je oprávněn trestní stíhání zastavit, a to buď na návrh policejního orgánu nebo i bez tohoto návrhu.¹⁰²

Důvody zastavení trestního stíhání upravuje trestní řád v § 172, a to tak, že v odst. 1 uvádí důvody obligatorního zastavení trestního stíhání („*státní zástupce zastaví trestní stíhání*“) a v odstavci 2 pak důvody zastavení fakultativního („*státní zástupce může zastavit trestní stíhání*“). Uplatnění důvodů obligatorních má přednost před použitím důvodů fakultativních. Toto vyplývá již z povahy věci, nicméně tak stanovil i Nejvyšší soud ČSR, když vyslovil, že „*trestní stíhání může být zastaveno pro některý z fakultativních důvodů uvedených v § 172 odst. 2 pod písm. a), b) nebo c) TrŘ jen tehdy, není-li dán některý z obligatorních důvodů zastavení trestního stíhání uvedených v § 172 odst. 1 písm. a) až f) TrŘ.*“¹⁰³

Mezi obligatorní důvody zastavení trestního stíhání patří situace, kdy je nepochybné, že skutek, pro který bylo trestní stíhání zahájeno a vedeno, se nestal [§ 172 odst. 1 písm. a) TrŘ], tento skutek není trestným činem a není důvod pro postoupení věci jinému orgánu [§ 172 odst. 1 písm. b) TrŘ], není prokázáno, že skutek spáchal obviněný [§ 172 odst. 1 písm. c) TrŘ], trestní stíhání je nepřipustné [§ 172 odst. 1 písm. d) TrŘ], obviněný nebyl v době činu pro nepřičetnost trestně odpovědný [§ 172 odst. 1 písm. e) TrŘ], či trestnost činu zanikla [§ 172 odst. 1 písm. f) TrŘ].

Následující odstavce (§ 172 odst. 2 TrŘ) pak obsahuje výčet fakultativních důvodů zastavení trestního stíhání. V těchto případech je tedy na posouzení státního zástupce, zda je zastavení trestního stíhání dostatečně odůvodněné a zda odpovídá účelu trestního řízení. Jedná se o situace, kdy je trest, ke kterému může trestní stíhání vést, zcela bez významu vedle trestu, který byl obviněnému pro jiný čin již uložen nebo který jej podle očekávání postihne [§ 172 odst. 2 písm. a) TrŘ], pro stejný skutek byl obviněný postižen jiným orgánem, kázeňsky, kárně anebo cizozemským soudem nebo úřadem a toto rozhodnutí lze považovat za postačující [§ 172 odst. 2 písm. b) TrŘ], nebo je zřejmé, že účelu trestního řízení bylo dosaženo vzhledem k významu a míře porušení nebo ohrožení chráněného zájmu, který byl dotčen, způsobu provedení činu a jeho následkům, nebo okolnostem, za nichž byl trestný čin spáchán, a vzhledem k chování obviněného po spáchání činu, zejména k jeho snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu [§ 172 odst. 2 písm. c) TrŘ].

Rozhodnutí státního zástupce o zastavení trestního stíhání, ať už pro důvod obligatorní nebo fakultativní, má formu usnesení. Proti němu má obviněný (a je-li znám, tak i poškozený) možnost

¹⁰² STŘÍŽ, Igor. § 172 (Zastavení trestního stíhání). In: DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. Trestní řád: Komentář [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2020-11-6]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

¹⁰³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 4. 2. 1976, sp. zn. 11 Tz 3/76, uveřejněný pod číslem 6/1977 Sbirky soudních rozhodnutí a stanovisek.

podat stížnost, která má odkladný účinek. O této stížnosti pak rozhoduje nadřízený státní zástupce, tedy státní zástupce nejbližší nadřízeného státního zastupitelství. Důvodem pro podání stížnosti obviněným bude snaha dosáhnout příznivějšího rozhodnutí. Nejpříznivějším důvodem zastavení trestního stíhání je pro obviněného důvod podle § 172 odst. 1 písm. a) TŘ, tedy to, že se předmětný skutek nestal. Pokud by tudíž bylo trestní stíhání zastaveno z tohoto důvodu a proti předmětnému usnesení by podal obviněný stížnost, musela by být zamítnuta jako podaná osobou neoprávněnou [§ 148 odst. 1 písm. b) TŘ].¹⁰⁴

V případě, že je trestní stíhání zastaveno z některého z fakultativních důvodů (§ 172 odst. 2 TŘ), z důvodu milosti nebo amnestie prezidenta republiky [§ 11 odst. 1 písm. a) TŘ], promlčení [§ 11 odst. 1 písm. b) TŘ], nebo proto, že poškozený nedal k trestnímu stíhání souhlas v případech, kde jej zákon vyžaduje nebo souhlas vzal zpět (§ 163 TŘ), je obviněný oprávněn do tří dnů od oznámení o zastavení trestního stíhání prohlásit, že na projednání věci trvá.¹⁰⁵ Následně vydá státní zástupce usnesení o pokračování v trestním stíhání a pokračuje se v trestním stíhání v tom stádiu, ve kterém bylo vydáno usnesení o jeho zastavení, zde tedy ve vyšetřování. O tomto právu musí být obviněný poučen. Rovněž pak může obviněný své prohlášení vzít zpět. Toto zpětvzetí bere příslušný orgán na vědomí a usnesení o zastavení trestního stíhání tak automaticky znovu nabývá účinnosti.¹⁰⁶

Stejně jako postoupení věci jinému orgánu tvoří zastavení trestního stíhání překážku věci rozhodnuté. Tutéž osobu pro tentýž skutek lze znovu stíhat pouze tehdy, pokud je usnesení o zastavení stíhání zrušeno v rámci mimořádných opravných prostředků.¹⁰⁷

Státní zástupce má povinnost doručit usnesení o zastavení trestního stíhání Nejvyššímu státnímu zastupitelství, a to do pěti dnů od jeho právní moci. Nejvyšší státní zástupce má i zde možnost do tří měsíců od právní moci usnesení jej zrušit pro jeho nezákonnost (§ 174a TŘ).¹⁰⁸

Co se týče úvah dle *lege ferenda* v tomto směru, lze poukázat na problém důkazní nouze vyskytující se v praxi a související jak s již výše zmiňovanou zásadou legality a z ní pramenící povinností státního zástupce stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, tak zásadou oportunity, tedy možností a nikoli povinností státního zástupce stíhat trestné činy.

¹⁰⁴ STRÍŽ, Igor. § 172 (Zastavení trestního stíhání). In: DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. Trestní řád: Komentář [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2020-11-6]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

¹⁰⁵ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-496-4, str. 539.

¹⁰⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-465-0, str. 2205.

¹⁰⁷ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-496-4, str. 539.

¹⁰⁸ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, str. 538.

Podle ustanovení § 176 odst. 1 TŘ státní zástupce podá obžalobu, jestliže výsledky vyšetřování dostatečně odůvodňují postavení obviněného před soud. V řízení před soudem je pak povinen vinu obžalovaného dokazovat (§ 2 odst. 5 TŘ). Je však možné, že se v přípravném řízení ocitne v situaci, kdy má o vině obviněného pochybnosti. Avšak i v takových případech má povinnost obžalobu podat. Ustanovení § 172 odst. 1 písm. c) TŘ stanoví, že státní zástupce trestní stíhání zastaví, není-li prokázáno, že skutek spáchal obviněný. Tento závěr musí být natolik jednoznačný, že nelze předpokládat, že by na něm něco změnilo provedení důkazů v hlavním líčení za uplatnění zásad ústnosti, bezprostřednosti a volného hodnocení důkazů. Pokud takto jednoznačný závěr státního zástupce není, tedy pokud má státní zástupce pochybnosti o vině obviněného, je povinen obžalobu podat. Toto pravidlo se vztahuje také na situaci, kdy byly v průběhu přípravného řízení shromážděny jak důkazy, které obviněného usvědčují, tak důkazy obvinění vyvracející nebo zeslabující, a je ještě připuštěna reálná možnost, že obviněný předmětný trestný čin spáchal.¹⁰⁹ Uvedené odpovídá překonané koncepci hlavního líčení, kdy je soud vázán silnou vyhledávací zásadou a státní zástupce v pochybnostech ponechává konečné rozhodnutí na něm.¹¹⁰

Je tudíž potřeba se zamyslet nad tím, zda by nebylo vhodné zavést v tomto směru oportunní výjimku ze zásady legality a rozšířit tak diskreční pravomoc státního zástupce. Ten by získal možnost v případě, že není přesvědčen o vině obviněného, věc zastavit a nebylo by po něm požadováno, aby v následujícím řízení před soudem dokazoval vinu (§ 2 odst. 5 TŘ), o které má pochybnosti. Nehledě na to, že může proběhnout nákladné soudní řízení, které by pravděpodobně skončilo zproštěním. Pokud má státní zástupce jednoduše odpovědnost za prokázání viny obžalovaného, měla by zde pro něj být i možnost obžalobu v případě nejistoty ohledně viny obviněného nepodat. Nemyslím si, že je vhodné po státním zástupci požadovat, aby obžalobu podával, pokud má pochybnosti, zda bude v řízení před soudem schopen unést důkazní břemeno. Grívna na toto však nenahlíží jako na projev principu opportunity, nýbrž jako na „*důslednou aplikaci pravidla in dubio pro reo v rámci přípravného řízení.*“¹¹¹

¹⁰⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář.* 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-465-0, str. 2197.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 9. 2001, sp. zn. 5 Tz 174/2001 uveřejněný pod číslem T 293 v Souboru trestních rozhodnutí Nejvyššího soudu.

¹¹⁰ MULÁK, J. *Zásada kontradiktornosti v trestním řízení – evropské souvislosti a česká reflexe.* Bulletin advokacie [online], 20. 3. 2019. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/zasada-kontradiktornosti-v-trestnim-rizeni-evropske-souvislosti-a-ceska-reflexe>. [10. 3. 2021].

¹¹¹ GŘIVNA, T. *Základní zásady trestního řízení ve světle rekonstrukce trestního řádu.* Právní prostor [online], 4. 6. 2015. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/zakladni-zasady-trestniho-rizeni-ve-svetle-rekodifikace-trestniho-radu> [10. 3. 2021].

Na závěr možno uvést (z mého pohledu pozitivní) informaci, že tato změna by snad měla být zakomponována do nového trestního řádu.¹¹² Spolu s rozšířením diskreční pravomoci státního zástupce se však doporučuje i zavedení kontrolních mechanismů. Ty podle Gřivny mohou být dva až tři: „*Bud' jde o soudní kontrolu, anebo jde o kontrolu prostřednictvím poškozeného, který by se mohl ujmout v určitých případech role žalobce.*“¹¹³ V neposlední řadě je zde kontrola ze strany nejvyššího státního zástupce prostřednictvím jeho pravomoci podle § 174a odst. 1 TR, tedy v případě nezákonnosti usnesení státního zástupce o zastavení trestního stíhání takové usnesení zrušit.

5.2.3 K obžalobě

Podání obžaloby lze považovat za nejdůležitější rozhodnutí přijímané v přípravném řízení. Může ji podat pouze státní zástupce, který tímto realizuje svou funkci veřejného žalobce a naplňuje obžalovací zásadu, jejíž podstatou je rozdělení procesních funkcí mezi obžalobu, obhajobu a soud. Trestní stíhání před soudem je možné pouze na základě obžaloby, která určuje obsah a rozsah jeho rozhodování. Činí tak vymezením stíhaného skutku a osoby obžalovaného, které je daný skutek kladen za vinu.¹¹⁴

Ve věcech, v nichž se konalo zkrácené přípravné řízení, nepodává státní zástupce obžalobu, nýbrž návrh na potrestání. V případě, že byla na konci přípravného řízení sjednána dohoda o vině a trestu, podává státní zástupce soudu návrh na její schválení.¹¹⁵

Co se týče postupu státního zástupce před samotným podáním obžaloby, je povinen pečlivě přezkoumat výsledky vyšetřování, a to prozkoumáním celého spisu, a posoudit, zda je postavení obviněného před soud dostatečně odůvodněné. Záleží zejména na tom, zda byly v souladu se zákonem opatřeny důkazy o všech základních skutkových okolnostech, které jsou potřeba pro vydání meritorního rozhodnutí soudem. Rozsah zjištění skutkových okolností se bude u konkrétních případů lišit. Vždy však musí být věc objasněna tak, aby měl státní zástupce v řízení před soudem dostatečné podklady pro provedení dokazování v rozsahu potřebném pro prokázání viny obviněného, a aby tímto byl vytvořen spolehlivý podklad pro spravedlivé rozhodnutí soudu. Státní zástupce tak prověřuje zejména míru objasnění okolností vztahujících se ke znakům skutkové

¹¹² PASEKOVÁ, E. Nový trestní řád by podle Puryho měl posílit prvky oportunitity v trestním řízení. www.ceska-justice.cz [online], 17. 4. 2019, dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/04/novy-trestni-rad-by-podle-puryho-mel-posilit-prvky-oportunitity-trestnim-rizeni/>. [10. 3. 2021].

¹¹³ GŘIVNA, T. Základní zásady trestního řízení ve světle rekonstrukce trestního řádu. Právní prostor [online], 4. 6. 2015. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/zakladni-zasady-trestniho-rizeni-ve-svetle-rekodifikace-trestniho-radu> [10. 3. 2021].

¹¹⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-465-0, str. 2720.

¹¹⁵ LATA, Jan. § 176 (Podání obžaloby). In: DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2020-11-6]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

podstaty trestného činu uvedeného v žalobě, míru objasnění okolností týkajících se společenské škodlivosti činu, tedy zda se nejedná o případ, kdy by postačovalo uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu, poměry obviněného, jeho obhajobu, okolnosti rozhodné pro stanovení druhu a výměry trestu, případně i ochranného opatření a rovněž i výroku o náhradě škody, nema- jetkové újmy nebo bezdůvodného obohacení, uplatnil-li poškozený tyto nároky, postup policejního orgánu, tedy zda policejní orgán pracoval v souladu se zákonem a respektoval procesní předpisy, např. zda byl obviněnému nejpozději na počátku prvního výslechu doručeno usnesení o zahájení trestního stíhání; správnost osobních údajů obviněného, u právnických osob to, zda bylo trestní stíhání zahájeno pro trestný čin, za který podle § 7 TOPO nese právnická osoba zodpovědnost a zda jednala osoba, jejíž jednání lze právnické osobě podle § 8 TOPO přičítat, zda jsou osobní údaje cizích státních příslušníků věrohodné a konkrétní, zda nepřichází v úvahu řízení proti mladistvému, zda bylo všem k tomu oprávněným osobám umožněno prostudovat spis, zda byl v případě uplatnění návrhů na doplnění vyšetřování postup policejních orgánů vzhledem k těmto návrhům správný, aj.¹¹⁶

V případě, že jsou výsledky přípravného řízení neúplné, musí státní zástupce zajistit odstranění této vady, a to pomocí dozorových prostředků podle § 174 odst. 2 TŘ. Je tak oprávněn věc vrátit policejnímu orgánu se svými pokyny k doplnění nebo chybějící úkony sám provést.¹¹⁷ V případě, že by i tehdy byly výsledky vyšetřování rozporné a nebylo by možné tyto rozpory odstranit vyko- náním dalších důkazů, má státní zástupce podat obžalobu. Je totiž možné, že po provedení hlav- ního líčení budou důkazní informace obohaceny. Soud poté sám provede zhodnocení skutkového stavu, a to po seznámení se s ním podle zásad bezprostřednosti a ústnosti.¹¹⁸

Pokud státní zástupce po pečlivém přezkoumání výsledků vyšetřování dospěje k názoru, že je postavení obviněného před soud dostatečně odůvodněno, podá obžalobu (§ 176 odst. 1 TŘ). Jedná se o rozhodnutí svého druhu, avšak má i charakter návrhu. Jejím doručením soudu je skončeno přípravné řízení a zahájena fáze řízení před soudem. Mění se tak zásadně postavení státního zá- stupce. Zatímco v přípravném řízení má pozici „pána sporu“, podáním obžaloby se stává stranou řízení před soudem.

¹¹⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-465-0, str. 2297-2298.

¹¹⁷ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-496-4, str. 542.

¹¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu Slovenské socialistické Republiky ze dne 17. 6. 1976, sp. zn. 4 Tz 105/76, uveřejněný pod číslem 28/1977 Sbirky soudních rozhodnutí a stanovisek; ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-496-4, str. 542.

O podání obžaloby státní zástupce neprodleně vyrozumí obviněného a jeho obhájce a v případě, že jsou jeho pobyt či sídlo známé, tak i poškozeného. Pokud je obviněný advokátem, vyrozumí se o podání obžaloby i ministr spravedlnosti a předseda České advokátní komory.

Obžalobu může státní zástupce podat pouze pro skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, tj. skutek uvedený v usnesení o zahájení trestního stíhání. V této souvislosti musí před podáním obžaloby státní zástupce zkoumat, zda bylo trestní stíhání řádně zahájeno, zda bylo usnesení o jeho zahájení doručeno obviněnému nejpozději na počátku prvního výslechu, a to do vlastních rukou a zda je zachována totožnost skutku.¹¹⁹ Pro případ, že hodlá státní zástupce stíhaný skutek posuzovat jako jiný trestný čin než policejní orgán, upozorní na to obviněného a jeho obhájce. Ti mají možnost v souvislosti s touto změnou navrhnout doplnění vyšetřování, a to ve lhůtě k tomu určené státním zástupcem v závislosti na povaze věci. Státní zástupce by tak měl obžalobu podat až po marném uplynutí této lhůty.¹²⁰

V rámci tohoto bodu je vhodné pojednat i o jedné z recentních změn trestního řádu odrážející se v povinnostech státního zástupce souvisejících s obsahem obžaloby. Trestní řád totiž nově ukládá státnímu zástupci do žalobního návrhu kromě přesného označení skutku, pro který je vedeno trestní stíhání, jeho právní kvalifikace a odůvodnění rovněž zahrnout návrh na uložení trestu s uvedením jeho druhu a výměry nebo návrh na upuštění od potrestání. Pokud navrhuje trest propadnutí majetku, peněžitý trest nebo trest propadnutí věci, uvede, zda a jaké věci byly pro účely výkonu tohoto trestu zajištěny. Změna byla učiněna zákonem č. 333/2020 Sb.¹²¹, a to konkrétně vložením nového písmena d) do § 177 TR s tím, že stávající písmeno d) upravující nutnost odůvodnění žalovaného skutku je nyní písmenem e). Vzhledem k tomu, že novela nabyla účinnosti dne 1. 10. 2020, jedná se o téma velice aktuální, a já mám za to, že je na místě malý exkurz do vývoje úpravy povinnosti státního zástupce uvádět v žalobním návrhu i návrh na druh a výši trestu.

S námětem, aby státní zástupce navrhoval druh a výši trestu, přišla již dříve skupina poslanců, a to na jaře roku 2019, kdy jimi byla předložena novela trestněprávních předpisů, jejíž součástí bylo uzákonění povinnosti státních zástupců uvádět návrh na konkrétní druh a výměru trestu nebo návrh na upuštění od potrestání¹²² (avšak nejedná se o institut nový, návrh trestu se do obžalob

¹¹⁹ LATA, Jan. § 176 (Podání obžaloby). In: DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. Trestní řád: Komentář [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2020-11-6]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

¹²⁰ LATA, Jan. § 176 (Podání obžaloby). In: DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. Trestní řád: Komentář [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2020-11-6]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

¹²¹ Zákon č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

¹²² Návrh poslanců Heleny Válkové, Marka Bendy, Jana Chvojky, Zdeňka Ondráčka, Marka Výborného, Tomáše Kohoutka a Dominika Feriho na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění

uváděl historicky). Mělo tak být učiněno začleněním nového písmene d) do § 177 TŘ. Podle důvodové zprávy bylo potřebné, aby soud i obviněný měli již při podání obžaloby představu o trestu, o jehož uložení hodlá státní zástupce usilovat. Obviněný tak bude lépe schopen zvolit postup a strategii obhajoby, např. může „*rezignovat na projednání věci před soudem a usilovat o dosažení dohody o vině a trestu s navrženou vinou i trestem, případně může brojit jen proti trestu a ne vině apod.*“ Soudu pak bude návrh trestu a jeho výměry již v obžalobě sloužit zejména k tomu, aby zvážil další procesní postup.

V přibližně stejnou dobu předložila i vláda návrh zákona, kterým by byly trestněprávní předpisy novelizovány. Tento vládní návrh však povinnost státního zástupce navrhopvat druh a výši trestu již v žalobním návrhu neobsahoval.¹²³

Zákonnou úpravu předběhl nejvyšší státní zástupce Pavel Zeman tím, že dne 3. 9. 2019 vydal pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 9/2019¹²⁴, který ve svém článku 60 odst. 2 obsahuje mimo jiné i **povinnost státních zástupců v obžalobě navrhopvat také druh a výměru trestu nebo navrhopvat upuštění od potrestání**. Pokud je navrhopván trest propadnutí majetku, peněžité trest nebo trest propadnutí věci, má být rovněž uvedeno, zda a jaké věci byly pro účel tohoto trestu zajištěny. Tento pokyn obecné povahy nabyl účinnosti dne 1. ledna 2020, a byla tak zavedena povinnost státních zástupců navrhopvat druh a výměru trestů již v obžalobě bez ohledu na to, zda bude tato povinnost později uzákoněna.

Nyní se dostávám zpět k předloženým novelám trestněprávních předpisů. Co se týče poslaneckého návrhu zákona, ten byl vzat zpět během druhého čtení v Poslanecké sněmovně. Zákon, který byl schválen, a na základě kterého je uzákoněna povinnost státních zástupců navrhopvat v obžalobě druh a výměru trestu, byl ten, který navrhopla vláda. A to i přesto, že původně danou změnu vůbec neobsahoval. Vložení nového písmena d) bylo totiž obsahem až pozměňovacích návrhů

pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů. Označeno jako sněmovní tisk č. 466/0, ke dni 28. 11. 2020 dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=466&CT1=0>; DUFFEK, L., ZÁBRANSKÝ, P., COUFALOVÁ, L.: *Pravidla pro obžalobu a povinnost uvádět návrh na uložení trestu*, www. rowan.legal.cz [online], 5. 6. 2020, dostupné z: <https://rowan.legal/pravidla-pro-obzalobu-a-povinnost-uvadet-navrh-na-ulozeni-trestu/>. [cit. 28. 11. 2020].

¹²³ Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Označeno jako sněmovní tisk č. 453/0, ke dni 28. 11. 2020 dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=453&CT1=0>.

¹²⁴ Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 9/2019 ze dne 3. září 2019, o postupu státních zástupců v trestním řízení, ve znění pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 2/2020 ze dne 2. listopadu 2020, kterým se mění pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 9/2019, o postupu státních zástupců v trestním řízení (dále jen Pokyn obecné povahy č. 9/2019). Oba pokyny obecné povahy jsou ke dni 28. 11. 2020 dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/12/uplne_zneni_906_2020.pdf a https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/11/1_sl_906_2020.pdf.

přednesených ústavně právním výborem. Ten však, podle mého názoru, při úvahách nad důvodností tohoto pravidla čerpal z důvodové zprávy k poslaneckému návrhu zákona, jelikož byl garančním výborem obou návrhů a ve stejný den vydal jak usnesení o pozměňovacích návrzích k vládnímu návrhu zákona, tak usnesení, jímž přerušil projednávání poslaneckého návrhu zákona.

Při zamyšlení nad očekávanými důsledky tohoto nově konstituovaného pravidla vyvstávají (vcelku očekávaně) tři roviny, o kterých se dá v souvislosti s těmito důsledky hovořit. Jedná se samozřejmě o důsledky odrážející se v postavení státního zástupce, pak důsledky týkající se soudu a důsledky ovlivňující postavení obviněného.

Co se týče povinností státního zástupce, problém nastává tehdy, kdy si není jist vinou obviněného. Může se ocitnout v situaci, kdy existují důkazy svědčící o tom, že předmětný trestný čin nespáchal obviněný a zároveň i jiná skupina důkazů, které jej usvědčují. Pokud tedy stále existuje reálná možnost, že se trestného činu obviněný dopustil, nemůže státní zástupce trestní stíhání zastavit, nýbrž musí podat obžalobu. V tomto směru bude odůvodnění navrhovaného trestu a jeho výměry složitější. Stejně na věc nahlíží i někteří členové odborné veřejnosti, kteří nadto uvádí, že „během řízení může dojít k výrazné změně některých okolností a na základě toho bude muset zase státní zástupce odůvodňovat, proč navrhuje jiný trest.“¹²⁵ Na uvedenou situaci pamatoval Pokyn obecné povahy č. 9/2019 ve svém původním znění, kdy v čl. 60 odst. 2 stanovil, že „Návrh na uložení trestu se do žalobního návrhu neuvede, je-li to nezbytné s ohledem na důkazní, skutkovou či právní složitost věci, návrh se však zašle soudu samostatným sdělením.“¹²⁶ Toto pravidlo však bylo odstraněno v důsledku vydání Pokynu obecné povahy č. 2/2020, kterým byl Pokyn obecné povahy č. 9/2019 změněn. Trestní řád podobné ulehčení dané situace neobsahuje.

Význam by nově zavedené pravidlo mělo mít i při činnosti soudu. Dosud platilo, že soud se (stejně jako obviněný) dozvěděl, jaký trest státní zástupce žádá, až během závěrečné řeči státního zástupce při hlavním líčení. Nejvyšší státní zástupce má za to, že informovanost soudu o navrhovaném trestu a jeho výměře již od podání obžaloby může ovlivnit jeho postup zejména při dokazování: „Takže návrhem trestu se soudce vlastně dozvídá postoj státního zastupitelství a může například směřovat otázku dokazování k uložení trestu. Zjednoduší to práci soudu a bude to bezesporu také transparentnější.“¹²⁷

¹²⁵ CHALOUPSKÁ, M. *Novinka v justici. Státní zástupci musí ještě před začátkem soudu odkrýt karty a říct, jaký navrhuje trest.* iROZHLAS [online], 6. 2. 2020. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/statni-zastupitelstvi-navrh-trestu-pavel-zeman-novinka-v-justici-obzaloba_2002060703_vtk. [cit. 9. 12. 2020].

¹²⁶ Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 9/2019 ze dne 3. září 2019, o postupu státních zástupců v trestním řízení. Ke dni 11. 12. 2020 dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/POP_9-2019-1.pdf

¹²⁷ KEJHOVÁ, H. *Pavel Zeman: Handlování o spravedlnosti nepřichází v úvahu.* Advokátní deník [online], 11. 2. 2020. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2020/02/11/pavel-zeman-handlovani-o-spravedlnosti-neprichazi-v-uvahu/>. [cit. 9. 12. 2020].

Za nejpodstatnější důsledek však považuji změnu postavení obviněného. Stejně jako soud se obviněný konkrétní trest a jeho výměru navrhané státním zástupcem dozvídal až během jeho závěrečné řeči v hlavním líčení. Nyní bude s postojem státního zástupce obeznámen již v momentě, kdy bude obžaloba podána, resp. kdy mu bude doručena. Již důvodová zpráva výše zmínovaného poslaneckého návrhu zákona uváděla jako argument důvodnosti tohoto nového ustanovení lepší možnost obviněného zvolit následující postup a strategii obhajoby. S tímto argumentem naprosto souhlasím, přičemž lepší možnost vybudovat obhajobu plyne podle mého názoru hlavně z informovanosti obhájce o navrhaném trestu a jeho výměře. Podle § 35 TRŘ může být v trestním řízení obhájcem pouze advokát, který se může pro jednotlivé úkony dát zastoupit koncipientem, avšak ne při jednání před krajským soudem jako soudem prvního stupně, vrchním soudem ani soudem nejvyšším. Tudíž vzhledem ke svému právnímu vzdělání, profesnímu zaměření a zkušenostem je to právě obhájce, který je schopen posoudit, zda jsou v dané situaci navrhaný trest a jeho výměra rozumné, a je tedy s to poradit obviněnému, jaký postoj zaujmout či jak dále v trestním řízení postupovat. Samozřejmě vždy s ohledem na nejlepší zájem obviněného. Snad nejsem příliš smělá, když si dovolím tvrdit, že obeznámení obviněného a jeho obhájce s navrhaným trestem a jeho výměrou již při podání obžaloby má za důsledek možnost zefektivnění výkonu práva na obhajobu.

Rovněž lze v této souvislosti zmínit, že i když se obviněnému naskytuje možnost uzavřít dohodu o vině a trestu i v přípravném řízení, může mít zjištění, že byla podána obžaloba, na obviněného jakýsi psychologický vliv pramenící z představy, že po předložení soudu nabrala věc na vážnosti. Dochází tedy ke zvýšení pravděpodobnosti, že bude obviněný usilovat o uzavření dohody o vině a trestu s navrženým trestem a vyhne se klasickému řízení před soudem. Pokud by se v tomto případě jednalo o obviněného, který daný trestný čin skutečně spáchal, podařilo by se uzavřít dohodu o vině a trestu a ukončit tak trestní řízení rychleji a bez zatěžování soudu. Ochota uzavřít dohodu o vině a trestu obviněným, který daný trestný čin nespáchal bude podle mého názoru minimální až neexistující. V tomto případě pochybuji, že by na jeho vůli dohodu uzavřít mělo vliv uvedení navrhaného trestu a jeho výměry v obžalobě. Nicméně bude mít toto bez debat vliv na strategii jeho obhajoby v řízení před soudem. K výše uvedenému se vyjádřila i soudkyně a bývalá prezidentka Soudcovské unie ČR Daniela Zemanová, podle které je větší ochota uzavírat dohodu o vině a trestu kromě zdržení se použití různých obstrukčních prostředků v případě, že bude obviněný s navrhaným trestem souhlasit, jednou z možných kladných důsledků.¹²⁸

¹²⁸ CHALOUPSKÁ, M. *Novinka v justici. Státní zástupci musí ještě před začátkem soudu odkrýt karty a říct, jaký navrhuje trest.* iROZHLAS [online], 6. 2. 2020. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/statni-zastupitelstvi-navrh-trestu-pavel-zeman-novinka-v-justici-obzaloba_2002060703_vtk. [cit. 9. 12. 2020].

Toto pojednání lze uzavřít konstatováním, že nově zavedenou povinnost státních zástupců uvádět v žalobním návrhu i konkrétní druh a výměru trestu hodnotím vzhledem k výše uvedenému velice pozitivně a patřím k optimistům. Pro její poměrně krátkou existenci není však podle mého názoru ještě dobře možné zkoumat její skutečný vliv a dopad.

5.3 Státní zástupce v řízení před soudem

Podle § 2 odst. 8 TŘ je trestní stíhání před soudem možné pouze na základě obžaloby, návrhu na potrestání nebo návrhu na schválení dohody o vině a trestu, které podává státní zástupce.

Nejčastějším důvodem zahájení řízení před soudem je obžaloba. Jejím podáním, resp. doručením soudu, je řízení před soudem zahájeno a začíná se uplatňovat procesní rozdělení funkcí mezi obžalobou zastupovanou státním zástupcem, který má od nyní postavení strany, obhajobou a soudem, jemuž přísluší o věci rozhodovat. V obžalobě státní zástupce vymezí skutek, ve kterém spatřuje trestný čin, a osobu obžalovaného, jemuž je tento kladen za vinu. Tím vymezí obsah rozhodování soudu. Stejně činí i v návrhu na potrestání, který podává k soudu v případě, že ve věci proběhlo zkrácené přípravné řízení, a návrhu na schválení dohody o vině a trestu, jejíž užití je jedním z tzv. odklonů.

5.3.1 Úkoly státního zástupce v hlavním líčení

Hlavní líčení je nejdůležitějším stádiem trestního řízení a nejvýznamnějším typem zasedání soudu, jelikož při něm probíhá rozhodování o vině a trestu obžalovaného, popř. i o ochranném opatření a náhradě škody. K jeho velkému významu přispívá i to, že se během něj ve velké míře uplatňují základní zásady trestního řízení, a to zásada obžalovací, zásada oficiality, vyhledávací, zásada zajištění práva na obhajobu, dále zásada veřejnosti, ústnosti, bezprostřednosti, volného hodnocení důkazů i zásada materiální pravdy.¹²⁹

Přítomnost státního zástupce na hlavním líčení je podle § 202 odst. 1 TŘ nezbytná: „*Hlavní líčení se koná za stálé přítomnosti všech členů senátu, zapisovatele a státního zástupce.*“ Tyto osoby se nesmí vzdálit z jednací síně. V případě, že by k jejich vzdálení z jednací síně byl vážný důvod, musí být hlavní líčení na dobu jejich nepřítomnosti přerušeno.¹³⁰

Státní zástupce a obžalovaný mají postavení rovnoprávných procesních stran, což se projevuje v jejich stejných právech podávat návrhy, vyjadřovat se k návrhům a tvrzením druhé strany,

¹²⁹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, str. 568.

¹³⁰ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-496-4, str. 591.

nabízet důkazy prokazující svá tvrzení, klást otázky vyslychaným osobám, vyjadřovat se k prováděným důkazům a zásadně ve stejném rozsahu i sami důkazy provádět. Dále je jim umožněno vznášet námitky proti způsobu provádění úkonů soudem, pronést závěrečnou řeč a podávat opravné prostředky.

Státní zástupce má tedy před soudem postavení strany. Jeho úkolem je zastupovat obžalobu, tj. prokazovat vinu obžalovaného. Za tímto účelem se významně podílí na průběhu dokazování. Nejen, že navrhuje provedení důkazů, jež nebyly navrženy již v obžalobě, a potřeba jejich provedení vznikla až v průběhu řízení před soudem, ale rovněž se souhlasem nebo na výzvu předsedy senátu důkazy podporující obžalobu sám provádí. Je však povinen v řízení vystupovat objektivně, nestranně, nezaujatě a nikoliv jednostranně.¹³¹ S postavením strany rovněž souvisí pronesení závěrečné řeči na konci hlavního líčení. Státnímu zástupci udělí předseda senátu nebo samosoudce slovo k závěrečné řeči jako první. Úkolem státního zástupce je shrnout výsledky dokazování při hlavním líčení; uvést, které skutečnosti a na základě jakých důkazů považuje za prokázané; zhodnotit povahu a závažnost činu, osoby pachatele, pohnutky a jiných okolností případu; odůvodnit právní kvalifikaci činu a uvést, jaký druh trestu navrhuje a v jaké sazbě. Dále podá soudu i řádně odůvodněný návrh na rozhodnutí o ochranných opatřeních a vyjádří se k návrhu poškozených na náhradu majetkové škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení.¹³²

Projevem obžalovací zásady je také možnost státního zástupce vzít žalobu zpět, a to kdykoli od jejího podání do doby, než se soud v hlavním líčení odebere k závěrečné poradě. Po zahájení hlavního líčení tak může učinit pouze v případě, že s tím obžalovaný souhlasí. Zpětvzetím obžaloby se věc vrací do přípravného řízení. Stejně podmínky platí i pro zpětvzetí návrhu na potrestání. Rozdílná je však úprava zpětvzetí návrhu na schválení dohody o vině a trestu. Tu je rovněž možné vzít zpět do doby, kdy se soud odebere k závěrečné poradě, avšak toto zpětvzetí není vázáno na souhlas obžalovaného.¹³³

5.4 Státní zástupce v řízení o opravných prostředcích

Hlavním důvodem existence opravného řízení je fakt, že jakékoli rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení může být i přes sebevětší pečlivost těchto orgánů či sebedokonalejší úpravu řízení nesprávné. Není v zájmu zákonodárce, aby byla vydávána vadná rozhodnutí, proto trestní řád

¹³¹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, str. 569.

¹³² ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-496-4, str. 599-600.

¹³³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-465-0, str. 2417-2418.

obsahuje úpravu opravných prostředků, prostřednictvím kterých lze dosáhnout přezkumu daných rozhodnutí, a tím i odstranění jejich vad a nedostatků.¹³⁴

Opravné prostředky lze dělit podle několika hledisek. Nejvýznamnější je jejich dělení na opravné prostředky řádné, tedy ty, kterými lze napadnout rozhodnutí, jenž ještě nenabylo právní moci, a opravné prostředky mimořádné, směřující proti rozhodnutím pravomocným.¹³⁵ Státní zástupce plní důležité úkoly jak při řízení o opravných prostředcích řádných, tak mimořádných. Jedná se zejména o jeho oprávnění některé opravné prostředky podat, u jiných jejich podání navrhnout, či jeho účast na jednání, na kterém se má o opravném prostředku rozhodnout, a činnosti s tím související.

Prvním z řádných opravných prostředků, které jsou státnímu zástupci k dispozici, je odvolání. Je to právě státní zástupce, komu svědčí nejširší odvolací právo. Je oprávněn podat odvolání pro nesprávnost kteréhokoli výroku, pro absenci výroku nebo i vady řízení, které mohou mít za následek, že je výrok nesprávný nebo že chybí. Může podat odvolání jak v neprospěch, tak i ve prospěch obžalovaného, jelikož je, i přesto, že zastupuje obžalobu, povinen postupovat objektivně a nezaujatě a cílem podání odvolání má být odstranění porušení zákona, nikoli úspěch či neúspěch nějaké osoby.¹³⁶ S tím souvisí i jeho povinnost v odvolání uvést, zda jej činí, byť jen z části, ve prospěch či v neprospěch obžalovaného, což má poté význam při rozhodování odvolacího soudu. Ten může napadený rozsudek změnit v neprospěch obžalovaného pouze na základě odvolání státního zástupce, podaném v neprospěch obžalovaného.¹³⁷ Podobně poté v řízení u soudu prvního stupně po zrušení napadeného rozsudku nemůže dojít ke změně rozhodnutí v neprospěch obžalovaného, pokud byl napadený rozsudek zrušen jen v důsledku odvolání podaného v jeho prospěch.¹³⁸ Odvolací soud o odvolání rozhoduje pravidelně ve veřejném zasedání, na kterém je přítomnost státního zástupce povinná. Co se týče povinností státního zástupce v průběhu samotného řízení u odvolacího soudu, přednese, pokud je odvolatelem, po zahájení veřejného zasedání a přednesení napadeného rozsudku své odvolání a odůvodní jej. Pokud odvolatelem není, přednese, stejně jako osoby, které mohou být rozhodnutím odvolacího soudu přímo dotčeny, své vyjádření a návrhy na provedení

¹³⁴ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-496-4, str. 779.

¹³⁵ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, str. 611.

¹³⁶ Je rovněž oprávněn podat odvolání v prospěch i neprospěch poškozeného a zúčastněné osoby. Zdroj informací: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, str. 622.

¹³⁷ Pokud se jedná o výrok o náhradě škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, může tak odvolací soud učinit rovněž na základě odvolání podaného poškozeným (srov. ustanovení § 259 odst. 4 a § 247 odst. 1 TŘ, věta za středníkem).

¹³⁸ Zákaz reformace *in peius* § 264 odst. 2 TŘ.

dokazování. Poté následuje provádění důkazů, pro které platí stejná úprava jako pro provádění důkazů v hlavním líčení.¹³⁹

Dalším řádným opravným prostředkem je stížnost. Jedná se o jediný řádný opravný prostředek směřující proti nepravomocným usnesením orgánů činných v trestním řízení, tedy jak policejního orgánu, tak státního zástupce i soudu. Která usnesení jsou stížností napadnutelná, je stanoveno rozlišně pro každý z těchto orgánů. Co se týče policejního orgánu, je stížnost přípustná proti každému jeho usnesení, čímž je posílena možnost efektivního výkonu dozorové činnosti státním zástupcem, který zásadně o všech stížnostech proti usnesením policejního orgánu rozhoduje. Výjimkou jsou usnesení policejního orgánu, k němuž dal dozorující státní zástupce souhlas či pokyn. V takovém případě o stížnosti nerozhoduje tento dozorující státní zástupce, nýbrž státní zástupce jemu nejbližší nadřízený.^{140, 141} Proti usnesením státního zástupce a soudu je stížnost přípustná tehdy, když se jedná o usnesení prvostupňové a zákon to pro dané usnesení výslovně připouští. Důvodem tohoto omezení je snaha příliš nezatížit orgány rozhodující o stížnostech a zamezit tak porušení zásady rychlého procesu. Toto je v případě usnesení policejního orgánu vyváženo snahou o odstranění a napravení všech vad, které by v dalších stádiích trestního řízení napravit nešly vůbec nebo jen s obtížemi. Proto je okruh napadnutelných usnesení širší u policejního orgánu, který je převážně činný v přípravném řízení, tedy počátečním stádiu trestního řízení.¹⁴² Státní zástupce je oprávněn podat stížnost proti každému prvostupňovému usnesení soudu, u kterého to zákon výslovně připouští, a to v prospěch či neprospěch jakékoli osoby, již se usnesení dotýká, bez ohledu na její stanovisko.¹⁴³ Podle § 137 odst. 1 TŘ se státnímu zástupci usnesení soudu oznamují. § 143 odst. 1 a 2 TŘ pak stanoví, že proti nim může státní zástupce podat stížnost do tří dnů od tohoto oznámení, a to u soudu, který jej vydal. Lhůta mu běží vždy samostatně, tedy nezávisle na běhu lhůty jiným osobám. Státní zástupce je oprávněn se stížnosti vzdát či již podanou stížnost vzít zpět dokud o ní nebylo rozhodnuto. Taktéž ji může vzít zpět státní zástupce jemu nadřízený. Pokud byla stížnost podaná ve prospěch obviněného, k jejímu zpětvzetí nepotřebuje státní zástupce jeho souhlas, jak je tomu u jiných osob oprávněných tuto stížnost podat, obhájce či opatrovníka (§ 144 odst. 2 a 3 TŘ).

¹³⁹ § 263 odst. 1, 2, 5, 6 TŘ.

¹⁴⁰ Jako další výjimku uvádí Šámal kupříkladu stížnost proti rozhodnutí o vyloučení policejního orgánu, o němž rozhoduje nadřízený policejní orgán (§ 31 odst. 3 TŘ), a stížnosti proti některým dalším rozhodnutím policejního orgánu, o kterých rozhoduje soud, v jehož obvodu působí dozorující státní zástupce.

¹⁴¹ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-496-4, str. 833.

¹⁴² ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-496-4, str. 832-834.

¹⁴³ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, str. 666.

Stížností je možno napadnout i usnesení státního zástupce, a to pouze v případě, že jím státní zástupce rozhodl v prvním stupni a trestní řád to pro dané usnesení výslovně umožňuje. O této stížnosti poté rozhoduje nadřízený státní zástupce. Z tohoto pravidla existuje několik výjimek, kdy proti podané stížnosti proti usnesení státního zástupce rozhoduje soud, v jehož obvodě působí státní zástupce, který napadené usnesení vydal. Stížnostními důvody je opět nesprávnost některého z výroku usnesení či porušení ustanovení o usnesení předcházejícím řízení, které mohlo mít za následek nesprávnost některého jeho výroku. Oprávněná osoba se i zde může stížnosti vzdát a stěžovatel může svou stížnost vzít do doby, kdy je o ní rozhodnuto, zpět. Toto zpětvzetí poté bere usnesením na vědomí orgán, kterému bylo svěřeno o stížnosti rozhodnout. Pokud mu dosud nebyla stížnost předložena, učiní tak orgán, který napadené usnesení vydal.¹⁴⁴

Je třeba doplnit, že stížnost lze podat i proti usnesení nejvyššího státního zástupce, avšak pouze tehdy, pokud podle zákona přísluší o stížnosti rozhodnout soudu.¹⁴⁵ O této stížnosti je příslušný rozhodovat Nejvyšší soud. Proti usnesení státního zástupce nejvyššího státního zastupitelství je přípustná stížnost tehdy, když to zákon připouští a rozhodl v prvním stupni. O takovéto stížnosti poté rozhoduje nejvyšší státní zástupce.¹⁴⁶

Mezi řádné opravné prostředky je řazen také odpor, který je možno podat proti trestnímu příkazu. Jeho podáním se trestní příkaz ruší ze zákona bez nutnosti jakéhokoli předcházejícího přezkumného řízení. Státní zástupce je oprávněn odpor podat ve prospěch obviněného a jako jediný i v jeho neprospěch.¹⁴⁷

Opravné prostředky mimořádné zná trestní řád tři: stížnost pro porušení zákona, obnovu řízení a dovolání. Stížnost pro porušení zákona směřuje proti pravomocným rozhodnutím soudu nebo státního zástupce, kterými byl porušen zákon nebo které jsou výsledkem vadného řízení. Slouží k odstranění jak vad právních, tak vad týkajících se skutkových zjištění, které rezultovaly do špatné právní kvalifikace skutku nebo vadného procesního postupu.¹⁴⁸ Co se týče činnosti státního zástupce při řízení o stížnosti pro porušení zákona, je zásadní, že státní zástupce není subjektem oprávněným tento opravný prostředek podat. Podle § 266 odst. 1 TŘ je k podání stížnosti pro porušení zákona oprávněn pouze ministr spravedlnosti. Nicméně je státní zástupce na základě §

¹⁴⁴ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-496-4, str. 833-837.

¹⁴⁵ Jedná se o usnesení taxativně vypočtená v § 146a odst. 1 TŘ. Informace: KRÁL, Vladimír. § 141 (Přípustnost a účinek). In: DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář [Systém ASPI]*. Wolters Kluwer [cit. 2020-11-26]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

¹⁴⁶ § 141 odst. 3 TŘ.

¹⁴⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-465-0, str. 3591.

¹⁴⁸ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, str. 703.

274 TŘ povinen se účastnit veřejného zasedání, ve kterém se o stížnosti pro porušení zákona rozhoduje.

Vzhledem k tomu, že stížnost pro porušení zákona může směřovat i proti rozhodnutím státního zástupce, je možné, že bude v důsledku jeho zrušení (či některého jeho výroku) a při potřebě učinění rozhodnutí nového muset věc znovu projednat a rozhodnout, a to na základě příkázání Nejvyšším soudem (§ 270 odst. 1 TŘ). Pokud byl zákon porušen tím, že některý výrok v rozhodnutí chybí nebo je neúplný, může Nejvyšší soud, aniž by rozhodnutí zrušil, přikázat orgánu, o jehož rozhodnutí jde (tedy i státnímu zástupci), aby chybějící výrok učinil nebo neúplný výrok doplnil (§ 270 odst. 2 TŘ). Může se rovněž stát, že některý státní zástupce bude muset na základě příkázání Nejvyšším soudem projednat a rozhodnout věc, kterou předtím neprojednával a ve které nerozhodl. Jinými slovy, z důležitých důvodů může Nejvyšší soud přikázat věc k novému projednání a rozhodnutí věci i jinému státnímu zástupci než tomu, jehož rozhodnutí bylo zrušeno (§ 270 odst. 3 TŘ). Není možné přikázat věc soudu, je-li v daném stádiu příslušný rozhodovat státní zástupce a naopak. Je nicméně možné, aby Nejvyšší soud přikázal státnímu zástupci k projednání a rozhodnutí věc, ve které již byla podána obžaloba, považuje-li to za potřebné k jejímu objasnění.¹⁴⁹ Pro případ, že by státní zástupce po tomto přikázání věci a provedení došetření chtěl znovu obviněného postavit před soud, musí podat obžalobu novou, ve které vezme v potaz veškerá nová zjištění a výsledky šetření.¹⁵⁰

Dalším z mimořádných opravných prostředků je obnova řízení. Státní zástupce může podat návrh na obnovu řízení jak ve prospěch obviněného, tak v jeho neprospěch. Rovněž je podle § 270 odst. 5 TŘ povinen přijímat oznámení soudu nebo jiných státních orgánů o okolnostech, které by mohly návrh na obnovu řízení odůvodnit. Pokud se pak jedná o okolnosti, na základě kterých by mohl být podán návrh na obnovu ve prospěch obviněného a státní zástupce takový návrh nepodá sám, musí o nich uvědomit obviněného nebo jinou osobu oprávněnou k podání návrhu. Státní zástupce je dále oprávněn svůj návrh na obnovu řízení vzít zpět, a to do té doby, než se soud odebere k závěrečné poradě. Pokud podal návrh na obnovu řízení ve prospěch obviněného, není nutné, aby k jeho zpětvzetí dal obviněný souhlas, jak je tomu u jiných osob, jež jsou oprávněny návrh na obnovu ve prospěch obviněného podat. Zpětvzetí návrhu na obnovu řízení státnímu zástupci nebrání jeho pozdějšímu opětovnému podání (§ 280 odst. 4 TŘ). Trestní řád dále stanoví, že o návrhu na povolení obnovy se rozhoduje při veřejném zasedání, ale neobsahuje zmínku o tom, že by na

¹⁴⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-465-0, str. 3350.

¹⁵⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 6. 5. 1964, sp. zn. 4 Tz 22/64, uveřejněný pod číslem 38/1964 Sbirky soudních rozhodnutí a stanovisek.

něm byla nutná přítomnost státního zástupce (§ 234 a § 286 TŘ). Pokyn obecné povahy č. 9/2019 však v čl. 111 odst. 2 nařizuje, aby se státní zástupce veřejného zasedání, na němž se rozhoduje o návrhu na obnovu řízení, vždy účastnil. Dále pokyn ukládá státnímu zástupci některé konkrétní činnosti při veřejném zasedání, např. dohlížet na to, aby záznam z veřejného zasedání odrážel jeho průběh, aby byl zaznamenán jím navržený způsob vyřízení věci aj.

5.4.1 K dovolání

Posledním z mimořádných opravných prostředků je dovolání. Aby bylo podle trestního řádu přípustné, musí být jím napadané rozhodnutí pravomocné, ve věci samé, druhostupňové a musí to být zákonem připuštěno. Tyto podmínky jsou kumulativní a spadá mezi ně ještě nutnost podat dovolání pro jeden z taxativně uvedených důvodů.¹⁵¹

Podat dovolání je oprávněn obviněný prostřednictvím svého obhájce a nejvyšší státní zástupce na návrh krajského nebo vrchního státního zástupce nebo i bez takového návrhu. Nejvyšší státní zástupce může dovolání podat ve prospěch i neprospěch obviněného a napadnout jím může kterýkoli výrok rozhodnutí soudu pro jeho nesprávnost.¹⁵²

Pokyn obecné povahy č. 9/2019 v článku 117 odst. 1 upravuje technické podání návrhu na dovolání Nejvyššímu státnímu zastupitelství. Státní zastupitelství podávající Nejvyššímu státnímu zastupitelství tento návrh takto činí elektronicky i v listinné podobě, přičemž k návrhu přikládá také spisový materiál. Neprodleně je pak povinno opatřit spis státního zastupitelství prvního stupně či jiný spisový materiál, a taktéž je předložit nejvyššímu státnímu zastupitelství či sdělit důvody, proč takto nelze učinit. V odstavci 2 pak pokyn upravuje obsah návrhu na dovolání, jehož položky odpovídají obsahovým náležitostem samotného dovolání, jak je vyžaduje § 265f TŘ. Státní zastupitelství, které návrh podává, tak v něm musí zejména označit rozhodnutí, proti kterému má dovolání směřovat, obviněného a výrok rozhodnutí, který má být dovoláním napadnut, uvést rozsah a důvod dovolání s odkazem na zákonnou úpravu v § 265b TŘ, uvést, zda má být dovolání podáno ve prospěch či neprospěch obviněného, navrhnout rozhodnutí dovolacího soudu, odůvodnit návrh na dovolání, uvést další skutečnosti významné pro posouzení důvodnosti odvolání a uvést datum doručení napadaného rozhodnutí státním zastupitelstvím činným v prvním i druhém stupni.¹⁵³

Možné je Nejvyššímu státnímu zastupitelství předložit i nástin dovolání namísto návrhu na jeho podání. Tento nástin musí obsahovat výše uvedené náležitosti kromě těch uvedených

¹⁵¹ § 265a a 265b TŘ.

¹⁵² § 265d TŘ.

¹⁵³ Čl. 117 odst. 2 Pokynu obecné povahy č. 9/2019.

v posledních dvou bodech. Tyto, pokud nejsou uvedeny v nástinu dovolání, mohou být v předkládací zprávě.¹⁵⁴

Počáteční vyhodnocení předloženého spisového materiálu provádí na Nejvyšším státním zastupitelství jeho řadový státní zástupce. Podle závěru, ke kterému dojde, buďto předloží nejvyššímu státnímu zástupci nástin dovolání nebo návrh na odložení návrhu na dovolání. Stejnopis dovolání nebo vyrozumění o tom, že důvody pro jeho podání nebyly shledány, pošle i státnímu zastupitelství činnému u soudu druhého stupně. Tak učiní i v případě, že věc zkoumal na základě podnětu státního zastupitelství činného u soudu prvního stupně či jiného odboru Nejvyššího státního zastupitelství.¹⁵⁵

V případě podání dovolání obviněným doručí předseda senátu soudu prvního stupně¹⁵⁶ jeho opis státnímu zástupci (nebo, v případě, že v řízení vystupoval evropský pověřený žalobce nebo evropský žalobce, příslušnému orgánu Úřadu evropského veřejného žalobce) a upozorní jej na možnost se k dovolání písemně vyjádřit a souhlasit s projednáním dovolání v neveřejném zasedání.¹⁵⁷ Státní zástupce, kterému byl takto soudem prvního stupně doručen opis odvolání obviněného, předloží spisový materiál ve věci včetně napadeného rozhodnutí Nejvyššímu státnímu zastupitelství. Následně jej řadový státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství přezkoumá bez ohledu na důvod, pro který dané rozhodnutí napadá obviněný. Dojde-li k závěru, že je zde i jiný důvod, pro který je možno podat dovolání, zpracuje jeho nástin. V opačném případě je možné vypracovat vyjádření k dovolání obviněného a vyslovit souhlas s jeho projednáním v neveřejném zasedání. Tyto poté doručí soudu prvního stupně.¹⁵⁸

Ohledně řízení před Nejvyšším soudem¹⁵⁹ lze uvést, že je možné dovolání projednat ve veřejném nebo neveřejném zasedání. Pokud je projednáváno v zasedání veřejném, povinně jej účastní státní zástupce činný u Nejvyššího státního zastupitelství.¹⁶⁰ Ustanovení § 265o odst. 2 TŘ hovoří o tom, že v případě potřeby objasnit nějakou okolnost provede předseda senátu Nejvyššího soudu šetření. Může však šetřením pověřit i jiný orgán činný v trestním řízení a tento je mu povinen vyhovět bez zbytečných odkladů. Dále je možné ve zvláště naléhavých případech zajistit důkazy prostředky podle hlavy čtvrté TŘ. Avšak vydat příkaz k zatčení a vzít osobu do vazby lze pouze, pokud to navrhne nejvyšší státní zástupce (nebo příslušný orgán Úřadu evropského veřejného

¹⁵⁴ Čl. 117 odst. 3 Pokynu obecné povahy č. 9/2019.

¹⁵⁵ Čl. 118 odst. 1 Pokynu obecné povahy č. 9/2019.

¹⁵⁶ Podle § 265e odst. 1 TŘ se dovolání podává u soudu, který ve věci rozhodl v prvním stupni.

¹⁵⁷ § 265h odst. 2 TŘ.

¹⁵⁸ Čl. 119 odst. 1, 2 a 3 Pokynu obecné povahy č. 9/2019.

¹⁵⁹ § 265c TŘ.

¹⁶⁰ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-496-4, str. 859.

žalobce) v dovolání, které je podáno v neprospěch obviněného a Nejvyšší soud to považuje za nezbytné.

Podané dovolání je nejvyšší státní zástupce oprávněn vzít zpět, a to až do doby, než se Nejvyšší soud odebere k závěrečné poradě. V případě, že bylo však zpět vzaté dovolání nejvyššího státního zástupce podáno jen ve prospěch obviněného a obviněný trvá na pokračování dovolacího řízení, bude v tomto řízení pokračováno. Zpětvzetí dovolání nejvyššího státního zástupce podaného pouze ve prospěch obviněného, který zemřel, je neúčinné.¹⁶¹

V této souvislosti je přiléhavé zmínit i problém související s dovolacími důvody nejvyššího státního zástupce, který by bylo možné vyřešit mírnou změnou právní úpravy v tomto směru. Dovolací důvody stanoví trestní řád taxativně v ustanovení § 265b. Dosud v praxi nejčastěji využívaným dovolacím důvodem je důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) TŘ, tedy důvod, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení.¹⁶² Rámec jeho konkrétního uplatňování se vyvíjel v závislosti na judikatuře Nejvyššího soudu jako soudu dovolacího. Dlouhou dobu trval Nejvyšší soud na tom, že skutkový stav, který byl zjištěn nalézacím, příp. odvolacím soudem, je pro Nejvyšší soud nedotknutelný a dovolání, které namítá nesprávná skutková zjištění, jež ústila ve vady právní, musí být odmítnuto, protože nesplňuje zákonné dovolací důvody. Nejvyšší soud tedy daný dovolací důvod vykládal tak, že dovolání podle něj podané je určeno k nápravě právních vad rozhodnutí ve věci samé, pokud tyto vady spočívají v právním posouzení skutku nebo jiných skutečností podle norem hmotného práva, nikoliv z hlediska procesních předpisů.¹⁶³ Tento restriktivní výklad byl problematický, byl v minulosti napadán ústavními stížnostmi a opakovaně kritizován i Ústavním soudem. Prolomen byl pak nálezem soudu Ústavního ze dne 18. 8. 2004, sp. zn. I. ÚS 55/04, podle kterého se dovolací řízení „v žádném svém stadiu nenachází mimo ústavní rámec pravidel spravedlivého procesu vymezeného Úmluvou a Listinou a rozhodovací praxe nesmí narušovat ústavní zásadu rovnosti účastníků řízení. Stejně tak musí rozhodovací praxe obecných soudů interpretovat domácí právo konformně se závazky vyplývajícími pro Českou republiku z relevantních mezinárodních smluv (čl. 1 odst. 2 Ústavy). Ústavní soud připomíná, že čl. 6 odst. 1 Úmluvy obsahuje procesní ustanovení, s nimiž musí být ustanovení jednoduchého procesního práva interpretována souladně, a to včetně těch ustanovení trestního řádu, která vymezují dovolací důvody uvedené v § 265b tr. řádu. Neobstojí tedy ani námitka nedostatku kompetence dovolacího soudu zabývat se dovoláními

¹⁶¹ § 265g TŘ.

¹⁶² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-465-0, str. 3168.

¹⁶³ Srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 2022, sp. zn. 3 Tdo/810/2002, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2003, sp. zn. 3 Tdo 437/2003, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 2. 2004, sp. zn. 6 Tdo 141/2004.

podanými z jiných důvodů, než jsou důvody vyplývající z Nejvyšším soudem aplikovaného výkladu tr. řádu. Závaznými kompetenčními normami jsou i pro Nejvyšší soud čl. 4 a čl. 95 Ústavy zavazující soudní moc k ochraně základních práv. V tomto duchu je třeba vykládat i zákonné vymezení dovolacích důvodů, ze kterého nemůže být vyvozen rozhodovací postup, který by zakládal různost v možnosti přístupu odlišných skupin účastníků řízení k Nejvyššímu soudu (čl. 37 odst. 3 Listiny).“

Došlo tedy k jisté změně původního restriktivního výkladu Nejvyššího soudu. Ten v některých případech připouští napadnutí také skutkových zjištění soudu prvního či druhého stupně, avšak se musí jednat o tzv. extrémní rozpor mezi provedeným dokazováním a skutkovými zjištěními soudů, který má pak za následek vadné právní závěry. Zprvu byly názory na to, zda je tuto námitku extrémního rozporu mezi skutkovými zjištěními soudů nižších stupňů a provedenými důkazy státní zástupce oprávněn vznést v neprospěch obviněného, různé a existují jak rozhodnutí, kdy Nejvyšší soud takovou námitku akceptoval¹⁶⁴, tak ty, ze kterých lze dovodit, že toto oprávnění má pouze obviněný.¹⁶⁵ K této problematice se však před dvěma lety vyslovil Ústavní soud, a to tak, že námitky dovolatele (nejvyššího státní zástupce) proti hodnocení důkazů soudu prvního stupně a z něj vycházejících skutkových zjištění „*nejsou námitkami, které by bylo možné podřadit pod uplatněný dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., ani pod jiný dovolací důvod podle § 265b odst. 1 tr. ř. Námitka extrémního nesouladu mezi obsahem provedených důkazů a učiněnými skutkovými zjištěními je námitkou, která se dotýká porušení základních práv obviněného ve smyslu čl. 36 a násl. Listiny a čl. 6 Úmluvy. V takovém případě má zásah dovolacího soudu podklad v čl. 4, čl. 90 Ústavy. Tato práva však chrání obviněného, jakožto slabší procesní stranu a nejvyšší státní zástupce se jich proto nemůže na úkor slabší strany úspěšně dovolat, neboť pravidla plynoucí z práva obviněných na obhajobu byla stanovena na jejich ochranu.*“¹⁶⁶

Vyvstává tedy otázka, zda je správné, aby jedné straně (obžalovanému) bylo umožněno tento extrémní rozpor namítat, a státnímu zástupci ne (resp. pouze ve prospěch obžalovaného). Může totiž nastat situace, kdy druhostupňový soud nesprávně vyhodnotí důkazy, obžalovaný bude zproštěn viny a státní zástupce nebude mít možnost toto rozhodnutí zvrátit. Lze říci, že v tomto případě je ublíženo veřejnému zájmu na správném a spravedlivém rozhodnutí soudu a potrestání pachatelů trestných činů. Nehledě na to, že jde v těchto situacích rovněž o poškozené, o kterých lze hovořit jako o straně ještě slabší a jejichž práva státní zástupce hájí. Členové odborné veřejnosti se obávají, že výše uvedené pravidlo nejde dohromady se zásadou, že všichni účastníci řízení mají mít před

¹⁶⁴ Srov. např. usnesení ze dne 27. 9. 2009, sp. zn. 8 Tdo/357/2009, dále usnesení ze dne 16. 7. 2014, sp. zn. 8 Tdo 109/2014 či ze dne 18. 10. 2016, sp. zn. 11 Tdo 1131/2016.

¹⁶⁵ Srov. usnesení ze dne 26. 10. 2016, sp. zn. 5 Tdo 1163/2016, usnesení ze dne 24. 1. 2018, sp. zn. 7 Tdo 35/2018, či usnesení ze dne 17. 4. 2019, sp. zn. 15 Tdo 1443/2018.

¹⁶⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 19. 2. 2019, sp. zn. I. ÚS 2832/18.

soudem rovná práva. Na argument týkající se obžalovaného jako slabší strany trefně odpovídá mluvčí Unie státních zástupců JUDr. Šťastný: „*Je slabší stranou i obžalovaný, který si najme armádu obhájců a jejich právních týmů a proti němuž v soudní síni sedí jeden jediný státní zástupce? Proč by měl obžalovaný tolik „trpět“ pouhou skutečností, že státní zástupce podá dovolání a umožní Nejvyššímu soudu případ ještě jednou přezkoumat, přičemž soud samozřejmě může dovolání smést ze stolu?*“¹⁶⁷

Lze mít za to, že by bylo vhodné, aby součástí chystaného nového trestního řádu bylo i uzákonění možnosti nejvyššího státního zástupce namítat při podávání dovolání tyto extrémní rozdíly mezi obsahem provedených důkazů a zjištěným skutkovým stavem, a to jak ve prospěch, tak na úkor obžalovaného. Pokud má nejvyšší státní zástupce za to, že zprošťující rozsudek byl vydán na základě nesprávného hodnocení důkazů ze strany soudů, měla by zde pro něj být možnost takovýto pravomocný rozsudek zvrátit. Obzvláště pokud je tato možnost přiznána protistraně.

¹⁶⁷ ŠŤASTNÝ, O. *Státním zástupcům se přivřely dveře do zákona*, www.respekt.cz [online], 4. 9. 2019, ke dni 15. 3. 2021 dostupné z: <https://www.respekt.cz/respekt-pravo/statnim-zastupcum-se-privrely-dvere-do-zakona>.

6 Činnost státního zástupce při odklonech od standardního trestního řízení

6.1 Obecně k odklonům

Šestá kapitola této práce je věnována popisu činností státního zástupce při tzv. odklonech. Podání obecné definice odklonu je úkolem poněkud složitým, jelikož v teorii existuje v přístupu k odklonům v trestním řízení značná pluralita. Obsah tohoto pojmu není v nauce ustálený a teoretici zastávají rozdílné názory na to, který z institutů, o nichž se v této souvislosti hovoří, spadá do množiny odklonů a který ne. Výsledná podoba této množiny se liší v závislosti na tom, jak si daný autor pojem odklonu v trestním řízení vymezí. V komentářové a učebnicové literatuře či monografiích jsou tudíž prezentovány definice do jisté míry odlišné, přičemž tyto odlišnosti spočívají vzhledem k výše uvedenému zejména v šíři jejich obsahového vymezení. Není cílem této kapitoly předložit a popsat jednotlivé definice odklonu či se pokusit vyslovit názor na to, která je nejpřesnější, proto v následujícím odstavci uvádím pouze tu, obsaženou v Jelínkově učebnici, přičemž odkazy na některé další existující definice jsou součástí poznámkového aparátu.¹⁶⁸

Autorský kolektiv Jelínka zjednodušeně vymezuje odklon jako „alternativu standardního trestního řízení“ a tuto vnímá jako „odchylku od typického průběhu trestního procesu“, která spočívá v tom, že „trestní řízení nedospěje do svého obvyklého konce, do vynesení odsuzujícího rozsudku, nedojde k vyslovení viny, k uložení klasické trestní sankce, ale řízení se od této cesty odkloní a trestní věc se vyřídí jinak, velmi často tak, že se trestní stíhání zastaví, což je další charakteristický znak odklonu.“¹⁶⁹ Následně učebnice předkládá výčet institutů, které řadí mezi odklony v trestním řízení (stejný výčet najdeme i u Šámala, Musila a Kuchty¹⁷⁰). Jsou jimi **podmíněné zastavení trestního stíhání** (ve zkráceném řízení pak podmíněné odložení podání návrhu na potrestání), **narovnání** (včetně odložení věci při schválení narovnání ve zkráceném přípravném řízení), **dohodu o vině a trestu, odstoupení od trestního stíhání mladistvého a trestní příkaz**. K trestnímu příkazu a otázce, zda se jedná o odklon nebo ne pak učebnice dodává, že záleží na tom, jak si vymezíme pojem odklon. V případě jeho vymezení nejširším, kdy je jako odklon chápána každá odchylka od standardního průběhu trestního řízení, tedy obžaloba, následně hlavní líčení a rozhodnutí, o odklon se jednat bude. Pokud však vnímáme odklon jako odchylku spočívající v tom,

¹⁶⁸ Např. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-465-0, str. 3476; JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, str. 735-736; ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-496-4, str. 729; FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRÍVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, ISBN: 978-80-7478-750-8, s. 762.

¹⁶⁹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, str. 735-736.

¹⁷⁰ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-496-4, str. 730.

že nedojde k vyslovení viny a trestu a věc se vyřídí mimosoudně nebo zastavením trestního stíhání, trestní příkaz do množiny odklonů patřit nebude.

Účel odklonů spočívá zejména v rychlejším a efektivnějším vyřízení těch věcí, u kterých není vyžadováno jejich projednání před soudem v hlavním líčení. Jedná se o případy skutkově i právně jednodušší, spáchané osobami, u nichž postačí rozhodnutí bez náročného a komplikovaného hlavního líčení či v řízení před soudem vůbec. Často je v souvislosti s odklony zmiňován koncept tzv. restorativní (obnovující) justice, jež nahlíží na trestný čin především jako na poškození jedné osoby druhou. Zaměřuje se tedy na konflikt mezi dvěma (či více) lidskými bytostmi (obviněným a poškozeným) vzniklý v důsledku trestného činu a na co nejlepší možné napravení této nerovnováhy mezi nimi. Za tímto účelem předpokládá konstrukt restorativní justice vysokou míru účasti všech zúčastněných stran na řešení věci. Typickým příkladem odklonu, v němž se projevují prvky restorativní justice, je narovnání.¹⁷¹

Současná podoba právní úpravy institutů řazených mezi odklony se odvíjí od toho, že trestní řád ani jiné předpisy obsahující trestně procesní pravidla termín odklon v trestním řízení neznají. Tento pojem jimi není definován, a tudíž zde není k nalezení ani žádný souborný výčet institutů do něj spadajících. Nicméně je jejich většina upravena v hlavě dvacáté trestního řádu nadepsané „Zvláštní způsoby řízení.“ Tímto zařazením trestní řád reflektuje, že se jedná o způsoby vyřízení věci, které se liší od standardního trestního řízení a vyžadují tudíž speciální úpravu v samostatné hlavě. Jedná se o narovnání, dohodu o vině a trestu, podmíněné zastavení trestního stíhání a trestní příkaz. Co se týče dohody o vině a trestu, upravuje hlava dvacátá pravidla schvalování dohody před soudem. Jemu předcházející postup sjednávání dohody je upraven v hlavě desáté trestního řádu, konkrétně v ustanovení § 175a a § 175b. Pravidla postupu při podmíněném odložení podání návrhu na potrestání, které je obdobou podmíněného zastavení trestního stíhání využitelnou při zkráceném přípravném řízení, jsou obsažena v rámci úpravy zkráceného přípravného řízení, konkrétně v § 179c odst. 2 písm. h) a § 179g - § 179h TŘ. Povinnost státního zástupce ve zkráceném přípravném řízení, v případě, že schválil narovnání, věc odložit je uvedena v § 179c odst. 2 písm. g) TŘ, nicméně ohledně samotných podmínek a procesu narovnání platí pravidla v hlavě dvacáté. Ve věcech mladistvých lze podle § 69 ZSVM použít podmíněného zastavení trestního stíhání, podmíněného odložení podání návrhu na potrestání, narovnání a odstoupení od trestního stíhání. Při použití prvních tří institutů ve věcech mladistvých se aplikují pravidla obsažená v trestním řádu, odstoupení od trestního stíhání je pak upraveno v § 70 ZSVM.

¹⁷¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-465-0, str. 3509-3510; ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-496-4, str. 729.

V následující podkapitole jsou přiblíženy činnosti státního zástupce při jednotlivých odklonech od standardního trestního řízení. Podkapitola poslední je pak věnovaná vybraným odklonům, o kterých mám za to, že si zaslouží pojednání bližší. Jedná se jednak o institut narovnání, u kterého je uvedena statistika jeho výskytu v praxi a rozebrány možné důvody jeho nízké popularity ve srovnání s odklony jinými, tak o dohodu o vině a trestu, v rámci níž jsou vyloženy recentní změny její právní úpravy, důvody a očekávané důsledky těchto změn a předloženy i další návrhy dle *lege ferenda*. V textu není vyložen trestní příkaz, jelikož se jedná o rozhodnutí, jehož vydání přísluší pouze soudu, a to za splnění zákonem stanovených podmínek. Na rozdíl od zbývajících odklonů vyložených v této části o něm nemůže rozhodnout, sjednat jej či jej schválit státní zástupce. Podstata trestního příkazu spočívá v tom, že ve věcech skutkově i právně jednodušších, ve kterých může být účelu trestního řízení dosaženo i bez hlavního líčení, je za účelem urychlení trestního řízení využito zkráceného řízení písemného, kdy samosoudce rozhoduje bez provedení dokazování v hlavním líčení. Takto vydaný trestní příkaz má povahu odsuzujícího rozsudku.¹⁷² Činnosti státního zástupce související s trestním příkazem jsou omezeny na oprávnění podat proti němu odpor, a to do osmi dnů od jeho doručení u soudu, který jej vydal, a oprávnění vzít žalobu zpět do doby, než je trestní příkaz doručen osobám, které jsou oprávněny podat odpor. Zpětvzetím by se trestní příkaz zrušil a věc by byla vrácena do přípravného řízení. Vzhledem k výše uvedenému a k cíli této práce tedy nepovažuji za nutné se trestnímu příkazu věnovat podrobněji.

6.2 Charakteristika jednotlivých odklonů

6.2.1 Podmíněné zastavení trestního stíhání

Úprava postupu při podmíněném zastavení trestního stíhání je obsažena v hlavě dvacáté trestního řádu, konkrétně v § 307 a § 308. Některé doplňující povinnosti státních zástupců v této souvislosti stanovil i nejvyšší státní zástupce v Pokynu č. 9/2019. Podstatou tohoto institutu je dočasné zastavení trestního stíhání vedené snahou odlehčit systému trestní justice, přičemž v rozhodnutí o něm je obviněnému stanovena zkušební doba, po kterou je tento sledován, a podmínky, jež je povinen splnit. Pokud těmto podmínkám v dané zkušební době vyhoví, bude rozhodnuto, že se osvědčil, což má účinky definitivního zastavení trestního stíhání. V opačném případě bude rozhodnuto, že se neosvědčil a v trestním stíhání se pokračuje. Z povahy věci vyplývá, že tento postup

¹⁷² ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-496-4, str. 733.

bude možné zvolit pouze v méně závažných případech, kdy nebude nutné obviněného trestat či jej vůbec stavět před soud – podle § 307 odst. 1 TŘ je tak možno postupovat pouze u přečinů.¹⁷³

O podmíněném zastavení trestního stíhání lze rozhodnout jak v přípravném řízení, tak v řízení před soudem. V řízení před soudem je tak možno učinit při předběžném projednání obžaloby i v hlavním líčení. Vzhledem k povaze a smyslu institutu podmíněného zastavení trestního stíhání by mělo být pravidlem, že se o využití tohoto prostředku bude rozhodovat již v přípravném řízení, kdy tak činí státní zástupce, a to usnesením, proti kterému jsou obviněný i poškozený oprávněni podat stížnost.¹⁷⁴

Z pověření státního zástupce rozhodovat o podmíněném zastavení trestního stíhání plyne i povinnost přezkoumat, zda jsou pro tento postup splněny podmínky. Těmi jsou podle § 307 odst. 1 TŘ kromě nutnosti, aby se jednalo o přečin, i doznání obviněného, nahrazení škody, pokud byla činem způsobena, nebo uzavření dohody s poškozeným o její náhradě či učinění jiných opatření potřebných k její náhradě. Dále vydání bezdůvodného obohacení, které obviněný činem získal, nebo uzavření dohody s poškozeným o jeho vydání či učinění jiných vhodných opatření k jeho vydání. Rovněž je potřeba souhlasu obviněného a státního zástupce musí mít za to, že vzhledem k jeho osobě, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu, lze takové rozhodnutí důvodně považovat za dostačující.

U závažnějších přečinů může státní zástupce obviněnému kromě výše uvedených podmínek uložit splnění podmínek zpřísněných, uvedených v odstavci druhém. Plyne tak z jeho návrhu, které tento postup umožňuje, je-li to odůvodněno povahou a závažností spáchaného přečinu, okolnostmi jeho spáchání anebo poměry obviněného. Jelínek jako příklady těchto okolností uvádí zdravotní stav, povahu vykonávaného zaměstnání nebo rodinné či společenské vztahy.¹⁷⁵ Zpřísněnými podmínkami podle § 307 odst. 2 TŘ jsou buďto závazání se obviněného, že se během zkušební doby zdrží určité činnosti, v souvislosti s níž se dopustil přečinu, nebo složení peněžité částky na účet státního zastupitelství (na účet soudu v případě, že o podmíněném zastavení trestního stíhání rozhoduje soud). Tato částka je určena státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti podle zvláštního předpisu. Její přesnou výši musí státní zástupce uvést v usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání, přičemž částka nesmí být zřejmě nepřiměřená závažnosti přečinu.¹⁷⁶

¹⁷³ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-496-4, str. 737.

¹⁷⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-465-0, str. 3480.

¹⁷⁵ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, str. 738.

¹⁷⁶ Čl. 63 odst. 3 Pokynu obecné povahy č. 9/2019, § 307 odst. 2 a 5 TŘ.

Pokyn obecné povahy č. 9/2019 kromě přezkoumání splnění podmínek pro podmíněné zastavení trestního stíhání ukládá státnímu zástupci činit v odůvodněných případech nezbytná opatření, aby bylo možné trestní stíhání podmíněně zastavit. Také je povinen dohlédnout na to, aby byly provedeny veškeré neodkladné a neopakovatelné úkony pro případ, že bude v budoucnu vydáno usnesení o pokračování v trestním stíhání.

V přípravném řízení je to rovněž státní zástupce, kdo po uplynutí zkušební doby rozhoduje o tom, že se obviněný osvědčil nebo že se v trestním stíhání pokračuje, a to rovněž usnesením (rozhodnout, že se v trestním stíhání pokračuje lze i během zkušební doby). I v případě, že jsou zde důvody pro rozhodnutí, že se v trestním stíhání pokračuje, může státní zástupce vzhledem k okolnostem případu a osobě obviněného ponechat podmíněné zastavení trestního stíhání v platnosti a prodloužit zkušební dobu, maximálně však o jeden rok. Pokud by do jednoho roku od uplynutí zkušební doby státní zástupce nevydal rozhodnutí o tom, že se obviněný osvědčil, ani o tom, že se v trestním stíhání pokračuje, a obviněný na tomto nemá vinu, má se za to, že se osvědčil (nastává tzv. fikce osvědčení, která má stejné účinky jako zastavení trestního stíhání). Rovněž proti rozhodnutí státního zástupce o osvědčení obviněného i o tom, že se v trestním řízení pokračuje, mohou obviněný i poškozený podat stížnost.

Pokud se obviněný osvědčil, poučí jej státní zástupce v usnesení o osvědčení, že jeho právní mocí nastávají účinky zastavení trestního stíhání. O osvědčení učiní záznam v dozorovém spise a uvědomí policejní orgán. Pokračovat v trestním stíhání stejné osoby pro tentýž skutek bude možné pouze po zrušení daného rozhodnutí v řízení o obnově.¹⁷⁷

6.2.2 Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání

Tento způsob mezitímního vyřešení věci je možno zvolit, probíhá-li v ní zkrácené přípravné řízení. Pro tuto formu přípravného řízení je charakteristické, že neprobíhá ve dvou po sobě jdoucích fázích oddělených vydáním usnesení o zahájení trestního stíhání, nýbrž má fázi pouze jednu, a to fázi před zahájením trestního stíhání. To je v tomto případě zahájeno až podáním návrhu na potrestání u soudu. Tak jako je ve standardním přípravném řízení za splnění zákonných podmínek možno podmíněně trestní stíhání zastavit a v případě, že se obviněný osvědčí, vydat rozhodnutí s účinky jeho zastavení definitivního, tak je možno ve zkráceném přípravném řízení, jsou-li pro to splněny podmínky, podmíněně odložit podání návrhu na potrestání, tedy podmíněně odložit předání věci soudu a zahájení trestního stíhání.

¹⁷⁷ Čl. 63 odst. 7 Pokynu obecné povahy č. 9/2019.

Z povahy věci vyplývá, že o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání může rozhodnout pouze státní zástupce. Podmínky, jejichž splnění je nutné pro možnost takto postupovat, jsou totožné s podmínkami podmíněného zastavení trestního stíhání. Je tak nezbytné, aby se podezřelý k činu doznal, nahradil škodu, kterou činem způsobil, nebo o jejím nahrazení alespoň uzavřel s poškozeným dohodu nebo učinil jiný potřebná opatření k její náhradě, vydal bezdůvodné obohacení, které získal trestným činem, či opět alespoň došlo k uzavření dohody mezi ním a poškozeným o jeho vydání nebo k jeho vydání učinil jiná vhodná opatření. Rovněž je zde vyžadován i souhlas podezřelého s podmíněným odložением návrhu na potrestání. I při splnění všech těchto podmínek má však státní zástupce možnost uvážení, zda lze tento postup důvodně považovat za dostačující. Při tomto uvážení bere státní zástupce v potaz osobu podezřelého, jeho dosavadní život a okolnosti případu. Ve věcech závažnějších je pak kromě výše uvedených podmínek, stejně jako při podmíněném zastavení trestního stíhání, vyžadováno splnění i podmínek přísnějších, a to zdržení se určité činnosti, v souvislosti s níž se podezřelý činu dopustil, nebo složení peněžité částky, která bude směřovat na pomoc obětem trestné činnosti. Rovněž i zde bude státní zástupce posuzovat, zda je tento postup dostačující vzhledem k osobě podezřelého, jeho dosavadnímu životu i okolnostem případu.

K tomuto lze ještě uvést zajímavost týkající se vzájemného vztahu zákonných podmínek pro použití institutů podmíněného zastavení trestního stíhání a podmíněného odložení podání návrhu na potrestání. Nejvyšší soud v této souvislosti vyslovil názor, že se jedná o instituty stejné co do jejich smyslu a účelu, a rovněž při pohledu na jejich zákonné podmínky vidíme prakticky shodné znění § 179g odst. 1, 2 a § 307 odst. 1, 2 TŘ. Lze tedy mít za to, že se zákonodárce snaží předmětné instituty přiblížit. Nelze tak podle Nejvyššího soudu vyloučit, že naplnění podmínek jednoho z nich bude uznáno jako splnění podmínek institutu druhého. Tudíž v případě, že obviněný souhlasil s podmíněným odložением podání návrhu na potrestání, ale státní zástupce k jeho podání stejně přistoupil, může soud takový souhlas obviněného považovat za souhlas k podmíněnému zastavení trestního stíhání pro případ, že by o něm soud rozhodoval.¹⁷⁸

Po uplynutí zkušební doby rozhodne státní zástupce, který podání návrhu na potrestání podmíněně odložil v prvním stupni, buďto o tom, že se podezřelý osvědčil nebo neosvědčil. O jeho neosvědčení může být rozhodnuto i před uplynutím zkušební doby. I zde platí, že pokud nebude

¹⁷⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 9. 2012, sp. zn. 5 Tdo 859/2012. In *Nejvyšší soud* [online]. Ke dni 14. 12. 2020 dostupné z: https://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/Web-Search/2660D20FB690135BC1257A920068189E?openDocument&Highlight=0.

rozhodnutí o osvědčení podezřelého nebo jeho neosvědčení vydáno do jednoho roku od uplynutí zkušební doby a podezřelý na tomto nemá vinu, nastává fikce osvědčení.¹⁷⁹

6.2.3 Narovnání

Cílem institutu narovnání je, jak již z jeho názvu vyplývá, urovnání vztahů mezi obviněným (podezřelým) a poškozeným, a to prostřednictvím důsledného odčinění všech následků přečinu, které je preferováno před trestní represí obviněného. Jeho úprava je obsažena v ustanoveních § 309-314 TŘ. Tato pravidla se použijí i v případě, že je o schválení narovnání rozhodováno ve zkráceném přípravném řízení [§ 179c odst. 2 písm. písm. g) TŘ]. V následujícím pojednání je používána zkratka „obviněný“ pro označení jak obviněného v případě, že se o schválení narovnání rozhoduje v přípravném řízení standardním či před soudem, tak podezřelého, nacházíme-li se v přípravném řízení zkráceném.

Rozdíl v postupu státního zástupce mezi postupem schválení narovnání ve standardním přípravném řízení a přípravném řízení zkráceném spočívá v tom, že v případě schválení narovnání ve standardním přípravném řízení bude trestní stíhání zastaveno (§ 309 odst. 1 TŘ), kdežto ve zkráceném přípravném řízení, vzhledem k tomu, že ještě nebylo trestní stíhání zahájeno, státní zástupce věc při schválení narovnání odloží podle § 179c odst. 2 písm. g) TŘ. Po podání obžaloby nebo návrhu na potrestání náleží o schválení narovnání rozhodnout soudu. Při tomto procesu patří mezi oprávnění státního zástupce zejména podání stížnosti proti tomuto rozhodnutí.

Před rozhodnutím o schválení narovnání je státní zástupce povinen vykonat některé povinnosti mu v této souvislosti ukládané trestním řádem či Pokynem obecné povahy č. 2019. V prvé řadě musí vyslechnout obviněného i poškozeného ohledně způsobu a okolností uzavření dohody o narovnání. Musí rovněž ověřit, že dohoda mezi nimi byla uzavřena dobrovolně a že oba se schválením narovnání souhlasí. V rámci výslechu obviněný učiní svobodné, vážné a určité prohlášení, že spáchal skutek, ze kterého je obviněn (podezřelý), neučinil-li tak již dříve. Dále státní zástupce ověří, zda prohlášení obviněného, že spáchal přečin, pro který je mu kladen za vinu, není v rozporu se skutkovými okolnostmi případu a že složil určenou peněžitou částku směřující na pomoc obětem trestného činu na účet státního zastupitelství. Ještě před výslechem obviněného a poškozeného musí být tito poučeni o podstatě institutu narovnání a jejich právech.

Co se týče samotného schválení narovnání, je vydáváno jedno usnesení obsahující jak výrok, že se narovnání schvaluje, tak výrok o zastavení trestního stíhání (odložení věci) pro stíhaný skutek. Dále do usnesení státní zástupce uvede údaj o tom, že obviněný i poškozený se schválením

¹⁷⁹ § 179h odst. 2 TŘ.

narovnání souhlasí, popis skutku, pro který se trestní stíhání zastavuje, jeho právní posouzení a výše částky složené obviněným na pomoc obětem trestné činnosti. V případě podání stížnosti obviněným nebo poškozeným proti tomuto usnesení jí buďto vyhoví státní zástupce sám nebo předloží spisy k rozhodnutí vyššímu státnímu zastupitelství.

6.2.4 Odstoupení od trestního stíhání v řízení o provinění

Druhy odklonů, které je možné využít v řízení o proviněních, jsou vyčteny v ustanovení § 69 odst. 1 ZSVM. Jsou jimi podmíněné odložení podání návrhu na potrestání, podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání a odstoupení od trestního stíhání. V případě prvních tří uvedených institutů odkazuje ZSVM na úpravu obsaženou v trestním řádu, proto se tato uplatní i v řízení proti mladistvým. Úpravu postupu při odstoupení od trestního stíhání pak obsahuje sám ZSVM, jelikož se jedná o institut, který je možno použít pouze v řízení proti mladistvým a je trestnímu řádu neznámý.¹⁸⁰

Komentářová literatura¹⁸¹ charakterizuje odstoupení od trestního stíhání jako specifický případ trestněprávní reakce na provinění mladistvého. Může jej být užito v případech, kdy již bylo dosaženo účelu zákona o soudnictví ve věcech mládeže jinak než rozhodnutím o vině a uložení trestního opatření. Tento účel vyplývá z dikce § 1 odst. 2 ZSVM, podle kterého se projednáváním provinění „*sleduje to, aby se na toho, kdo se provinění dopustil, užilo opatření, které účinně přispěje k tomu, aby se nadále páchání protiprávního činu zdržel a našel si společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji a podle svých sil a schopností přispěl k odčinění újmy vzniklé jeho protiprávním činem.*“¹⁸² Byl-li tento účel dosažen, není již na potrestání mladistvého veřejný zájem, a jeho další trestní stíhání by se jevilo jako neúčelné.

Odstoupit od trestního stíhání mladistvého je možné jak v řízení před soudem pro mládež, tak v přípravném řízení, kdy je o něm rozhodováno státním zástupcem. Ten je před samotným rozhodnutím povinen zkoumat, zda nejsou splněny podmínky pro vydání rozhodnutí podle § 171-173 TŘ, tedy pro postoupení věci jinému orgánu, zastavení trestního stíhání nebo jeho přerušeni.¹⁸³ Následně je povinen ověřit, že jsou pro odstoupení od trestního stíhání splněny zákonné podmínky. Ty jsou jednak stanoveny obecně pro užití všech odklonů v řízení proti mladistvým v § 68 ZSVM,

¹⁸⁰ § 69 odst. 1, § 70, § 71 ZSVM.

¹⁸¹ ŽATECKÁ, Eva, HRUŠÁKOVÁ, Milana. § 70 (Odstoupení od trestního stíhání). In: ŽATECKÁ, Eva, Milana HRUŠÁKOVÁ. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: Komentář [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2020-12-18]. ASPI_ID KO218_2003CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

¹⁸² § 1 odst. 2 ZSVM.

¹⁸³ ŽATECKÁ, Eva, HRUŠÁKOVÁ, Milana. § 70 (Odstoupení od trestního stíhání). In: ŽATECKÁ, Eva, Milana HRUŠÁKOVÁ. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: Komentář [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2020-12-18]. ASPI_ID KO218_2003CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

tak specificky pro odstoupení od trestního stíhání v § 70 ZSVM. Mezi tyto specifické podmínky patří, že trestní stíhání není účelné, a potrestání není nutné k odvrácení mladistvého od páchaní dalších provinění. Při tomto je státní zástupce povinen přihlídnout k povaze a závažnosti provinění a osobě mladistvého. Rovněž zákon omezuje okruh provinění, při nichž může být od trestního stíhání odstoupeno, a to na provinění, za které trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta. Rozhoduje přitom sazba trestu odnětí svobody stanovená ve zvláštní části trestního zákoníku bez modifikace pro mladistvého podle § 31 odst. 1 ZSVM.

Následně ZSVM příkladmo vypočítává situace, ve kterých je vhodné od trestního stíhání mladistvého odstoupit. Jsou jimi kupříkladu úspěšné vykonání vhodného probačního programu, úspěšné či alespoň částečné nahrazení škody, přičemž poškozený s takovým nahrazením souhlasil, úplné či alespoň částečné vydání bezdůvodného obohacení a poškozený s takovým rozsahem vrácení souhlasil, anebo vyslovení napomenutí mladistvému s výstrahou a takové řešení je možno považovat za dostačující z hlediska účelu řízení. Z povahy tohoto výčtu plyne možnost státního zástupce odstoupit od trestního stíhání mladistvého i v jiných případech, např. v případě, že neexistuje poškozený, a tak ani škoda, kterou by bylo třeba nahradit nebo bezdůvodné obohacení, jež je třeba vydat.¹⁸⁴

Podle právní teorie by mělo být od trestního stíhání mladistvého odstoupeno pouze v případech, kdy s ohledem na předchozí chování mladistvého a jeho postoj k jeho provinění lze mít za to, že se jí bude propříště vyvarovat. V opačném případě by bylo vhodnější zvolit cestu podmíněného zastavení trestního stíhání nebo podmíněného odložení podání návrhu na potrestání, aby bylo možné po stanovenou dobu mladistvého a jeho chování pozorovat a v případě potřeby v řízení pokračovat a uložit přiměřené trestní opatření.¹⁸⁵

6.2.5 Dohoda o vině a trestu

Institut dohody o vině a trestu byl do českého trestního práva zařazen zákonem č. 193/2012 Sb.¹⁸⁶ s účinností k 1. 9. 2012. Jedná se o procesní postup spočívající v tom, že státní zástupce může s obviněným a případně i poškozeným uzavřít úmluvu, v níž je uveden skutek, pro který je obviněný stíhán a o němž musí tento prohlásit, že jej spáchal, výměra trestu či jiné sankce a náhrada škody nebo vydání bezdůvodného obohacení. Tuto dohodu poté státní zástupce předkládá

¹⁸⁴ § 70 odst. 3 ZSVM.

¹⁸⁵ ŽATECKÁ, Eva, HRUŠÁKOVÁ, Milana. § 70 (Odstoupení od trestního stíhání). In: ŽATECKÁ, Eva, Milana HRUŠÁKOVÁ. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: Komentář [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2020-12-18]. ASPI_ID KO218_2003CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

¹⁸⁶ Zákon č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

ke schválení soudu, který, když souhlasí, ji schválí odsuzujícím rozsudkem. V případě, že dohoda není soudem schválena, vrací soud usnesením věc do přípravného řízení.

Proces sjednávání dohody o vině a trestu, její obsah i podmínky využití tohoto odklonu upravuje trestní řád v ustanoveních § 175a - § 175b. Proces soudu po obdržení návrhu na schválení dohody o vině a trestu pak zákonodárce zařadil do hlavy dvacáté trestního řádu, tedy mezi zvláštní způsoby řízení. Některá pravidla regulující činnost státního zástupce ve fázi sjednávání dohody o vině a trestu jsou rovněž obsažena v Pokynu obecné povahy č. 9/2019, konkrétně v čl. 61.

Jednání o dohodě o vině a trestu státní zástupce může zahájit v případě, že dosavadní výsledky vyšetřování dostatečně prokazují, že skutek se stal, jedná se o trestný čin a že jej spáchal obviněný. Tyto skutečnosti státní zástupce ještě před zahájením jednání přezkoumá. Jednání o dohodě může být započato i na návrh obviněného, avšak rovněž za splnění uvedených podmínek. Neshledá-li státní zástupce návrh obviněného důvodný, písemně jej vyrozumí o svém stanovisku a stejnopis založí do trestního spisu. V případě, že má obviněný obhájce, vyrozumí o svém závěru i jej. Pokyn obecné povahy č. 9/2019 demonstrativně vypočítává okolnosti, které je třeba, aby státní zástupce vzal v úvahu při posuzování vhodnosti jednání o dohodě o vině a trestu. Jsou jimi povaha a závažnost spáchaného trestného činu, zájem na rychlém a přiměřeném skončení věci, zájmy poškozeného, pravděpodobný druh a výměru trestu v případě, že by byl obviněný uznán vinným v řízení před soudem a základě obžaloby, pravděpodobný vliv řízení před soudem na svědky a náklady řízení před soudem. V případě, že má státní zástupce za to, že jsou dány podmínky pro sjednání dohody o vině a trestu, vyzve písemně obviněného a ostatní oprávněné osoby, aby se vyjádřily. Toto vyjádření lze získat i prostřednictvím elektronické pošty či telefonu, o čemž státní zástupce činí záznam do spisu. Rovněž je zde možnost podmínky pro sjednání dohody o vině a trestu projednat s obviněným i osobně. Pro případ odmítnutí obviněným sjednat dohodu o vině a trestu státní zástupce toto zaznamená do trestního spisu s uvedením důvodů odmítnutí výzvy dohodu sjednat. Souhlasí-li obviněný se sjednáním dohody o vině a trestu nebo podá-li návrh na její sjednání a státní zástupce mu vyhoví, mohou započít přípravy na proces sjednávání. Ty spočívají zejména v povinnosti státního zástupce předvolat obviněného, vyrozumět jeho obhájce a poškozeného o době a místě jednání, upozorní poškozeného na jeho možnost nejpozději při prvním jednání o dohodě o vině a trestu uplatnit svůj nárok na náhradu škody, náhradu nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení.

Pro uzavření dohody o vině a trestu je nezbytné, aby obviněný prohlásil, že spáchal skutek, který mu je kladen za vinu a o tomto jeho prohlášení nesmí být důvodné pochybnosti. Během sjednávání dohody státní zástupce také dá prostor přítomnému poškozenému, aby se vyjádřil zejména k rozsahu náhrady škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení.

K úspěšnému sjednání dohody však není přítomnost poškozeného nutná. Naopak je nutná přítomnost obhájce obviněného, a to v případě, že se jedná o důvod nutné obhajoby. O průběhu jednání sepíše státní zástupce protokol, který následně založí do trestního spisu. Je-li dohoda sjednána, doručí státní zástupce její opis obviněnému, jeho obhájci a poškozenému, který řádně a včas uplatnil své nároky. Následně podá soudu v rozsahu sjednané dohody návrh na její schválení, k němuž připojí sjednanou dohodu a jiné významné listiny. Nedojde-li k jejímu sjednání, učiní o tomto státní zástupce záznam do trestního spisu.

6.3 Blíže k vybraným odklonům

6.3.1 K narovnání

Jak je uvedeno výše, institut narovnání slouží k urovnání vztahů mezi obviněným (podezřelým) a poškozeným, a to tak, že jsou odčiněny veškeré následky spáchaného přečinu. Na rozdíl od podmíněného zastavení trestního stíhání nebo podmíněného odložení podání návrhu na potrestání je ve všech případech narovnání obviněný povinen kromě náhrady škody, nemajetkové újmy a vydání bezdůvodného obohacení k dalšímu majetkovému plnění, a to ke složení peněžité částky určené státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti. Rozhoduje-li o schválení narovnání soud, skládá obviněný tuto částku na účet soudu. Rozhoduje-li státní zástupce, má být částka složena na účet státního zastupitelství. Při podmíněném zastavení trestního stíhání i podmíněném odložení podání návrhu na potrestání patří složení částky na pomoc obětem trestné činnosti mezi podmínky přísnější, tedy takové, jejichž splnění je možno vyžadovat pouze u závažnějších přečinů. Při tomto zjištění vyvstává otázka, zda tato podmínka může přispívat k tomu, že je institut narovnání ve srovnání s využitím institutů podmíněného zastavení trestního stíhání nebo podmíněného odložení podání návrhu na potrestání tak nepopulární, resp. tak málo častý. Na konci tohoto bodu jsou pro srovnání uvedeny dvě tabulky. První z nich obsahuje přehled četnosti využití jednotlivých způsobů vyřízení věci ve vyšetřování v letech 2015-2019 včetně odklonů. Tabulka druhá pak předkládá četnost využití jednotlivých způsobů vyřízení věci na konci zkráceného přípravného řízení v letech 2015-2019, a to rovněž včetně odklonů.¹⁸⁷ Z tabulek je patrné, že zatímco počet případů, ve kterých bylo využito podmíněného zastavení trestního stíhání nebo podmíněného odložení návrhu na potrestání, se pohybuje vždy v řádech tisíců, počet využití institutu narovnání je pouze v řádech několika desítek. Jako první z možných důvodů takto velkého rozdílu je možno uvést právě podmínku schválení narovnání spočívající v povinnosti složit částku na pomoc obětem

¹⁸⁷ Tabulková část I Zprávy o činnosti státního zastupitelství za rok 2019, ze dne 15. 6. 2020, uveřejněná pod sp. zn. 4 NZN 501/2020, ke dni 16. 12. 2020 dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/06/Tabulkovacast-I-9-6-2020.pdf>, str. 26-27 a 45.

trestné činnosti. Pokud je totiž vedeno přípravné řízení ve věci méně závažného přečinu, tedy takového, u něž neuvažujeme aplikaci § 307 odst. 2, nýbrž pouze odst. 1 TŘ, a splnil-li obviněný podmínky podle § 307 odst. 1 a §309 odst. 1 TŘ, tedy se k činu doznal nebo prohlásil, že skutek spáchal, nahradil poškozenému škodu, vydal bezdůvodné obohacení a vzhledem k povaze a závažnosti činu, osobě obviněného a okolnostem případu může mít státní zástupce za to, že by stačilo věc vyřešit jak podmíněným zastavením trestního stíhání (podmíněným odložením návrhu na potrestání), tak narovnáním, ocitá se obviněný na jistém rozcestí. Vydá-li se cestou první, nebude nucen skládat částku na pomoc obětem trestného činu, ale jeho chování bude po dobu šesti měsíců až dvou let sledováno, popř. bude muset dodržovat přiměřená omezení a povinnosti a až po uběhnutí této zkušební doby bude jeho trestní stíhání zastaveno, resp. bude vydáno rozhodnutí nebo nastane fikce, v důsledku kterých nastávají účinky zastavení trestního stíhání. Druhá cesta mu nabízí zastavení jeho trestního stíhání ihned, avšak kromě již splněných podmínek mu ještě bude určena částka, kterou musí složit na pomoc obětem trestné činnosti. Ačkoli tato částka nesmí být zřejmě nepřiměřená závažnosti přečinu, jakékoli další majetkové plnění nad rámec náhrady škody a vydání bezdůvodného obohacení může být faktorem, proč obviněný k narovnání nepřistoupí, zejména pokud se jedná o osobu méně majetnou.

Dalším možným důvodem, proč je institut narovnání využíván ve srovnání s podmíněným zastavením trestního stíhání nebo podmíněným odložením podání návrhu na potrestání velice zřídka, je důvod, podle mého názoru, mnohem významnější. Je jím požadavek souhlasu poškozeného se schválením narovnání. Vzhledem k tomu, že bez souhlasu poškozeného nemůže ke schválení dohody o narovnání dojít, otevírá se poškozenému v případě, že obviněný o uzavření dohody o narovnání stojí, možnost podmínit svůj souhlas plněním, které není v zákoně výslovně stanoveno jako podmínka schválení narovnání. V praxi tak může dojít k tomu, že poškozený žádá náhradu nemajetkové újmy, která se odčिňuje přiměřeným zadostiučiněním, což může v některých případech rezultovat v neochotě obviněného tomuto požadavku vyhovět. Rovněž v této souvislosti připadá v úvahu situace, kdy ačkoli je obviněný ochoten splnit veškeré podmínky schválení narovnání, vyskytuje se na straně poškozeného nevěle dohodu uzavřít motivovaná jistým očekáváním a požadavkem odplaty ve formě postavení obviněného před soud a jeho potrestání.

V neposlední řadě je potřeba zmínit, že k málo častému využívání institutu narovnání může přispívat také praxe subjektů činných v procesu sjednávání dohody o narovnání. Souhlasím s názory vyslovenými v odborných člancích, že by byla vhodná změna přístupu orgánů činných v trestním řízení, a to konkrétně, aby lépe vysvětlovaly institut narovnání a jeho výhody jak pro

obviněného, tak poškozeného.¹⁸⁸ Toto by mělo být zajištěno lepší spoluprací jednotlivých složek podílejících se na trestním řízení, tedy i Probační a mediační služby. Objevil se dokonce požadavek uzákonit působnost mediátora v procesu sjednávání dohody o narovnání či rozšířit zapojení Probační i mediační služby, s čímž souvisí potřeba, aby tyto služby byly poskytovány vysoce kvalitními osobami.¹⁸⁹

¹⁸⁸ ŠÁMAL, P., ŘÍHA, J., STRYA, J., *Trestněprávní revue - Odklony v justiční praxi – 2. část.* 2019, č. 10, str. 202. [Beck-online], Praha: C. H. Beck [cit. 20. 12. 2020]. Dostupné v systému Beck-online. ISSN: 1212-5313.

¹⁸⁹ ZŮBEK, J. *Odklony v trestním řízení.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN: 978-80-7598-245-2, str. 180.

Tabulka č. 1: Přehled o četnosti využití jednotlivých způsobů vyřešení věci ve vyšetřování:

	2019	2018	2017	2016	2015
Celkem stíháno	37 305	38 186	39 188	42 655	43 835
Obžaloba	32 965	33 832	35 121	38 424	39 452
Návrh na schválení dohody o vině a trestu	154	135	110	89	107
Postoupeno	38	44	67	71	82
Přerušeno	25	22	37	41	49
Zastaveno	791	814	838	1 094	1 213
Narovnání	87	63	51	79	81
Podmíněné zastavení trestního stíhání	3 245	3 276	2 964	2 857	2 851

Zdroj: Tabulka č. II/1b Tabulkové části č. 1 Zprávy o činnosti státního zastupitelství za rok 2018

Tabulka č. 2: Přehled o četnosti využití jednotlivých způsobů vyřešení věci ve zkráceném přípravném řízení:

	2019	2018	2017	2016	2015
Vyřízeno ve zkráceném přípravném řízení	40 006	38 501	38 017	42 283	47 747
Návrh na potrestání	37 164	36 133	35 690	39 707	44 875
Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání	2 243	2 203	2 153	2 375	2 553
Odloženo	102	112	124	157	245
Narovnání	21	26	11	16	28
Návrh na schválení dohody o vině a trestu	6	4	6	6	6

Zdroj: Tabulka č. II/1c Tabulkové části č. 1 Zprávy o činnosti státního zastupitelství za rok 2019

6.3.2 K dohodě o vině a trestu

Dohoda o vině a trestu byla do českého trestního práva zavedena zákonem č. 193/2012 Sb. s účinností k 1. září 2012.¹⁹⁰ Připomeňme si, že se jedná o možnost státního zástupce sjednat s obviněným (za případné účasti poškozeného) dohodu o vině a trestu, kterou následně předkládá soudu ke schválení. Z důvodové zprávy k zákonu č. 193/2012 Sb. plyne, že hlavním cílem tohoto institutu je „zjednodušení a hospodárnost trestního řízení a snížení počtu věcí, které soud projednává v klasickém hlavním líčení.“¹⁹¹ Již při zavádění do českého právního řádu se však dohoda o vině a trestu setkala s četnou kritikou ze strany odborné veřejnosti, přičemž argumenty expertů ve velké míře souvisejí s rozporem tohoto institutu s některými zásadami, na kterém je české trestní právo procesní vybudováno.

Jedná se o postup typický pro trestní řízení ve Spojených Státech Amerických a Velké Británii. Jeho zavedením do našeho právního řádu, i když v ne úplně totožné podobě, tedy dochází k jakémusi sblížení kontinentální a angloamerické právní kultury, které je některými odborníky odmítáno. Zásadami trestního procesu, kterým se podle kritiků dohoda o vině a trestu přičí, jsou kupříkladu zásada legality (§ 2 odst. 3 TŘ), když je zde stejně jako u jiných odklonů dána státnímu zástupci možnost se vydat jinou cestou než standardním postavením před soud, který rozhodne o vině a trestu, zásada materiální pravdy (§ 2 odst. 5 TŘ), tedy požadavek zjištění skutkového stavu věci bez důvodných pochybností, zásada volného hodnocení důkazů (§ 2 odst. 6 TŘ) či zásada veřejnosti, ústnosti a bezprostřednosti (§ 2 odst. 10, 11, 12 TŘ).

Zajímavým argumentem proti zavedení dohody o vině a trestu byla poznámka, že státní zástupce není smluvní stranou, tudíž nemá možnost disponovat oprávněním uzavřít dohodu o vině a trestu. Přednesl jej například Musil, který dále upozornil na to, že trestněprávní odpovědnost má jako veřejnoprávní vztah mezi státem a pachatelem jednoznačnou vrchnostenskou povahu, kdy stát je jako představitel veřejného zájmu nositel trestního monopolu, od čehož se odvíjí uspořádání trestního procesu: „*Orgány činné v trestním řízení, reprezentující stát, mají vůči obviněnému hierarchicky nadřazené postavení a jejich rozhodnutí o vině a trestu má podobu autoritativního aktu. Obviněný se na moderním trestním procesu sice aktivně podílí jako jeho autonomní subjekt (strana) a má četné možnosti, jak jeho průběh ovlivnit, avšak nemůže nijak disponovat rozsahem a předmětem rozhodování o vině a trestu.*“¹⁹²

¹⁹⁰ Zákon č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

¹⁹¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012 Sb.

¹⁹² MUSIL, J. *Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení*. Kriminalistika. 2008, roč. 41, č. 1, str. 3-26, ISSN: 1210-9150.

Všechny výše uvedené poznámky, přičemž se samozřejmě nejedná o úplný výčet argumentů proti zavedení dohody o vině a trestu, lze shledávat důvodnými a je možné dodat pouze to, že za účelem zodpovězení otázky, zda je do českého právního řádu správné zavádět instituty s původem v právní kultuře angloamerické, které mají potenciál narušovat zásady, na kterém je český systém založen, je potřeba se nejdříve zamyslet na tím, do jaké míry jako společnost trváme na striktním dodržování určitých zásad trestního procesu a zda lze v konkrétních případech z některých do jisté míry „slevit“ vzhledem k pozitivnímu důsledku, který má tyto ústupky vyvážit. Co se týče konkrétně dohody o vině a trestu, omezení určitých principů klasického trestního řízení vlivem jejího užívání nevnímám jako problém nijak zvlášť palčivý. A to vzhledem k výše uvedené potřebě zrychlit a zefektivnit trestní řízení a další výhodě dohody o vině a trestu spočívající v tom, že nebude docházet k sekundární viktimizaci obětí trestných činů.

Od zavedení dohody o vině a trestu do českého práva však uběhlo bezmála deset let a lze si všimnout, že se tento institut netěší takové popularitě, jaká byla očekávána, a vlivem toho nedochází k odlehčení systému trestní justice v míře, ve kterou se doufalo a doufá. Což může být způsobeno hned několika faktory. V první řadě je nutné upozornit na to, že se stále jedná o institut relativně nový. Je tedy pravděpodobné, že byl jeho vývoj doprovázen nedůvěrou státních zástupců. Rovněž může hrát roli neochota státního zástupce o dohodě s obviněným jednat, když ví, že bude muset nejdříve připravit jednání, předvolat obviněného, vyrozumět poškozeného i obhájce (dosud zde byla povinnost být při sjednávání dohody o vině a trestu zastoupen, ke změnám právní úpravy níže) a stejně je zde možnost, že při jednání obviněný vinu neprohlásí. Jeho práce a snaha by tudíž přišla vniveč a v řízení by došlo k průtahy.¹⁹³ Dalším, jistě významným, přispívajícím faktorem byla určitě omezená možnost využití dohody o vině a trestu nebo nutnost být při jejím sjednávání zastoupen, což bylo spojeno s dalšími náklady a jistě nepřispívalo ke zkrácení řízení. Jako pozitivní však je možno vnímat rozsáhlé recentní změny právní úpravy dohody o vině a trestu v těchto směrech, které jistě budou mít za důsledek zvýšení jejího výskytu v praxi. Přehled těchto změn včetně návrhů změn dalších následuje.

6.3.2.1 Recentní změny právní úpravy dohody o vině a trestu

Právní úprava dohody o vině a trestu byla s účinností k 1. 10. 2020 novelizována zákonem č. 333/2020 Sb.¹⁹⁴ Změny trestního řádu v této souvislosti spočívají v rozšíření okruhu trestných

¹⁹³ HÁJEK, Tomáš. *Aktuální otázky institutu dohody o vině a trestu*. Praha, 2016. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta právnická.

¹⁹⁴ Zákon č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

činů, při nichž lze dohodu o vině a trestu uzavřít, zrušení povinnosti mít při jejím sjednávání obhájce a nové možnosti sjednat dohodu i ve fázi řízení před soudem. Jedná se o změny pramenící ze snahy zvýšit četnost využívání tohoto odklonu, a tímto zefektivnit, zjednodušit a zrychlit mnohá trestní řízení a ulehčit systému trestní justice. Důvodová zpráva novelizujícího zákona totiž s odkazem na zprávy o činnosti státního zastupitelství uvádí již zmiňovanou skutečnost, že ačkoli je dohoda o vině a trestu českému právnímu řádu známá již od roku 2012, není v praxi využívána tak často, jak bylo při zavedení tohoto institutu očekáváno.¹⁹⁵

V prvé řadě byl rozšířen okruh trestných činů, při kterých lze dohodu o vině a trestu sjednat. Nově je možné vydat se touto cestou i v případě zvlášť závažných zločinů, což byl postup doposud výslovně trestním řádem vyloučen. Toto omezení vnímali předkladatelé předmětné novely jako hlavní překážku většího využívání dohody o vině a trestu. Jeho zrušením se očekává ulehčení, jak okresním soudům projednávajícím trestné činy jako jsou loupež podle § 173 odst. 1 TrZ, těžké ublížení na zdraví podle § 145 odst. 1 TrZ či znásilnění podle § 182 odst. 1, 2 TrZ, tak soudům krajským jako soudům prvního stupně, u nichž by se prakticky jednalo o jedinou v úvahu přicházející alternativní možnost řešení věci. Jako doplňující argument poté důvodová zpráva zmiňuje původní vládní návrh, kterým byla dohoda o vině a trestu do českého právního řádu vložena, včetně upozornění, že tento počítal s možností uzavřít dohodu o vině a trestu u podstatně širšího okruhu trestných činů, než bylo posléze uzákoněno. Při zkoumání této změny úpravy dohody o vině a trestu přicházíme ke zjištění, že vlastně neexistoval pádný důvod pro existenci zákazu sjednání dohody o vině a trestu v případě zvlášť závažných zločinů. Důvodová zpráva k zákonu č. 333/2020 Sb. zmiňuje jakousi „opatrnost“ tehdejších zákonodárců spojenou se zaváděním nového institutu dohody o vině a trestu do českého právního řádu. Tato opatrnost již však není na místě, a to vzhledem k tomu, že od zavedení dohody o vině a trestu uběhlo již osm let, a rovněž k již dřívějšímu pokusu zrušit zákaz sjednání dohody u zvlášť závažných zločinů v roce 2013. V souvislosti s rozšiřováním situací, ve kterých se lze cestou dohody o vině a trestu vydat, si lze také klást otázku, zda by se český právní řád mohl inspirovat úpravou sousedního Slovenska a zrušit tak zákaz sjednání dohody o vině a trestu v řízení ve věci mladistvého, který nedovršil osmnácti let (§ 63 ZSVM). Slovenská právní úprava umožňuje dohody o vině a trestu ve věcech mladistvého využít. Není ji však možno uzavřít, pokud s ní nesouhlasí zákonný zástupce mladistvého nebo jeho

¹⁹⁵ Návrh poslanců Heleny Válkové, Marka Bendy, Jana Chvojky, Zdeňka Ondráčka, Marka Výborného, Tomáše Kohoutka a Dominika Feriho na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů. Označeno jako sněmovní tisk č. 466/0, ke dni 28. 11. 2020 dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=466&CT1=0>

obhájce (§ 232 odst. 2 zákona č. 301/2005 Z. z., Trestný poriadok). Naproti tomu v české republice není možné v řízení proti mladistvému, který nedovršil osmnáct let věku, dohodu o vině a trestu sjednat vůbec. Podle Draštíková komentáře je však možné v téže věci mladistvého dohodu o vině a trestu uzavřít poté, co osmnáctého roku dovršil.¹⁹⁶ Těchto případů se však v praxi vyskytuje velice málo. Ze zprávy o činnosti státního zastupitelství za rok 2019 plyne, že od zavedení institutu dohody o vině a trestu do českého právního řádu byl ve věcech mladistvých podán návrh na schválení dohody o vině a trestu pouze dvakrát, a to jednou v roce 2017 a jednou během roku 2013. Celkový počet stíhaných mladistvých a mladistvých vyřízených ve zkráceném přípravném řízení byl v těchto letech 2 094 (2017) a 2 951 (2013).¹⁹⁷ Oproti tomu na Slovensku bylo v roce 2019 vedeno trestní stíhání proti 1 687 mladistvým a z těchto bylo 125 trestních stíhání ukončeno dohodou o vině a trestu. Předchozí rok bylo z celkových 3 196 mladistvých, proti kterým bylo trestní stíhání vedeno, využito dohody o vině a trestu v 64 případech. V roce 2017 došlo k uzavření 258 dohod z celkových 2 373 stíhaných mladistvých a v roce 2016 dokonce k 382 dohodám z celkových 2 262 stíhaných mladistvých.¹⁹⁸ Vzhledem k uvedeným údajům lze mít za to, že by zrušení zákazu sjednávání dohod o vině a trestu ve věcech mladistvých, kteří nedosáhli osmnácti let, mohlo výrazně přispět k dosažení jednoho z účelů dohody o vině a trestu jako takové, tak i k účelu novelizace její úpravy, tj. k rozšíření využívání tohoto odklonu, odlehčení soudům a zrychlení mnoha řízení, a to i po zohlednění administrativní náročnosti postupu sjednávání dohody a jejího dopadu na délku přípravného řízení. Existují však i názory proti zavedení možnosti dohody o vině a trestu uzavřít v řízení proti mladistvému. Tak například Žatecká a Hrušáková upozorňují na to, že použití dohody o vině a trestu v tomto případě by „*zcela vytlačovalo výchovný efekt řízení a vedlo u mladistvých spíše k pohrdání trestním řízením, když by mladistvý mohl o své vině*

¹⁹⁶ KURSOVÁ, Jana. § 175a (Dohoda o vině a trestu – podmínky využití, postup při sjednávání a obsah dohody). In: DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. Trestní řád: Komentář [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2020-12-30]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

¹⁹⁷ Tabulková část I Zprávy o činnosti státního zastupitelství za rok 2019, ze dne 15. 6. 2020, uveřejněná pod sp. zn. 4 NZN 501/2020, ke dni 16. 12. 2020 dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/06/Tabulkovaca-st-I-9-6-2020.pdf>, str. 246.

¹⁹⁸ Správa generálního prokurátora Slovenskej republiky o činnosti prokuratury v roku 2019 a poznatkoch prokuratury o stave zákonnosti v Slovenskej republike ze dne 8. 12. 2020, str. 35-36. Ke dni 23. 12. 2020 dostupné z: <https://www.genpro.gov.sk/spravy-o-cinnosti/sprava-generalneho-prokuratora-slovenskej-republiky-o-cinnosti-prokuratury-v-roku-2019-a-po-3ab2.html>; Správa generálního prokurátora Slovenskej republiky o činnosti prokuratury v roku 2018 a poznatkoch prokuratury o stave zákonnosti v Slovenskej republike ze dne 28. 2. 2020, str. 27-28. Ke dni 23. 12. 2020 dostupné z: <https://www.genpro.gov.sk/spravy-o-cinnosti/sprava-generalneho-prokuratora-slovenskej-republiky-o-cinnosti-prokuratury-v-roku-2018-a-po-3a45.html>; Správa generálního prokurátora Slovenskej republiky o činnosti prokuratury v roku 2017 a poznatkoch prokuratury o stave zákonnosti v Slovenskej republike ze dne 27. 6. 2018, str. 26. Ke dni 23. 12. 2020 dostupné z: <https://www.genpro.gov.sk/spravy-o-cinnosti/sprava-generalneho-prokuratora-slovenskej-republiky-o-cinnosti-prokuratury-v-roku-2017-a-po-39c4.html>; Správa generálního prokurátora Slovenskej republiky o činnosti prokuratury v roku 2016 a poznatkoch prokuratury o stave zákonnosti v Slovenskej republike ze dne 14. 8. 2017, str. 21-22. Ke dni 23. 12. 2020 dostupné z: <https://www.genpro.gov.sk/spravy-o-cinnosti/sprava-generalneho-prokuratora-slovenskej-republiky-o-cinnosti-prokuratury-v-roku-2016-a-po-399a.html>.

„smlouvat“ se státním zástupcem. Zároveň by došlo i ke ztrátě represivní funkce a důstojnosti trestního řízení a jeho závažnosti, kterou by si měl mladistvý uvědomit, aby se vyvaroval páchání další trestné činnosti v budoucnu.“¹⁹⁹ Rovněž je potřeba poukázat na fakt, že podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže je možné, aby byla v případě mladistvého trestní sazba mimořádně snížena bez omezení uvedených v trestním zákoníku, tudíž přínos pro samotného mladistvého by zde nebyl nijak zásadní. Nicméně by bez debat bylo možné v praxi očekávat vyšší četnost užívání dohody o vině a trestu, a tím i zrychlení a zjednodušení řízení a ulehčení systému trestní justice, což je účel nejen samotné dohody o vině a trestu, ale odklonů obecně.

Druhou podstatnou změnou týkající se dohody o vině a trestu, kterou přináší zákon č. 333/2020 Sb., je eliminace požadavku, aby při jejím sjednávání měl obviněný obhájce. Jinými slovy, již sjednávání dohody o vině a trestu není důvodem nutné obhajoby. K odůvodnění této novinky je v důvodové zprávě předmětného zákona použito hned několika argumentů. V prvé řadě vychází návrhové z toho, že pro iniciaci sjednávání dohody o vině a trestu není vyžadováno žádné návrhu obviněného. Toto ostatně vyplývá i z ustanovení § 175a odst. 1 TR, který dává obviněnému možnost státnímu zástupci zahájení jednání o dohodě o vině a trestu navrhnout, nicméně se nejedná o jeho povinnost a státní zástupce může jednání o dohodě iniciovat i bez jakéhokoli návrhu. V praxi je to pak rovněž státní zástupce, kdo navrhuje konkrétní podmínky trestu. Je však připuštěno, že může dojít k situaci kdy obviněný přednese protinávrh týkající se trestu a na konci sjednávání dohody pak státního zástupce o mírnějším trestu přesvědčí. Nicméně je poukazováno na případy, kdy jsou během standardního řízení projednávány méně závažné zločiny a nejsou naplněny podmínky pro nutnou obhajobu. Pokud není nutné, aby měl v těchto případech obviněný obhájce, není nezbytné trvat na obhajobě ani u sjednávání dohody o vině a trestu u věcí, kdy nejsou jinak splněny podmínky nutné obhajoby. Co se týče druhého argumentu pro zrušení nutné obhajoby při sjednávání dohody o vině a trestu, byla původně obhajoba během tohoto procesu vyžadována za účelem ochrany obviněného a předejití porušení jeho práv, a to vzhledem k náročnosti procesu sjednávání dohody pro osobu právně nevzdělanou, která jen stěží dokáže posoudit přiměřenost, zákonnost a správnost státním zástupcem navrhované dohody. Důvodová zpráva novelizujícího zákona však připomíná, že garantem zákonnosti, správnosti a přiměřenosti dohody o vině a trestu je soud, který tuto dohodu schvaluje. Činí tak ve veřejném zasedání, ve kterém zkoumá, zda obviněný sjednané dohodě rozumí, zda je mu jasná podstata skutku mu kladeného za vinu, jaká je

¹⁹⁹ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. Odklony v řízení ve věcech mladistvých. In KOTÁSEK, J. (ed.). *Sborník příspěvků z mezinárodní konference Dny práva 2012* [online]. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2013 [cit. 2021-03-18]. ISBN: 978-80-210-63-8. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/trestnepravniaalternativy/trestnepravniaalternativy.pdf, str. 1648.

jeho právní kvalifikace a jaká trestní sazba je zákonem za trestný čin v tomto skutku spatřován uvedena. Soud obligatorně zjišťuje, zda prohlášení obviněného o tom, že čin, pro který je stíhán, spáchal, učinil dobrovolně a bez nátlaku, zda byl poučen o svých právech a zda mu jsou známy všechny důsledky dohody o vině a trestu, zejména že se tímto vzdává projednání věci v hlavním líčení. Pokud by tak při celém tomto postupu došel soud k přesvědčení, že práva obviněného byla zkrácena, nemělo by dojít ke schválení dohody. Vzhledem k tomuto se nutná obhajoba během jednání o dohodě mezi státním zástupcem a obviněným nejeví jako nezbytná. Konečně uvádí návrhovatelé novely, že obhajoba obviněného není vyžadována pro podání odporu proti trestnímu příkazu ani odvolání proti rozsudku. Pokud je předpokládáno, že podání těchto opravných prostředků je schopen zvážit obviněný sám, je toto rovněž možné předpokládat i v případě dohody o vině a trestu.²⁰⁰

Třetí významnou změnou vedenou snahou zvýšit četnost užívání dohody o vině a trestu je možnost dohodu sjednat i v řízení před soudem. Soud však pouze zjišťuje případný zájem státního zástupce a obviněného dohodu uzavřít. Jejího sjednávání se pak z povahy věci neúčastní. Pokud se dohodu sjednat nepodaří, pokračuje se v hlavním líčení, které bylo za účelem sjednání dohody přerušeno nebo odročeno a k prohlášení viny obviněným se nepřihlíží.²⁰¹

Všechny výše zmíněné změny právní úpravy dohody o vině a trestu mají podle mého názoru jistě potenciál zvýšit četnost jeho užívání. Lze předpokládat, že největší vliv na počet uzavřených dohod o vině a trestu bude mít zavedení možnosti sjednat dohodu u všech trestných činů, tedy nově i zvláště závažných zločinů. V této souvislosti uvádím, že jako velice pozitivní vnímám související změnu § 58 TrZ, v důsledku které může být sjednání dohody o vině a trestu důvodem mimořádného snížení trestu odnětí svobody. Pouze však v případě, že lze mít za to, že vzhledem k poměrům pachatele a povaze jím spáchané činnosti bude stačit trest kratšího trvání. Kdyby tato změna bývala nebyla přijata a nebylo by tak možné při sjednání dohody o vině a trestu trest mimořádně snížit pod hranici trestní sazby, považovala bych to za nedostatek, který by mohl bránit naplnění potenciálu dohody o vině a trestu jakožto v jiných zemích velice účinného způsobu, jak vyřešit věc bez nutnosti ji předkládat soudům ke standardnímu řízení, a značně jim tak ulehčit. Vyplývá totiž jednak ze samotného významu slova dohoda, tak z povahy institutu dohody o vině

²⁰⁰ Návrh poslanců Heleny Válkové, Marka Bendy, Jana Chvojky, Zdeňka Ondráčka, Marka Výborného, Tomáše Kohoutka a Dominika Feriho na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů. Označeno jako sněmovní tisk č. 466/0, ke dni 31. 12. 2020 dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=466&CT1=0>.

²⁰¹ *Nová pravidla dohody o vině a trestu*, www.pravniradce.ihned.cz [online], 6. 11. 2020, dostupné z: <https://prav-niradce.ihned.cz/c1-66839600-nova-pravidla-dohody-o-vine-a-trestu#viz6>. [cit. 31. 12. 2020]

a trestu, že pachatel, který prohlásil, že čin spáchal a který sjednáním dohody umožní rychlejší a efektivnější vyřízení věci bez nutnosti přitěžovat soudům, by měl být jaksi honorován co se týče výměry trestu. Podle dosavadní úpravy bylo možné prohlášení obviněného o spáchání stíhaného skutku zohlednit pouze v rámci základních kritérií pro ukládání trestů uvedených v § 39 TrZ v jeho dosavadním znění, popř. v rámci polehčujících okolností.²⁰² I toto jistě představovalo jistou odměnu pro pachatele, který dohodu sjednal, nicméně určitě tímto nebyl k jejímu uzavření motivován do takové míry, jako nově bude tím, že jeho trest může být potenciálně snížen dokonce i pod hranici stanovené sazby. Podobnou úpravu koneckonců obsahuje i slovenský Trestný zákon.²⁰³

Ke zmíněnému možno ještě dodat, že zvýšení četnosti výskytu uzavřených dohod o vině a trestu v České republice lze předpokládat také z důvodu stále relativně nově zavedené povinnosti státního zástupce uvádět již v žalobním návrhu konkrétní trest, který pro obviněného žádá, a jeho výměru. Podrobnější rozbor tohoto úkolu a jeho možného pozitivního vlivu na výskyt dohod o vině a trestu je obsažen v kapitole páté této práce.

Jako poslední poznámku lze přednést ještě jeden návrh dle *lege ferenda*, a to návrh na napravení nedostatku současné právní úpravy, spočívající v absenci pravidel týkajících se sankcí v řízení o dohodě o vině a trestu. Pokud zákonodárce dává státnímu zástupci možnost obviněného odměnit mírnějším trestem v případě, že se k trestu dozná a umožní tak rychlejší vyřízení věci, měl by také přesně stanovit pravidla stanovení tohoto mírnějšího trestu.²⁰⁴

Na závěr lze shrnout, že se dohoda o vině a trestu jeví jako institut do jisté míry problematický, což s největší pravděpodobností pramení z toho, že byl vytvořený na základě inspirace v zahraničí a našemu trestnímu řádu předtím neznámý. Je také potřeba dodat, že byl do našeho trestního práva zaveden v podobě ne úplně totožné s těmi zahraničními, ze kterých bylo čerpáno. Aby tedy mohl sloužit účelu, za jakým byl do našeho právního řádu zaveden, je nutné, aby byl stále zdokonalován, a to na základě podnětů a připomínek státních zástupců a jiné odborné veřejnosti.

²⁰² Návrh poslanců Heleny Válkové, Marka Bendy, Jana Chvojky, Zdeňka Ondráčka, Marka Výborného, Tomáše Kohoutka a Dominika Feriho na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů. Označeno jako sněmovní tisk č. 466/0, ke dni 31. 12. 2020 dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=466&CT1=0>.

²⁰³ § 39 odst. 2 písm. d) zákona č. 300/2005 Z. z., trestný zákon.

²⁰⁴ ZAORALOVÁ, P. *Dohodnutý trest aneb chybějící právní úprava sankcí v řízení o dohodě o vině a trestu*. Bulletin advokacie, odborný právnický portál [online]. 24. 12. 2016. Ke dni 20. 3. 2021 dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/dohodnuty-trest-aneb-chybejici-pravni-uprava-sankci-vrizeni-o-dohode-o-vine-a-trestu?browser=full>

Závěr

Cílem mé práce bylo v první řadě předložit ucelený přehled činností státního zástupce v trestním řízení, a to podle stádií, ve kterém se trestní řízení nachází. V této souvislosti je nejdůležitějším úsekem práce její pátá kapitola, která obsahuje podrobný popis kroků, které státní zástupce činí již od zahájení trestního řízení. Dále pak i kapitola šestá, v níž se zaměřuji na činnosti státního zástupce při tzv. odklonech. Následně jsem si kladla za cíl zhodnotit současnou právní úpravu činností státního zástupce ve smyslu nalezení oblastí, které se jeví jako problematické, zamyšlení se nad důvody těchto nedostatků či předložení návrhů dle *lege ferenda*. Konečně i vyslovení názorů k některým novinkám v právní úpravě, které považuji za důležité a zajímavé, a jejich možným důsledkům. Za účelem plnění těchto cílů jsem si v práci nevyhradila samostatnou oddělenou kapitolu, nýbrž se k daným problematikám vyjadřuji v různých částech práce podle toho, které oblasti činnosti státního zástupce se týkají. Na tomto místě se už jen omezím na stručné shrnutí mých úvah a poznatků, ke kterým jsem v práci došla.

Prvním úskalím a námětem k zamyšlení se ukázalo již samotné ústavní zakotvení státního zastupitelství, a to jeho zařazení do hlavy třetí o moci výkonné, které vyvolává diskuzi o tom, zda je státní zastupitelství orgánem moci výkonné nebo ne. Já se v dané části práce přikláním k názoru, že se jedná o orgán svého druhu mající prvky moci výkonné i soudní, a jako takový by mohl být zařazen do samostatné hlavy Ústavy. Nicméně pro ujasnění postavení státního zastupitelství vnímám jako dostačující i zavedení mezititulků do hlavy třetí, která v současné době obsahuje pouze podtitulky Prezident a Vláda. Článek 80, upravující státní zastupitelství, je sice zařazen na samotný konec hlavy třetí, nicméně nic jej neodděluje od předchozích článků upravujících vládu. Zavedením vhodných mezititulků by článek 80 byl systematicky oddělen od vlády, ministerstev a jiných správních úřadů, což by vyústilo jak v lepší orientaci čtenáře, tak v posílení autonomie státního zastupitelství.

Další problematickou oblastí zmiňovanou v práci jsou tzv. prázdné schránky, o nichž je pojednáno v kapitole čtvrté, a to v souvislosti se zásadou legality a oportunity. V daném úseku práce docházím k tomu, že stíhání tzv. prázdných schránek je nežádoucí hned z několika důvodů. Jedná se o postup neefektivní a neekonomický, který má za důsledek prodlužování a administrativní zátěž trestního řízení, přičemž lze jen stěží uvažovat o uložení smysluplného trestu takovéto právnické osobě. Jako možná řešení se jeví buďto odstoupení od principu legality a přiklonění se k principu oportunity ve sféře trestní odpovědnosti právnických osob nebo setrvání u zásady legality se současným zavedením výjimek z něj, které by umožňovaly tzv. prázdné schránky nestíhat. Za přijatelnější lze označit řešení druhé, a to vzhledem k tomu, že je vhodné, aby trestní

odpovědnost osob právnických byla založena na stejných principech jako trestní odpovědnost osob fyzických.

Následně se zastavuji na několika místech v kapitole páté pojednávající o úkonech státního zástupce v trestním řízení podle jeho jednotlivých stádií. Zaprvé se jedná o problematiku důkazní nouze vyskytující se v praxi. V této souvislosti mám za to, že by bylo vhodné uvažovat o zavedení oportunní výjimky ze zásady legality. Je totiž sporné, zda lze po státním zástupci požadovat, aby i v případě, že není přesvědčen o vině obviněného, podal obžalobu a v řízení před soudem dokazoval vinu, o které má sám pochybnosti.

Rovněž je větší pozornost věnována obžalobě, a to vzhledem k nově zavedené povinnosti státních zástupců uvádět jimi navrhovaný druh a výměru trestu již v žalobním návrhu. Na počátek poskytuji stručný vývoj snahy tuto povinnost právně zakotvit a následně se vyjadřuji k jejím možným důsledkům odrážejícím se v postavení jak samotného státního zástupce, tak soudu a obviněného. Na tomto místě lze snad jen zopakovat můj kladný postoj k této změně pramenící zejména z nového zaručení lepší informovanosti obviněného o trestu, který jej čeká, a tudíž i jeho lepší možnosti na obžalobu reagovat a zvolit následnou strategii. Dále také ze zvýšení pravděpodobnosti uzavírání dohod o vině a trestu, a tak i celkového ulehčení systému trestní justice.

Konečně je v rámci kapitoly páté řešen i problém související s dovolacími důvody nejvyššího státního zástupce, tedy konkrétně skutečnost, že obžalovanému je umožněno namítat extrémní nesoulad mezi obsahem provedených důkazů a učiněnými skutkovými zjištěními, přičemž státní zástupce tuto možnost nemá (resp. pouze ve prospěch obžalovaného), což, jak je zmíněno v dané kapitole, má potenciál ublížit veřejnému zájmu na správném a spravedlivém rozhodnutí soudů a potrestání pachatelů trestných činů, stejně jako zájmu poškozených, na které lze nahlížet jako na stranu ještě slabší. Proto by bylo vhodné uzákonit v chystaném novém trestním řádu možnost státního zástupce namítat extrémní rozdíly mezi obsahem provedených důkazů a zjištěným skutkovým stavem nejen ve prospěch obžalovaného, ale i v jeho neprospěch.

Posledním bodem, kterému je v práci věnována bližší pozornost, jsou odklony v trestním řízení, konkrétně narovnání a dohoda o vině a trestu. Co se týče institutu narovnání, pozastavuji se nad nízkou četností jeho využívání ve srovnání s četností výskytu podmíněného zastavení trestního stíhání nebo podmíněného odložení podání návrhu na potrestání. Dostávám se ke třem možným důvodům této jeho nízké popularity, a to k nutnosti složit částku na pomoc obětem trestné činnosti, přístupu subjektů činných v procesu sjednávání dohody o narovnání a důvodu – podle mého názoru nejvíce významnému – nutnosti souhlasu poškozeného s dohodou o narovnání. Ohledně dohody o vině a trestu, se v práci zabývám recentními změnami její právní úpravy motivovanými snahou zvýšit četnost využívání tohoto odklonu, která je, ačkoli byl do našeho právního řádu

zaveden již v roce 2012, poměrně nízká, a takto zefektivnit, zjednodušit a zrychlit mnohá trestní řízení a ulehčit systému trestní justice. Těmito změnami jsou rozšíření okruhu trestných činů, při nichž lze odhodu o vině a trestu uzavřít, zrušení povinnosti mít při jejím sjednávání obhájce a nová možnost sjednat dohodu i ve fázi řízení před soudem. Všechny tyto změny vnímám velice pozitivně, protože zastávám názor, že by měly být nalézány způsoby odlehčení systému trestní justice, a tudíž jsem zastáncem co nejširšího vyřizování trestních věcí v předsoudním stádiu. Jako důsledek tohoto v dané kapitole rovněž předkládám návrh inspirovat se úpravou Slovenské republiky co do možnosti uzavřít dohodu o vině a trestu v řízení vedeném proti mladistvému.

Seznam použitých zkratek

Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
ZSZ	Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství
TŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
LZPS	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku
JŘSZ	Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 23/1994 Sb., o jednacím řádu státního zastupitelství, zřízení poboček některých státních zastupitelství a podrobnostech o úkonech prováděných právními čekateli
ZSS	Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích
TOPO	Zákon č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
TrZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
ZSVM	Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

- FENYK, J. Veřejná žaloba. Díl první, Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2001.
- FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. Trestní právo procesní. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, ISBN: 978-80-7478-750-8.
- FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN: 978-80-7598-306-0.
- HENDRYCH, D., SVOBODA, C. a kol. Ústava České republiky. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1997, ISBN: 80-7179-084-2.
- CHMELÍK, J. a kol. Trestní řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, ISBN: 978-80-7380-488-6.
- JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, ISBN: 978-80-7502-236-3.
- JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3.
- KINDL, V., SKŘEJPEK, M., BĚLOVSKÝ, P., et. al. Právní stav a právní profese v minulosti. Vydání druhé, upravené a rozšířené. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN: 978-80-7552-030-2.
- KOUDELKA, Z., RŮŽIČKA, M., VONDRUŠKA, F. Zákon o státním zastupitelství s komentářem a judikaturou. Praha: Leges, 2010, ISBN: 978-80-87212-25-7.
- LATA, J. Státní zastupitelství ve světle proměn: drama o čtyřech dějstvích. Praha: Auditorium, 2016. ISBN: 978-80-87284-58-2.
- LATA, J., PAVLÍK, J., ZEZULOVÁ, J., Zákon o státním zastupitelství. Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, ISBN: 978-80-7598-800-3.
- PAVLÍČEK V. a kolektiv. Ústavní právo a státověda, II. Díl. Ústavní právo České republiky. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2015, ISBN: 978-7502-084-0.
- RŮŽIČKA, M. Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, ISBN: 80-7179-929-7.
- SHELLE, K. Vývoj trestního řízení. Ostrava: Key Publishing, 2012, Právo, ISBN: 978-80-7418-139-9.
- ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-465-0.
- ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-465-0.
- ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN: 978-80-7400-496-4.
- ZŮBEK, J. Odklony v trestním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN: 978-80-7598-245-2.

2. Seznam použitých internetových zdrojů a odborných článků

Benešová uvažuje o zrušení vrchních státních zastupitelství. Zanikla by místa Bradáčové a Ištvana, www.lidovky.cz [online], 2. 5. 2019, ke dni 20. 10. 2020 dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/benesova-chce-zrusit-vrchni-statni-zastupitelstvi-zanikla-by-mista-bradacova-a-istvana.A190502_105818_ln_domov_vlh.

BRADÁČOVÁ, L. Dozor a dohled ve státním zastupitelství není totéž. Právní prostor [online], 25. 7. 2016, ke dni 20. 10. 2021 dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/dozor-a-dohled-ve-statnim-zastupitelstvi-neni-totez>.

DUFFEK, L., ZÁBRANSKÝ, P., COUFALOVÁ, L.: Pravidla pro obžalobu a povinnost uvádět návrh na uložení trestu, www.rowan.legal.cz [online], 5. 6. 2020, ke dni 28. 11. 2020 dostupné z: <https://rowan.legal/pravidla-pro-obzalobu-a-povinnost-uvadet-navrh-na-ulozeni-trestu/>.

GERLOCH, A. Ústavní zakotvení státního zastupitelství. Státní zastupitelství, 2018, roč. 15, č. 4. ISSN: 1214-3758.

GRIVNA, T. Základní zásady trestního řízení ve světle rekodifikace trestního řádu. Právní prostor [online], 4. 6. 2015, ke dni 10. 3. 2021 dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/zakladni-zasady-trestniho-rizeni-ve-svetle-rekodifikace-trestniho-radu>.

CHALOUPSKÁ, M. Novinka v justici. Státní zástupci musí ještě před začátkem soudu odkrýt karty a říct, jaký navrhuje trest. iROZHLAS [online], 6. 2. 2020, ke dni 9. 12. 2020 dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/statni-zastupitelstvi-navrh-trestu-pavel-zeman-novinka-v-justici-obzaloba_2002060703_vtk.

KEJHOVÁ, H. Pavel Zeman: Handlování o spravedlnosti nepřichází v úvahu. Advokátní deník [online], 11. 2. 2020, ke dni 9. 12. 2020 dostupné z: <https://advokatnidennik.cz/2020/02/11/pavel-zeman-handlovani-o-spravedlnosti-neprichazi-v-uvahu/>.

MULÁK, J. Zásada kontradiktornosti v trestním řízení – evropské souvislosti a česká reflexe. Bulletin advokacie, odborný právní portál [online], 20. 3. 2019, ke dni 10. 3. 2021 dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/zasada-kontradiktornosti-v-trestnim-rizeni-evropske-souvislosti-a-ceska-reflexe>.

Návrh poslanců Heleny Válkové, Marka Bendy, Jana Chvojky, Zdeňka Ondráčka, Marka Výborného, Tomáše Kohoutka a Dominika Feriho na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů. Označeno jako sněmovní tisk č. 466/0, ke dni 28. 11. 2020 dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=466&CT1=0>.

Nová pravidla dohody o vině a trestu, www.pravniradce.ihned.cz [online], 6. 11. 2020, ke dni 31. 12. 2020 dostupné z: <https://pravniradce.ihned.cz/c1-66839600-nova-pravidla-dohody-o-vine-a-trestu#viz6>.

PASEKOVÁ, E. Nový trestní řád by podle Púryho měl posílit prvky oportunity v trestním řízení. www.ceska-justice.cz [online], 17. 4. 2019, ke dni 10. 3. 2021 dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/04/novy-trestni-rad-by-podle-puryho-mel-posilit-prvky-opportunity-trestnim-rizeni/>.

Pelikán v novém zákoně o státním zastupitelství navrhuje zrušit vrchní stupně, www.ceska-justice.cz [online], 3. 3. 2015, ke dni 20. 10. 2020 dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2015/03/pelikan-v-novem-zakone-o-statnim-zastupitelstvi-navrhuje-zrusit-vrchni-stupne/>.

Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 2/2020 ze dne 2. listopadu 2020, kterým se mění pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 9/2019, o postupu státních zástupců v trestním řízení (dále jen Pokyn obecné povahy č. 9/2019). Ke dni 28. 11. 2020 dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/11/1_sl_906_2020.pdf.

Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 9/2019 ze dne 3. září 2019, o postupu státních zástupců v trestním řízení, čl. 7 odst. 1-2. Ke dni 28. 11. 2020 dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/POP_9-2019-1.pdf.

Pokyny obecné povahy, ke dni 19. 10. 2020 dostupné z <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/pokyny-obecne-povahy/>.

Právní předpisy upravující činnost, ke dni 6. 3. 2021 dostupné z <https://verejnazaloba.cz/vice-o-sz/pravni-predpisy/>.

RŮŽIČKA, M. Dohled v soustavě státního zastupitelství. Státní zastupitelství, 2015, roč. 13, č. 6, ISSN: 1214-3758.

Správa generálního prokurátora Slovenskej republiky o činnosti prokuratury v roku 2019 a poznatkoch prokuratury o stave zákonnosti v Slovenskej republike ze dne 8. 12. 2020, str. 35-36. Ke dni 23. 12. 2020 dostupné z: <https://www.genpro.gov.sk/spravy-o-cinnosti/sprava-generalneho-prokuratora-slovenskej-republiky-o-cinnosti-prokuratury-v-roku-2019-a-po-3ab2.html>.

Správa generálního prokurátora Slovenskej republiky o činnosti prokuratury v roku 2018 a poznatkoch prokuratury o stave zákonnosti v Slovenskej republike ze dne 28. 2. 2020, str. 27-28. Ke dni 23. 12. 2020 dostupné z: <https://www.genpro.gov.sk/spravy-o-cinnosti/sprava-generalneho-prokuratora-slovenskej-republiky-o-cinnosti-prokuratury-v-roku-2018-a-po-3a45.html>.

Správa generálního prokurátora Slovenskej republiky o činnosti prokuratury v roku 2017 a poznatkoch prokuratury o stave zákonnosti v Slovenskej republike ze dne 27. 6. 2018, str. 26. Ke dni 23. 12. 2020 dostupné z: <https://www.genpro.gov.sk/spravy-o-cinnosti/sprava-generalneho-prokuratora-slovenskej-republiky-o-cinnosti-prokuratury-v-roku-2017-a-po-39c4.html>.

Správa generálního prokurátora Slovenskej republiky o činnosti prokuratury v roku 2016 a poznatkoch prokuratury o stave zákonnosti v Slovenskej republike ze dne 14. 8. 2017, str. 21-22. Ke dni 23. 12. 2020 dostupné z: <https://www.genpro.gov.sk/spravy-o-cinnosti/sprava-generalneho-prokuratora-slovenskej-republiky-o-cinnosti-prokuratury-v-roku-2016-a-po-399a.html>.

STARÝ, M. Rozhovor s právním historikem Markem Starým. Státní zastupitelství, 2020, roč. 17, č. 3. ISSN: 1214-3758.

ŠŤASTNÝ, O. Státním zástupcům se přivřely dveře do zákona, www.respekt.cz [online], 4. 9. 2019, ke dni 15. 3. 2021 dostupné z: <https://www.respekt.cz/respekt-pravo/statnim-zastupcum-se-privrely-dvere-do-zakona>.

ŠTEFAN, V. Problém „prázdných schránek“. „Nemuseli bychom stíhat všechny firmy,“ míní šéf státních zástupců. iROZHLAS [online], 9. 6. 2019. Ke dni 10. 3. 2021 dostupné z:

https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/stihani-sankce-princip-opportunity-pravo-pavel-ze-man-policie-ministerstvo-vnitra_1906090702_dok

Tabulková část I Zprávy o činnosti státního zastupitelství za rok 2019, ze dne 15. 6. 2020, uveřejněná pod sp. zn. 4 NZN 501/2020, ke dni 16. 12. 2020 dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/06/Tabulkova-cast-I-9-6-2020.pdf>.

Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Označeno jako sněmovní tisk č. 453/0, ke dni 28. 11. 2020 dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=453&CT1=0>.

Vznik a historie státního zastupitelství, ke dni 9. 10. 2020 dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/vice-o-sz/historie-verejne-zaloby/>.

ZAORALOVÁ, P. Dohodnutý trest aneb chybějící právní úprava sankcí v řízení o dohodě o vině a trestu. Bulletin advokacie, odborný právní portál [online]. 24. 12. 2016. Ke dni 20. 3. 2021 dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/dohodnuty-trest-aneb-chybejici-pravni-uprava-sankci-vrizeni-o-dohode-o-vine-a-trestu?browser=full>

Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2018 ze dne 7. 6. 2019, str. 6. Ke dni 18. 11. 2020 dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/03/zprava_o_cinnosti_sz_za_rok_2018-textova_cast.pdf.

Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2019 ze dne 15. 6. 2020, str. 8. Ke dni 18. 11. 2020 dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/06/Zprava-o-cinnosti-SZ-za-rok-2019-textova-cast.pdf>.

Zvláštní zpráva o poznacích z aplikace § 8 odst. 5 a dalších ustanovení zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 183/2016 Sb. ze dne 7. 5. 2019, uveřejněná pod sp. zn. 4 NZN 604/2018. Ke dni 7. 3. 2021 dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/Zvl%C3%A1%5%A1tn%C3%AD-zpr%C3%A1va-o-poznatc%C3%ADch-z-aplikace-%C2%A7-8-odst.-5-a-dal%C5%A1%C3%ADch-ustanoven%C3%AD-z%C3%A1kona-o-trestn%C3%AD-odpov%C4%9Bdnosti-pr%C3%A1vnick%C3%BDch-osob-a-%C5%99%C3%AD-zen%C3%AD-proti-nim-k-7.-5.-2019.pdf>

ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. Odklony v řízení ve věcech mladistvých. In KOTÁSEK, J. (ed.). Sborník příspěvků z mezinárodní konference Dny práva 2012 [online]. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2013 [cit. 2021-03-18]. ISBN: 978-80-210-63-8. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/trestnepravnialternativy/trestnepravnialternativy.pdf, str. 1648.

3. Seznam použitých právních předpisů

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody.

Zákon č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.

Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby.

Zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákon.

Zákon č. 301/2005 Z. z., trestný poriadok.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství a o změně souvisejících zákonů.

Zákon č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů.

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (o obětech trestných činů).

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní.

Zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon.

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích).

Zákon č. 91/2012 Sb., mezinárodním právem soukromém.

Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

Zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 23/1994 Sb., o jednacím řádu státního zastupitelství, zřízení poboček některých státních zastupitelství a podrobnostech o úkonech prováděných právními čekateli.

Sdělení Ministerstva práce a sociálních věcí č. 296/2019 Sb., o vyhlášení výše platové základny pro určení platu státních zástupců podle zákona č. 201/1997 Sb., o platu a některých dalších náležitostech státních zástupců a o změně a doplnění zákona č. 143/1992 Sb., o platu a odměně za pracovní pohotovost v rozpočtových a v některých dalších organizacích a orgánech, všechny ve znění pozdějších předpisů.

4. Seznam použité judikatury

Nález Ústavního soudu ze dne 18. 8. 2004, sp. zn. I. ÚS 55/04.

Nález Ústavního soudu ze dne 19. 2. 2019, sp. zn. I. ÚS 2832/18.

Nález Ústavního soudu ze dne 28. 6. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 17/10.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 6. 5. 1964, sp. zn. 4 Tz 22/64, uveřejněný pod číslem 38/1964 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 17. 6. 1976, sp. zn. 4 Tz 105/76, uveřejněný pod číslem 28/1977 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 4. 2. 1976, sp. zn. 11 Tz 3/76, uveřejněný pod číslem 6/1977 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 9. 2001, sp. zn. 5 Tz 174/2001, uveřejněný pod číslem T 293 v Souboru trestních rozhodnutí Nejvyššího soudu.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 6. 2012, čj. 1 As 51/2012 Sb. NSS.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 7. 2014, sp. zn. 8 Tdo 109/2014.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 4. 2019, sp. zn. 15 Tdo 1443/2018.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2016, sp. zn. 11 Tdo 1131/2016.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2018, sp. zn. 7 Tdo 35/2018.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2016, sp. zn. 5 Tdo 1163/2016.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2009, sp. zn. 8 Tdo/357/2009.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 9. 2012, sp. zn. 5 Tdo 859/2012.

5. Seznam ostatních zdrojů

DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. Trestní řád: Komentář [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2020-11-6]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

HÁJEK, Tomáš. Aktuální otázky institutu dohody o vině a trestu. Praha, 2016. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta právnická.

ŠÁMAL, P., ŘÍHA, J., STRYA, J., Trestněprávní revue - Odklony v justiční praxi – 2. část. 2019, č. 10, str. 202. [Beck-online], Praha: C. H. Beck [cit. 20. 12. 2020]. Dostupné v systému Beck-online. ISSN: 1212-5313.

Závazný pokyn policejního prezidenta č. 103/2013 ze dne 28. května 2013.

ŽATECKÁ, Eva, Milana HRUŠÁKOVÁ. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: Komentář [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2020-12-18]. ASPI_ID KO218_2003CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

Role státního zástupce v trestním řízení

Abstrakt

Tématem předkládané diplomové práce je „Role státního zástupce v trestním řízení“. Je to státní zastupitelství, kterému je v České republice na základě Ústavy uloženo zastupovat veřejnou žalobu. Těžištěm činnosti státních zástupců je tedy jejich účast na trestním řízení a činnosti s ní spojené. Tato práce si tudíž klade za cíl v první řadě předložit popis těchto činností, a to chronologicky a podle jednotlivých stádií, kterými trestní řízení prochází. Dalším cílem je poté pozastavit se nad některými úskalími v právní úpravě státního zastupitelství či oblastmi jevícími se v praxi jako problematické, zamyslet se nad jejich možnými důvody a navrhnout řešení dle *lege ferenda*. V jiných případech také zhodnotit recentní změny právní úpravy a předložit úvahu o jejich možných důsledcích.

Kapitola první je věnována vzniku a stručnému vývoji veřejné žaloby v kontinentální Evropě a pak konkrétněji i v českých zemích. Tuto kapitolu lze vnímat jako jakýsi úvod do problematiky činnosti státního zastupitelství v trestním řízení, jelikož studiem jejich historie zjišťujeme, na základě jakých úvah a zásad byl současný systém vybudován.

Druhá kapitola se věnuje právní úpravě působnosti státního zastupitelství. Zprvu je probíráno jeho ústavní zakotvení včetně z něj pramenící otázky, zda je státní zastupitelství orgánem moci výkonné či nikoli. Následuje přehled dalších právních předpisů, ze kterých plynou jednotlivé úkoly státních zástupců, a to jak v oblasti trestní, tak netrestní.

Kapitola třetí obsahuje výklad soustavy státních zastupitelství a toho, jak probíhá dohled v rámci ní, přičemž je pojednáno jak o dohledu vnějším, vnitřním, tak i o institutu dozoru, který bývá za dohled často chybně zaměňován.

Následuje kapitola čtvrtá věnována základním zásadám, které činnosti státního zástupce ovládají. Jedná se o zásadu obžalovací a zásady oficiality a legality. Zásady trestního řízení jsou vnímány jako základní stavební deska trestního řízení, které je na těchto zásadách posléze vybudováno. Stejně jako všechny aspekty trestního řízení, jsou těmito zásadami ovlivněny i činnosti státního zástupce. Je proto za důležité se s nimi seznámit za účelem lepšího porozumění kapitolám následujícím. V rámci tohoto úseku práce je pojednáno rovněž o problému tzv. prázdných schránek vyskytujícím se v praxi.

Těžištěm práce je její kapitola pátá, v níž je obsažen výklad jednotlivých činností státního zástupce v trestním řízení, a to podle fází, kterými prochází. Na počátku je pojednáno o činnostech státního zástupce v trestním řízení obecně a následně jsou vyloženy jeho činnosti v přípravném řízení (včetně vztahu státního zástupce a policejního orgánu), v řízení před soudem a činnosti související s opravnými prostředky. Obsahem této kapitoly je také zamyšlení nad možnými legislativními změnami v souvislosti jednak s problematikou důkazní nouze, tak s dovolacími důvody nejvyššího státního zástupce. Zahrnuto je i pojednání o nově zavedené povinnosti státních zástupců uvádět jimi navrhovaný druh a výměru trestu již v žalobním návrhu a jejich možných důsledcích.

Zakončena je práce kapitolou šestou, ve které je pozornost věnována tzv. odklonům v trestním řízení. Zprvu je zmíněna obecná charakteristika odklonů, poté následují činnosti státního zástupce při jednotlivých odklonech. Zařazení této problematiky je vedeno jednak jejím velkým významem, a tudíž i potřebou o ní pojednat hlouběji, tak i snahou o přehlednost.

Klíčová slova

Státní zástupce

Přípravné řízení

Odklony

The Role of a Public Prosecutor in Criminal Proceedings

Abstract

The title of this diploma thesis is „The Role of a Public Prosecutor in Criminal Proceedings“. In the Czech Republic, it is Public Prosecution that is granted the right by the Constitution to prosecute criminal offenses on behalf of the country. Activities arising from this right are the main duties of a public prosecutor. The aim of this thesis is therefore to describe said activities. It is done so chronologically with regard to the different phases of criminal proceedings. Other goals include trying to find problematic areas of the laws that govern public prosecutors, trying to come up with possible reasons behind them and proposing their solutions. This thesis also contains comments on some of the recent changes in the rules governing public prosecution.

The first chapter of this thesis contains a brief history and evolution of public prosecution in Central Europe and in the Czech lands as the author believes it is a very useful introduction to public prosecution and its role in criminal proceedings today.

Chapter two of this thesis deals with the laws governing public prosecution. First, the Constitution is mentioned including its article 80 and its problematic placement within the Constitution. The author then talks about other significant laws from which all duties of public prosecution arise.

Chapter three contains the description of the structure of public prosecution and which bodies belong to it. It also deals with the dynamic between these bodies.

The main principles upon which the duties of public prosecutors are built, are laid out in chapter four of this paper as legal principles in general are a very significant source of information when trying to understand why something is governed the way it is. Legal principles are what give criminal proceedings its form and therefore it is crucial to understand them prior to studying the aims and duties of public prosecutors.

The most significant part of this thesis is without a doubt its chapter five which brings a description of the duties of public prosecutors in criminal proceedings from their very beginning. At first, the general role of public prosecutors in criminal proceedings is described, then the author proceeds to explain their duties in preliminary proceedings and in the phase before court.

The final chapter of this thesis, deals with what is known in the Czech Republic as diversions from standard criminal proceedings. These are institutes that allow either the prosecution or

the court to not follow the standard path of the criminal proceedings (start – preliminary proceedings – phase before court – judgment). These serve to shorten the proceedings and make them more effective. The Czech Criminal Code knows several of them. Public prosecution plays a big role in using all of them and they are therefore described in a separate chapter which allows for a more in-depth analysis. This chapter also deals with several areas which appear to be somewhat problematic in practice. These include some of the diversions being barely used compared to others or not used as frequently as we hoped when we adopted the respective diversions. In this chapter, said problems are analysed followed by their possible solutions.

Key Words

Public Prosecutor

Preliminary Criminal Proceedings

Diversions in Criminal Proceedings